

UNIVERSITETET I AGDER

Felles mentale modeller i elitefotball:

En casestudie av delt oppgavespesifikk kunnskap,
ferdighet og teamtrening i to norske team.

Harald Sylfest Gaard

Veileder:

Rune Giske

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Universitetet i Agder og er godkjent som del av denne utdanningen.
Denne godkjenningen innebærer ikke at universitetet inntår for de
metoder som er anvendt og de konklusjoner som er trukket.*

Universitetet i Agder, 2015
Fakultet for Helse- og idrettsvitenskap
Institutt for folkehelse, idrett og ernæring

Forord

Dette prosjektet springer ut i fra min interesse og fasinasjon for fotballspillet. Jeg vil først og fremst beskrive det som ekstremt lærerikt. I en av de første forelesningene i masterløpet hevdet studiekoordinator at masterarbeidet ikke kom til å gjøre oss (studentene) mindre forvirret, men forvirret på et høyere nivå. Jeg føler meg fortsatt veldig forvirret, men forhåpentligvis på et tilstrekkelig høyt nivå til å gi det det innsamlede empiriske materialet de analysene og presentasjonen det fortjener.

Jeg er svært takknemlig overfor trenere og spillere som har stilt seg til disposisjon for observasjon og intervjuer. Dere er alle store inspirasjonskilder og forbilder på ulike måter. Jeg vil rette en stor takk til min veileder Rune Giske som har vært ufattelig tålmodig og positiv til tross for utallige utsettelse og brutte tidsfrister. Jeg er virkelig imponert over måten du har fått meg til å gå hjem fra hver veiledning med en fin blanding av oppstemthet, nysgjerrighet og lyst til å forbedre neste innsending.

Avslutningsvis vil jeg takke mer perifere, men like viktige personer som har hjulpet meg med å dra dette prosjektet over mållinjen. Takk til medstudenter for en fin studietid med faglige og sosiale oppturer. Takk til venner, familie og Anette som har støttet i mørke stunder, heiet meg fram på oppløpssiden og hatt troen på meg gjennom hele prosessen.

Harald S. Gaard

Kristiansand

Mai 2015

Sammendrag

Studiets formål er å utforske konseptet felles mentale modeller (FMM) i fotballteams naturlige kontekst. Medlemmene i team som har FMM hevdes å i større grad ha evnen til å koordinere og tilpasse sine handlinger til oppgaven, miljøet og andre teammedlemmer (Cannon - Bowers & Bowers, 2006). Fordi FMM forventes å spille en sentral rolle for fotballteams samhandlingsevne og organisering har jeg valgt å designe studien som et case-studie. Jeg har forsøkt å utforske eksistens og innhold av fotballspesifikke FMM-kunnskaper, -ferdigheter og teamtrening i elitefotballteam.

Det empiriske materialet er innsamlet ved bruk av observasjon, intervju og lydopptak av to ulike teamtreningstiltak. Hovedvekten av datamaterialet baserer seg på dybdeintervjuer med to hovedtrenere og fire spillere fra to norske elitefotballteam. Funn fra studien viser at FMM spiller en rolle i elitefotballteam, men at det er ulik FMM i teamene. I tråd med Eccles og Tenenbaum (2004) uttaler informantene eksplisitt informasjon om teamets FMM, men stort sett på makronivå. På mikronivå tyder funnene på at teamenes offensive samhandling basere seg på spillernes kreativitet, spilleforståelse og kunnskaper om hverandre. Trenerne tar hensyn til motstanderteamet og arbeider systematisk for å utvikle en motstanderspesifikk-FMM før kamp. Påvirkende faktorer for teamets FMM, FMM-kunnskapsstrukturer og ferdigheter i å sette denne kunnskapen til liv er funnet i denne studien, men de innsamlede dataene tyder også på at et teams overordnede strategi ikke er teamets mest effektive strategi for å oppnå målscoring. Til tross for at holdninger, oppgaverelaterte kunnskaper og -ferdigheter sannsynligvis spiller en viktig rolle i fotballteam er oppgaven begrenset til å fokusere på oppgavespesifikke kunnskaper, ferdigheter og teamtreningstiltak i elitefotballteamets naturlige kontekst (Cannon-Bowers & Salas, 1998).

Nøkkelord: felles mentale modeller, kunnskapsstrukturer, ferdigheter, teamtrening, elitefotballteam.

Abstract

The aim of this study is to explore the shared mental model (SMM) construct in a real world context. Members of teams who holds FMM is thought to have a greater ability to coordinate and adapt their actions to the task, environment and other team members (Cannon - Bowers & Bowers, 2006). Because SMM is suggested to play an important role for the player's abilities to interact with each other and organize their behaviour accordingly, this study is designed as a case study. Thus it makes sense to explore the soccer-specific knowledge structures, skills and team training interventions in elite soccer teams, in their natural context.

Semi-structured interviews, observations and audio recordings have been used to collect the empirical material. The main source of data is based on analysis of semi-structured interviews with two head coaches and four players from two teams in the Norwegian premier division. Results from the study shows that SMM plays a role in elite soccer teams, but also that it varies between the studied teams. In coherence with Eccles og Tenenbaum (2004) the informants manage to deliver explicit information about the teams SMM on a macro level, but struggles to describe SMM on a micro-level. In this case the teams offensive coordination will be based on players creativity, game intelligence and knowledge about other team members. The coaches take the opposing teams into consideration and try to develop an opponent-specific FMM. This study also identified variables influencing soccer teams SMM, soccer-specific knowledge and skills. The results also suggest that a team's attacking team strategy is not necessarily the most effective for achieving goal scoring. It is also suggested that attitudes, task related knowledge and skills considering maintaining the team is important for soccer teams (Cannon-Bowers & Salas, 1998). Because this study aims to capture the part of SMM related to soccer-specific knowledge, skill and team training, the aforementioned components of SMM is not explored further.

Keywords: shared mental models, knowledge structures, skills, team training, elite soccer teams.

Innholdsfortegnelse

FORORD	II
SAMMENDRAG	III
ABSTRACT	IV
1 INNLEDNING	1
1.1 TEAMKOGNISJON I ELITEFOTBALLTEAM	1
2 TEORI	3
2.1 ELITEFOTBALLTEAM	3
2.1.1 KOORDINASJON I ELITEFOTBALLTEAM	4
2.1.2 SITUASIONAL AWERENESS OG BESLUTNINGSPROSESSER I ELITEFOTBALLTEAM	5
2.2 FMM I ELITEFOTBALLTEAM	7
2.2.1 INNHOLD	9
2.2.2 DELING	10
2.3 FMM KUNNSKAPSDIMENSJON	11
2.3.1 KUNNSKAP OM ANDRE TEAMMEDLEMMER	12
2.3.2 OPPGAVESPESIFIKK KUNNSKAP	12
2.4 FMM FERDIGHETSDIMENSJON	18
2.5 TEAMTRENING	22
2.5.1 TEAMTRENINGSTILTAK	24
2.6 FORSKERSPØRSMÅL	26
3 METODE	28
3.1 MIN METODE	29
3.2 INSTRUMENT	29
3.2.1 FORSKEREN SOM INSTRUMENT	29
3.2.2 INTERVJUGUIDE	30
3.2.3 INTERVJUGUIDENS TEMATISKE STRUKTUR	31
3.3 INFORMANTER	32
3.4 GJENNOMFØRING	34
3.4.1 PILOTPROSJEKT OG GODKJENNING	34
3.4.2 TILGANG OG INFORMERT SAMTYKKE	35
3.4.3 OBSERVASJON	35
3.4.4 INTERVJUER	36
3.5 ANALYSE	36
3.5.1 ANALYSE AV INTERVJU- OG LYDOPPTAK	36
3.5.2 ANALYSE AV OBSERVASJONSDATA	37
3.6 RELIABILITET OG VALIDITET	39
3.6.1 MIN RELIABILITET OG VALIDITET	40

4 RESULTATER OG DISKUSJON	44
4.1 FMM-EKSISTENS I ELITEFOTBALLTEAM	44
4.2 FMM-KUNNSKAPSDIMENSJON	48
4.2.1 PÅVIRKENDE FAKTORER	50
4.2.2 INNHOLD	55
4.2.3 SAMMENFATTENDE DISKUSJON AV KUNNSKAPSDIMENSJONEN I ELITEFOTBALLTEAM	60
4.3 FMM-FERDIGHETSDIMENSJON	65
4.3.1 OBSERVASJON AV TEAMETS SCORINGER GJENNOM SESONGEN	65
4.3.2 KAMPANALYSE	68
4.3.3 INTERVJUDATA	71
4.3.4 SAMMENFATTENDE DISKUSJON AV FERDIGHETSDIMENSJONEN	78
4.4 TEAMTRENING I ELITEFOTBALLTEAM	79
4.4.1 TEAMMØTER	80
4.4.2 TRENINGSINNHOLD	81
4.4.3 OBSERVERT TEAMMØTE	84
4.4.4 OBSERVERT TEAMTRENINGSDISKUSJON	84
4.4.5 SAMMENFATTENDE DISKUSJON AV TEAMTRENING I ELITEFOTBALLTEAM	85
4.5 OPPSUMMERENDE DISKUSJON	86
5.0 REFERANSER	89
VEDLEGG 1	96

1 INNLEDNING

1.1 Teamkognisjon i elitefotballteam

Vitenskapelige studier med mål om å belyse eliteprestasjoner i fotball har i stor grad dreid seg om individuelle ferdigheter tilknyttet kognisjon, persepsjon, beslutningsprosesser og motorikk. Ofte med søkelyset rettet mot spilleren som er i besittelse av ballen (Ali, 2011). Etersom forskere anser forskning på idrettsteam som en mangelvare etterlyses det flere studier som omhandler teamprestasjoner i idrettsteam generelt, men også spesielt rettet mot teamkognisjon som underliggende mekanisme for eliteprestasjoner i ballspillteam (Cannon - Bowers & Bowers, 2006; Gershgoren, 2012; Reimer, Park, & Hinsz, 2006).

Cannon - Bowers og Bowers (2006) beskriver fotballteam som team hvor medlemmene opererer med høy grad av gjensidig avhengighet, og med liten mulighet til å planlegge hensiktsmessig adferd ved hjelp av eksplisitt kommunikasjon. Høy grad av gjensidig avhengighet blant teammedlemmer betyr at effekten av en spillers handling relateres til tid, sted og gjennomføring av andre medlemmers handlingsvalg (Eccles, 2010). Forskere hevder medlemmer av team som utøver sin idrett i dynamiske omgivelser som kjennetegnes av tids- og rombegrensninger må koordinere sine handlinger implisitt (Cannon - Bowers & Bowers, 2006; Reimer, m.fl., 2006). Implisitt koordinasjon defineres som tilpasset adferd, hvor fotballteamets medlemmer handler ut i fra eksisterende kunnskap om oppgaven og teamet, som lar dem koordinere sine handlinger (Cannon - Bowers & Bowers, 2006).

Forskning på ulike typer team viser at team med en bedre felles forståelse av oppgaven og teamet presterer bedre enn team uten denne forståelsen (Klimoski & Mohammed, 1994; Mathieu, Heffner, Goodwin, Cannon - Bowers, & Salas, 2005). Graden av felles forståelse blant teammedlemmer begrepsfestes av

Cannon-Bowers, Salas, og Converse (1993) FMM, og beskrives som en måte teammedlemmer kan organisere og dele sine tanker om oppgaven og samhandlingen med hverandre (Eccles & Tenenbaum, 2004; Reimer, m.fl., 2006). I et fotballteam vil teamets overordnede oppgave til en hver tid være å beseire motstanderteamet ved å score flere mål enn dem i løpet av en kamp (Olsen, Larsen, & Semb, 1994). Forskere foreslår derfor at det eksisterer kunnskaper og ferdigheter i elitefotballteam som omhandler hvordan spillerne skal beseire motstanderteamet, og hvordan de skal fordele arbeidet og tilpasse seg til hverandre for å klare dette (Cannon - Bowers & Bowers, 2006).

Gjennom egen fotballkarriere har jeg opplevd trenere med svært ulik tilnærming til hvordan spillesituasjoner skal løses i kamp. Noen trenere har vært svært generelle i sin feedback. Eksempelvis kan det kreves "mer innsats" eller i større grad "å spille hverandre gode". På den andre siden har jeg opplevd trenere som er mer kontrollerende og detaljstyrende i sin coaching. I ett slikt tilfelle ble jeg (som back) instruert om at alle støttepasninger skulle sparkes forbi motstanderteamets forsvarere mot cornerflagget som var på motsatt side av banen. Kantspilleren på motsatt side kunne dermed tjuvstarte sin bevegelse inn bak forsvarerne i det øyeblikket det ble spilt en støttepasning til motsatt sideback. I den første situasjonen står man i fare for at spillere tolker tilbakemeldingen ulikt. Skal jeg løpe mer? Må jeg vinne flere dueller? Spillerne må selv finne ut hva som er hensiktsmessig. I det andre eksempelet er det derimot klinkende klart for alle i teamet hva som forventes av back og motsatt kantspiller ved støttepasning til back. Eksemplene er hentet fra junior- og seniorfotball på amatørnivå, og trenernes tilnærming representerer ikke nødvendigvis trenere på elitenivå. Men jeg ønsker i denne oppgaven å finne ut om det finnes FMM i elitefotballteam og hva som eventuelt karakteriserer delte oppgavespesifikke kunnskaper, ferdigheter og teamtrening i de undersøkte teamene (Cannon-Bowers & Salas, 1998).

2 TEORI

2.1 Elitefotballteam

José Mourinho belyser ved følgende utsagn viktigheten av å utvikle en tydelig modell for hvordan hans fotballteam skal opptre ut i fra et sett av prinsipper: *"To me, the most important aspect in my teams is to have a defined game model, a set of principles that provides organization. Therefore, since the first day our attention is directed to achieve that."* (Delgado-Bordonau & Mendez-Villanueva, 2012, s. 28). Modellens prinsipper skal hjelpe spillerne å organisere seg under ulike faser av fotballspillet. Disse fasene består i følge Delgado-Bordonau og Mendez-Villanueva (2012) av den offensive fasen (når teamet er i besittelse av ballen), den defensive fasen (når motstanderteamet er i besittelse av ballen) og overgangsfaser mellom disse.

De kompetansene spillerne må besitte for å kunne lykkes i ulike faser av spillet begrepsfestes av Dreier, Morisbak, og Skarsfjord (2009) som fotballferdighet. De definerer fotballferdighet som: *"hensiktsmessige handlingsvalg og handlinger - for å skape og utnytte spillsituasjoner til fordel for eget lag"* (Dreier, m.fl., 2009, s. 11). Bergo, Johansen, Larsen, og Morisbak (2002) hevder fotballferdigheten må forstås i sammenheng med fotballspillet fire dimensjoner, som er uløselig sammenknyttet. Disse defineres som kampdimensjonen eller spillsituasjonen (som er det klimaet de to teamene skaper sammen i kampen), den individuelle dimensjonen (spillerens individuelle ferdigheter og ressurser), den relasjonelle dimensjonen (spillernes samhandlingsevne) og den strukturelle dimensjonen (teamets retningslinjer).

I løpet av en fotballkamp vil fotballteamene kontinuerlig veksle mellom de ulike spillefasene. Denne dynamikken oppstår som et resultat av fotballteamenes motstridene interesser: begge ønsker å score mål, men samtidig hindre motstanderteamet i det samme (Olsen, m.fl., 1994). Gréhaigne og Godbout (1995) mener denne konflikten, som er til stede i alle spillets faser, fører til at det stadig oppstår, utvikler seg og oppløses komplekse spillsituasjoner som

spillerne må forholde seg til. Teori fra forskning på basketballteam tyder på at ballspillteam vil opptre som dynamiske enheter hvor medlemmene kontinuerlig starter, avslutter og gjenopptar forbindelser til andre medlemmer (Bourbousson, Poizat, Saury, & Seve, 2010). På grunn av den kontinuerlige dynamikken i fotballspillet er det hevdet at et sett med pre-definerte kunnskaper om eget team, miljøet man operer i, og teamets oppgave vil effektivisere spillernes kollektive prestasjoner (Cannon - Bowers & Bowers, 2006; Reimer, m.fl., 2006).

2.1.1 Koordinasjon i elitefotballteam

Ivan Dahle Steiners modell for gruppeeffektivitet (figur 2.1) viser hvordan et fotballteams reelle produktivitet er et resultat av dets potensielle produktivitet (teamets iboende ferdigheter og ressurser) fratrukket et prosesstap.

Prosesstapet oppstår i form av tapt motivasjon og utilstrekkelig koordinasjon blant medlemmene av teamet (Carron, Hausenblas, & Eys, 2005). Forskning på idrettsteam har i stor grad fokusert på sosiale teammekanismer som for eksempel kohesjon, lederskap og kommunikasjon (Gershgoren, 2012). Ettersom koordinasjonstap potensielt kan utgjøre en stor del av et prosesstap etterspør flere forskere empirisk materiale om FMM i ballspill-kontekst (Cannon - Bowers & Bowers, 2006; Reimer, m.fl., 2006; Webber, Chen, Payne, Marsh, & Zaccaro, 2000).

Reell Produktivitet = Potensiell produktivitet - Prosesstap
--

Figur 2.1. Steiners modell for gruppeeffektivitet (Carron, m.fl., 2005).

Forholdet mellom to teammedlemmer defineres av Carron, m.fl. (2005) som en koordinasjonslink: $K=(N^2-N)/2$. Koordinasjonslinker tar ikke høyde for at en spiller kan måtte forholde seg til flere spillere samtidig, eller om noen koordinasjonslinker er viktigere enn andre, men viser hvor mange potensielle forhold det finnes mellom spillere i et team. Koordinasjonslinker kan derfor gi et bilde av hvor vanskelig det er for spillere i forskjellige ballspillteam å koordinere sine handlinger. Tabell 2.1 viser at fotballteam er et av de mer komplekse

ballspillteamene, fordi det består av mange koordinasjonslinker som spillerne må ta hensyn til ved samhandling.

Tabell 2.1: Koordinasjonslinker i ballspillteam, med høy grad av gjensidig avhengighet og liten mulighet til planlegging av koordinasjon, som opererer i et dynamisk miljø (Cannon - Bowers & Bowers, 2006; Carron, m.fl., 2005).

Team	Antall medlemmer	Koordinasjonslinker
Rugby (Union)	15	105
Fotball	11	55
Håndball	7	21
Ishockey	6	15
Basketball	5	10

Bourbousson, m.fl. (2010) gjennomførte en studie av interaksjonsmønsteret blant spillerne i et fransk basketballteam på U18 elitenivå. Analysene viser at teammedlemmene tok hensyn til ingen eller én medspiller i 86% av de studerte handlingsforløpene. Studien kan tyde på at spillere, også i fotball, opptrer individuelt eller dyadisk (én koordinasjonslink) ved samhandling i kamp. På grunn av ulikheter i eksempelvis banestørrelse, antall spillere og reglement i idrettene skal man være forsiktige med å overføre funn til andre team direkte (Cannon - Bowers & Bowers, 2006). I følge Eccles og Tenenbaum (2004) vil FMM i fotballteam kunne fordeles individuelt, og deles dyadisk eller kollektivt. Forskere hevder også at godt utviklede FMM i fotballteam kan bidra til å begrense koordinasjonstapet blant medlemmene fordi de i større grad kan oppdage andre spilleres problemer og tilpasse sin egen adferd til de andre spillernes behov (Cannon-Bowers & Salas, 1998).

2.1.2 Situational awereness og beslutningsprosesser i elitefotballteam

Kompleksiteten i fotballspillet (kontinuerlig spill i stadig skiftende omgivelser, med mange koordinasjonslinker og liten mulighet for planlegging) setter store krav til spillernes evne til å reagere og tilpasse seg til subtile signaler i spillet

(Cannon - Bowers & Bowers, 2006; Gréhaigne, Godbout, & Bouthier, 2001). Situational awareness (SA) beskrives som individets dynamiske bevissthet og oppmerksomhet mot den pågående eksterne situasjonen (Salmon, m.fl., 2008). Salmon, m.fl. (2008) hevder SA kan forklares som fotballspillerens persepsjon av elementer i omgivelsene innenfor et begrenset tidsrom og sted. Spilleren bearbeider og forstå disse elementene med utgangspunkt i tidligere opplevde situasjoner som er lagret i minnet (mentale modeller), og skaper deretter en forventning til hvordan den eksterne situasjonen kommer til å utvikle seg. Forskning viser at eliteutøvere i ballspillteam tar hurtigere og mer presise kontekst-spesifikke beslutninger fordi de gjenkjenner riktige og viktige signaler i spillet tidligere enn amatørspillere (Gréhaigne, m.fl., 2001).

Ward og Williams (2003) studie av unge fotballspillere (9-17 år) viser at perseptuelle og kognitive ferdigheter kan forklare opp mot 50% av variansen mellom spillere på elite- og sub-elitenivå. Blant annet viste de beste spillerne en høyere grad av SA fra ung alder. De kunne i større grad utpeke nøkkelspillere i spill-simulasjoner de ble eksponert for. Elitespillernes nøyaktighet i å velge ut relevant informasjon og integrere denne informasjonen med tidligere erfaring var avgjørende for at de kunne velge den mest hensiktsmessige løsningen for spilleren som var i besittelse av ballen (Ward & Williams, 2003). I den fotballfaglige litteraturen eksemplifiseres betydningen av SA slik: *"Selv om kampsituasjonene sjelden er helt like, vil spilleren som gjenkjenner likhetstrekk fra situasjon til situasjon, ha bedre muligheter for å skape og utnytte situasjoner i kamp"* (Bergo, m.fl., 2002, s. 97).

Gode prestasjoner i elitefotballteam forekommer i følge Gréhaigne, m.fl. (2001) når spillerne gjennomgående velger og gjennomfører riktige handlingssekvenser effektivt og konsekvent til riktig tid. For å forstå dette må vi anse fotballteamet som en kollektivt informasjonsbehandlende enhet (Reimer, m.fl., 2006). Den kollektive informasjonsbehandlingsprosessen omfatter i likhet med SA faser som oppmerksomhetsplassering og persepsjon av omgivelsene, utvelgelse og tolkning av innhentede data, og prosjektering av ulike handlingskonsekvenser. Avslutningsvis velger spillerne det de anser som de mest hensiktsmessige

handlingene og gjennomfører disse. En godt utviklet FMM blant teamets utøvere vil trolig føre til at samhandlingen effektiviseres som et resultat av samstemthet og koordinasjon i de ulike fasene av SA og informasjonsbehandlingsprosessen (Reimer, m.fl., 2006; Salmon, m.fl., 2008).

2.2 FMM i elitefotballteam

FMM-konseptet springer ut fra teorien om mentale modeller og har blitt identifisert som en av tre kjernemekanismer som fremmer koordinasjon og muliggjøre samarbeid (Salas, Sims, & Burke, 2005). Mentale modeller defineres som kunnskapsstrukturer eller interne mentale representasjoner av en enhet (gjenstander, handlinger, situasjoner eller mennesker) skapt i observasjonsøyeblikket. Mentale modeller er dermed opphav til visuelle bilder eller representasjoner som lar individer forstå, forklare og forutsi de observerte enhetenes tilstand og formål i nåtid og fremtid (Langan-Fox, Wirth, Code, Langfield-Smith, & Wirth, 2001; Langan - Fox, Anglim, & Wilson, 2004). Mentale modeller hjelper derfor spillere å forstå spillsituasjoner og velge et hensiktsmessig handlingsforløp med utgangspunkt i persepsjon av omgivelsene. Men vil samtidig være foranderlige og manipulerbare fordi de bygger på tidligere erfaringer (Reimer, m.fl., 2006; Rouse & Morris, 1986; Salmon, m.fl., 2008).

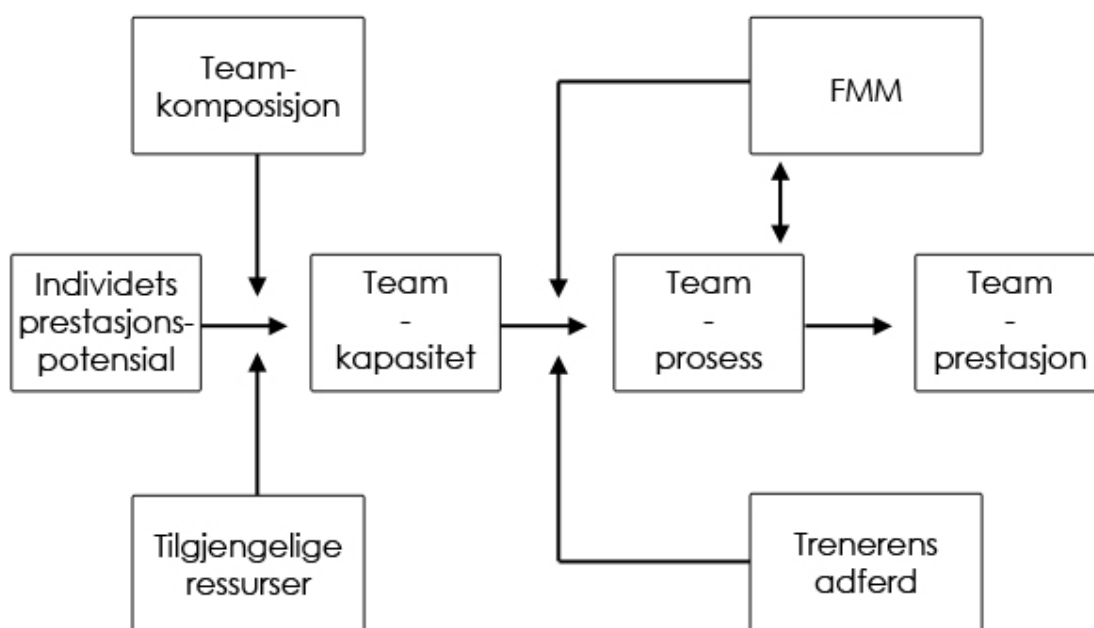
Som nevnt tidligere antas det at FMM fremmer koordinerte teamprestasjoner og kollektive beslutningsprosesser i elitefotballteam, som i sin tur påvirker teamets prestasjon og effektivitet (Cannon-Bowers, m.fl., 1993). Begrepet viser til i hvilken grad teammedlemmer besitter felles eller delte mentale modeller om teamet og oppgaven (Klimoski & Mohammed, 1994), og defineres av Cannon-Bowers, m.fl. (1993, s. 228) som:

"Knowledge structures held by members of a team that enable them to form accurate explanations and expectations for the task, and, in turn, to coordinate their actions and adapt their behavior to demands of the task and the other team members."

I sin forskning på atleteres opplevelse av god coaching fant Becker (2009) ut at en av seks sentrale dimensjoner tilknyttet god coaching i ballspillteam er "systemet". Systemet beskrives som et rammeverk hvor trenere innfører sine filosofier, og inkluderer teamets retningslinjer for samhandling generelt og i spesifikke situasjoner. Viktigheten av å utvikle retningslinjer for spillernes organisering i fotballteam støttes av Gréhaigne, m.fl. (2001) som hevder dette er vesentlig fordi spillernes handlinger ofte forekommer som en respons på andre utøveres adferd. Dermed kan uforutsette situasjoner hele tiden oppstå, og spillernes kollektive kjennskap til de mest hensiktsmessige strategiene i gitte spillsituasjoner vil bidra til å hindre sammenbrudd i teamets koordinasjon, og effektivisere teamets prestasjoner (Cannon-Bowers & Salas, 1998). I tråd med dette hevder forskere at FMM spiller en sentral rolle for effektiviteten av teamprestasjoner i fotball- (Gershgoren, Medeiros Filho, Tenenbaum, & Schinke, 2013), basketball- (Bourbousson, m.fl., 2010; Webber, m.fl., 2000), ishockey- og håndballteam (Giske, Rodahl, & Høigaard, 2014).

Klimoski og Mohammed (1994) utviklet et rammeverk med hensikt å forklare FMM og trenerens rolle i teamprosessen og deres betydning for teamprestasjoner (figur 2.2). I likhet med Steiners modell (figur 2.1) ser vi at teamets potensial eller kapasitet gjennomgår en prosess som resulterer i teamets prestasjon. Modellen viser at FMM påvirker teamprosessen direkte, men også indirekte gjennom teamets kapasitet og trenerens adferd (Klimoski & Mohammed, 1994). Dette er funnet i forskning på andre typer team (Mathieu, m.fl., 2005; Mathieu, Heffner, Goodwin, Salas, & Cannon-Bowers, 2000). Klimoski og Mohammed (1994) foreslår at treneren kan innhente og dele informasjon med spillerne, og veilede dem for å kompensere for manglende FMM. Treneren kan også iverksette ulike FMM-fremmende tiltak med mål om å forbedre teamprosessen, som i sin tur kan effektivisere teamets prestasjoner. Forskerne påpeker at en modell er en forenkling av virkeligheten og ikke vil være en tilstrekkelig gjenspeiling av FMM-konseptet, men at det gir et bilde av FMMs rolle i actionteam som militær- og fotballteam. I sin selvbiografi beskriver José Mourinho i samtaler med forfatter Luis Lourenço viktigheten av FMM i fotballteamet og apparatet rundt på følgende måte:

"It's a belief that must be taken on by everyone in the club, (...) I wanted everyone in FC Porto always to be aware that what was important in terms of game philosophy, when we think, speak and practice football, is that the game's principles are much more important than what each player thinks in relation to that very same game. The way the team organizes a match is the most important factor of all." (Lourenço, 2004, s. 109).

Figur 2.2: Rammeverk av FMM og trenerens rolle i teamprosesser og -prestasjoner, etter Klimoski og Mohammed (1994).

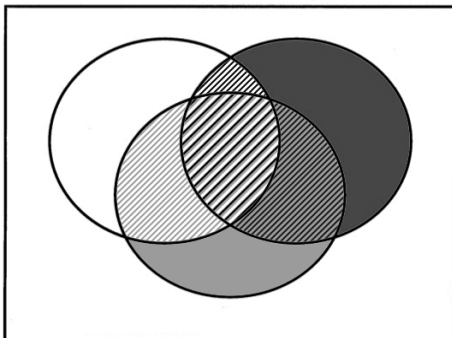
2.2.1 Innhold

Webber, m.fl. (2000) hevder mentale modeller kan kategoriseres som deklorative, prosessuelle og strategiske. Strategiske mentale modeller består av informasjon som utgjør grunnlaget for problemløsning. De beskrives som handlingsplaner som benyttes for å nå spesifikke mål, kunnskaper om konteksten en handlingsplan skal iverksettes, og hva som eventuelt skal gjøres dersom man mislykkes i å følge handlingsplanen, eller denne ikke viser seg å

være tilstrekkelig. På grunn av fotballspillet natur spiller strategiske mentale modeller en viktig rolle for fotballteam (Webber, m.fl., 2000).

I følge Cannon-Bowers og Salas (1998) kan FMM deles inn i kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Kunnskapene omhandler oppgaven, omgivelsene, teamet og andre teammedlemmer, mens ferdighetene blant annet viser til spillernes evne til å tilpasse seg til uforutsette situasjoner, re-distribuerer arbeidsoppgaver, og oppdage og korrigerer uønsket adferd. I tillegg hevder forskerne at felles holdninger om teamarbeid, oppgaveløsning, omgivelser og individuelle mål som er kompatible med teamets og andre medlemmers mål er viktige forutsetninger for at teamet skal fungere effektivt. Siden fotballteam kategoriseres som et av de mest komplekse teamtypene vil de også være et av de mest tilpasningsdyktige (Cannon - Bowers & Bowers, 2006). Fotballteam er tilpasningsdyktige fordi rollene i teamene er overlappende. På den måten kan spillerne lettere kompensere for andres svakheter eller problemer og tilpasse seg til situasjoner som oppstår. Denne tilpasningsevnen beskrives som en nøkkelfunksjon i effektivt teamarbeid (Cannon-Bowers & Salas, 1998).

2.2.2 Deling

Figur 2.3: Figur etter Eccles og Tenenbaum (2004) som viser kunnskapsstrukturer delt individuelt (ensfarget), delt dyadisk (stiplet) og felles/kollektivt (3-stiplet område i midten).

Forskere foreslår at ulike mentale modeller og deres innhold kan deles blant medlemmer av fotballteam på flere måter (Eccles & Tenenbaum, 2004; Klimoski & Mohammed, 1994). Figur 2.3 er hentet fra Eccles og Tenenbaum (2004) og viser hvordan FMM kan deles på forskjellige måter. FMM hos de tre individene i figuren vises ved tre sirkler (hvit, grå og sort). De ensfargede delene av figuren illustrerer de kunnskapene som er individuelle, men som

sammen utgjør en del av teamets FMM. Tofarget overlappende områder viser til de kunnskapsstrukturene som deles dyadisk (stripete område hvor to sirkler

overlapper hverandre), mens den delen av FMM som er delt kollektivt består av "trekanten" i midten, med alle de tre gråtonene.

I figuren kan vi se at den spesifikke kunnskapen mellom hvit og grå er mer omfattende enn den er mellom hvit og sort. Man kan dermed anta at både hvit og sort individ har en rolle i teamet som forutsetter større samhandling med grå utøver enn med hverandre. Man kan for eksempel tenke seg at sirklene representerer tre angrepsspillere i et fotballteam. Grå spiller som er midtspiss må forholde seg i like stor grad til sort og hvit. Disse kan være kantspillere som spiller på hver sin side av banen. De har sjeldent noe med hverandre å gjøre direkte (mindre overlappende område), men har enkelte felles rolleinstruksjoner. Området i midten vil da utgjøre angrepsleddets kollektive retningslinjer for en spillsituasjon. Når en av kantspillerne befinner seg i innleggsposisjon vil spissen og motsatt kantspiller måtte lese situasjonen og posisjonere seg med utgangspunkt i de kunnskapene som eksisterer i teamet. I denne situasjonen er det viktig for alle de tre spillerne å vite hvilke bevegelser som foretas foran motstanderens mål slik at koordinasjonen mellom ballinnehaver og de andre blir optimal.

2.3 FMM kunnskapsdimensjon

Kunnskapsstrukturene som utgjør teamets FMM inndeles i oppgavespesifikk kunnskap, oppgaverelatert kunnskap og kunnskaper om teammedlemmer (Cannon - Bowers & Salas, 2001). I fotballkontekst vil oppgavespesifikke kunnskaper omhandle spesifikke prosedyrer, handingssekvenser og strategier som er nødvendige for å overvinne motstanderteamet (Bergo, m.fl., 2002; Cannon - Bowers & Salas, 2001). Oppgaverelatert kunnskap viser også til kunnskap som omhandler teamets evne til å fullføre oppgaven, men er mer generelle og kan benyttes av liknende team (Cannon-Bowers & Salas, 1998). Dette kan for eksempel være kunnskaper om samarbeid og hva som fremmer samhandling i ulike typer ballspillteam. Den siste typen kunnskapskategori viser til teammedlemmers kunnskaper om andre medlemmers ferdigheter og oppgaver. Disse kunnskapene er spesielt viktige for at spillerne hurtig skal

gjenkjenne situasjoner som medspillere opplever krevende og utfordrende og dermed tilpasse egen atferd til andre spilleres behov (Cannon - Bowers & Salas, 2001).

2.3.1 Kunnskap om andre teammedlemmer

Evnen til å tilpasse seg andre teammedlemmers handlinger, svakheter og styrker er avgjørende for effektive fotballteam. Denne tilpasningsevnen krever at teammedlemmene har kunnskaper om andre medlemmers ferdigheter og roller i teamet (Bourbousson, m.fl., 2010; Reimer, m.fl., 2006). Viktigheten av dette tydeliggjøres ved dette sitatet fra sir Alex Ferguson: *"The essence of a good team is recognising the qualities of each other, and the weaknesses of each other too"* (Carson, 2013, s. 115). Ved å bli tildelt en spesifikk rolle i et team skapes det en felles forståelse i teamet fordi det etableres klare forventninger til hvordan spillernes handlinger påvirker hverandre (Reimer, m.fl., 2006). Uklare roller fører derimot til økt mistriivsel, angstnivå og villighet til å forlate teamet, men kan også ha en negativ effekt på teammedlemmers evne til å forutse sine og andres handlinger (Giske, m.fl., 2014; Reimer, m.fl., 2006). Følgende sitat fra Kevin Keegan oppsummerer viktigheten av rolleklarhet i effektive fotballteam slik: *"Everybody needs to know what is expected of them, where the parameters are, what they're expected to do"* (Carson, 2013, s. 118). Gjennom kunnskapene om medspilleres rolleforventninger, styrker og svakheter kan teammedlemmene organisere sin adferd til teamets beste slik Louis van Gaal foreslår:

"In soccer, everything depends on the team aspect. It is therefor important that each player knows what the others can and can't do. You have to discover each other's skills, and this automatically leads to a good mutual understanding, which is the basis for the result. All players have to learn to put the team's interests first" (Kormelink & Seeverens, 1997, s. 3).

2.3.2 Oppgavespesifikk kunnskap

De oppgavespesifikke kunnskapene i fotballteam vil i følge Olsen, m.fl. (1994) være delvis faste over tid, men kan også varieres og tilpasses til

motstanderteamets karakteristika og spillestil, i tillegg til andre variabler som blant annet vær- og baneforhold.

Motstanderteamet og dets intensjoner

I tråd med Olsen, m.fl. (1994) mener forskerne Carling, Williams, og Reilly (2005) at man må etablere kunnskaper om eget team, men også opparbeide en felles forståelse av motstanderteamets styrker, svakheter og intensjoner i de ulike fasene av spillet. I henhold til teorien om opposisjonell problemløsning kan man forutse, forstå og motarbeide motstanderens handlinger ved å utvikle mentale modeller om motstanderteamet og dets kampstrategi (Thagard, 1992). Burns og Vollmeyer (1998) foreslår tre nivåer av modeller som kan være fornuftige i dette henseende: (1) kunnskaper om eget teams intensjoner, (2) forventninger til motstanderens intensjoner, og (3) mentale modeller om motstanderens forventninger til eget teams intensjoner.

O'Donoghue (2009) sin opposisjonelle prestasjonsteori beskriver hvordan fotballteams prestasjoner alltid vil påvirkes av det spesifikke motstanderteamets spillestil og kvalitet (rangering eller sannsynlighet for seier). Siden teorien også hevder at ulike fotballteam vil påvirkes på forskjellige måter av samme motstanderteam virker det hensiktsmessig at deler av et fotballteams FMM tilpasses til hvert enkelt motstanderteam. Spillerne antas dermed å bedre kunne organisere sin egen samhandling, og samtidig motarbeide motstanderteamet (Reimer, m.fl., 2006; Thagard, 1992). Dette argumentet underbygges av Carling (2011) som hevder at motstanderteamets formasjon (oppsettet av spillernes utgangsposisjon) påvirker de ulike lagdelenes kollektive adferd i eget team.

Teamstrategi

Gershgoren, m.fl. (2013) deler inn fotballteams FMM i to hovedkategorier: spillefilosofi og spilleforståelse. Mens spilleforståelse viser til selve beslutningsprosessen i kampsituasjonen er spillefilosofi, eller teamstrategi, de overordnede retningslinjene for teamets spillestil, som spillerne organiserer og regulerer sin adferd etter (Gershgoren, m.fl., 2013; Gréhaigne & Godbout, 1995). Teamstrategien kommer til uttrykk gjennom teamets spillestil (måten teamet

spiller) og materialiseres dermed ved spillernes evne til å forstå og iverksette taktisk instruksjon (Bourbousson, m.fl., 2010; Gershgoren, m.fl., 2013). For å danne meg et bilde av hvilke strategiske retningslinjer som kan være hensiktsmessige å etablere i elitefotballteams offensive teamstrategi har jeg studert forskningslitteratur om prestasjonsindikatorer i effektive fotballteam.

Registrering av statistikk og prestasjonsanalyser er blitt benyttet i studier av fotballteam i flere tiår og omhandler prestasjonsindikatorer (Reep & Benjamin, 1968). Dette er et utvalg eller en kombinasjon av variabler som kan si noe om og relateres til gode prestasjoner i fotballteamet (Clemente, Couceiro, Martins, & Mendes, 2012; Hughes & Bartlett, 2002). Hughes og Bartlett (2002) foreslår pasninger, skudd, posisjonering på banen og tiden teamet er i ballbesittelse som nøkkellindikatorer på teknisk-taktiske prestasjoner i elitefotballteam under den offensive fasen av spillet. Disse variablene kan dermed si noe om hvordan effektive fotballteam utvikler sine teamstrategier for offensiv organisering.

Avslutninger

Det er åpenbart en sammenheng mellom ratioen for scorede og innslupne mål sammenlignet med teamets effektivitet. Dette skyldes fotballteams avhengighet av å score flere mål enn motstanderen for å lykkes i å vinne kamper (Olsen, m.fl., 1994). Empirisk materiale fra spansk eliteseriefotball viser at ratioen er 2,1:1,2 per kamp for topplag, og 1,1:1,5 for bunnlag (Lago-Ballesteros & Lago-Peñas, 2010). Suksessfulle fotballteam oppnår dette ved å ha et større antall avslutningsforsøk, flere avslutninger som treffer motstandermålet, men behøver også færre avslutninger på mål per scoring, sammenlignet med mindre suksessfulle team. (Castellano, Casamichana, & Lago, 2012; Ensum, Pollard, & Taylor, 2005; Lago-Peñas, Lago-Ballesteros, Dellal, & Gómez, 2010).

Fotballteam bør dermed forsøke å utvikle angrepsstrategier som tilrettelegger for så mange avslutninger på motstanderteamets mål som mulig, men samtidig utvikle den offensive koordineringen slik at teamet kan omsette så mange avslutningsforsøk som mulig til scoring. En nøkkelfaktor for å lykkes med dette er å komme til avslutninger inne i motstanderteamets straffefelt, viser

forskningen til Yiannakos og Armatas (2006). Ettersom 80% og 90% av målene i verdensmesterskapene i 1986 og 1990 er et resultat av avslutninger innenfor motstanderteamets straffefelt bør eliteteam utvikle strategier som fører til mange avslutninger i dette området (Olsen, 1988; Wright, Atkins, Polman, Jones, & Sargeson, 2011).

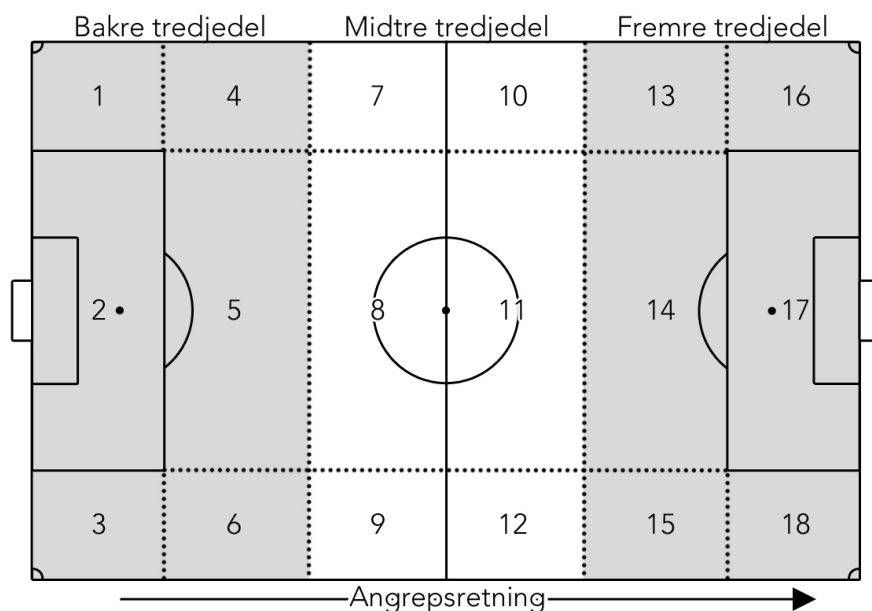
Pasninger

Antall pasninger per kamp, pasningsforsøk per ballbesittelse og antall vellykkede pasninger viser seg å være sentrale indikatorer med tanke på å forklare effektive teamprestasjoner i fotball (Lago-Peñas & Dellal, 2010; Saito, Yoshimura, & Ogiwara, 2013). Empiri tyder på at det kan være mer effektivt å utvikle en teamstrategi som fokuserer på å oppnå lengre pasningssekvenser (Jones, James, & Mellalieu, 2004). Selv om pasningstype ikke anses som en klar prestasjonsindikator (Jankovic, Leontijevic, Pasic, & Jelusic, 2011; Scoulding, James, & Taylor, 2004), viser forskning at suksessfulle fotballteam kommer til avslutning ved å benytte seg av større variasjon i sitt pasningsrepertoar (Hughes & Churchill, 2005). Dette kan indikere at team bør beherske flere pasningstyper og angrepsstrategier for å komme til avslutning. Noe som kan gjøre det vanskeligere for motstanderteamet å iverksette defensive mottiltak (Gershgoren, m.fl., 2013; Reimer, m.fl., 2006).

Pasningspresisjon argumenteres å være en svært viktig indikator på teameffektivitet fordi pasningspresisjonen er signifikant høyere fem minutter i forkant av scoring for det scorende teamet (Redwood-Brown, 2008). Gjennombruddspasninger inn i straffe- og femmeter-området virker å øke antall avslutninger på mål, som i sin tur vil føre til flere scoringer (Gómez, Gómez-Lopez, Lago, & Sampaio, 2012), mens mindre suksessfulle team har en tendens til å spille flere pasninger på egen banehalvdel (Scoulding, m.fl., 2004). Noe som tyder på at fotballteam bør optimalisere sine offensive handlingsplaner ved å tilrettelegge for lengre pasningsrekker med teknisk variasjon og høy grad av presisjon. Men samtidig med overordnet mål om å penetrere motstanderens straffefelt og unngå mange pasninger på egen banehalvdel.

Ballbesittelse

Ballbesittelse virker å utgjøre en sentral prestasjonsindikator i nasjonale kamper i engelsk og spansk fotball (Lago, 2009; Lago & Martín, 2007; Lago-Peñas & Dellal, 2010; Taylor, Mellalieu, & James, 2005). Når det tas høyde for motstanderteamets kvalitet og hjemmefordel viser ballbesittelse seg ikke lenger å være en god prestasjonsindikator (Collet, 2013). Likevel har effektive team generelt mer ballbesittelse (Castellano, m.fl., 2012; Hughes & Churchill, 2005; Jones & Harwood, 2008), både ved seier, uavgjort og tap (Rees, James, Hughes, Taylor, & Vučković, 2011a).

Figur 2.4: Inndeling av tredjedeler og soner som benyttes i analyser av fotballteam (Carling, m.fl., 2005; Rees, James, Hughes, Taylor, & Vučković, 2011b)

Forskningen på prestasjonsindikatorer foreslår at fotballteam bør utvikle strategiske FMM for forskjellige kampforløp fordi kampers resultat påvirker hvor på banen teamet har ballbesittelse (Ridgewell, 2011). Forskning tilsier at riktig utnyttelse av ballbesittelse i sone 14 også spiller en sentral rolle i fotballteams effektivitet (figur 2.4) (Rees, m.fl., 2011b). Det viser seg i tillegg at team har mindre ballbesittelse i fremre og midtre tredjedel av banen i etterkant av scoring (figur 2.4), mens motstanderteamet tvert i mot øker ballbesittelsen i disse områdene (figur 2.4). I forkant av målscoring vil derimot det scorende laget

ha signifikant mer ballbesittelse i midtre og siste tredjedel av banen (Ridgewell, 2011). Til tross for at målscore skyver noe av initiativet over på motstanderteamet anses det som en nøkkelfaktor å score det første målet i kampen fordi det viser seg å ha en sterk påvirkning på det endelige resultatet (Armatas, Yiannakos, Papadopoulou, & Skoufas, 2009).

Forskningsfunnene som er presentert tyder på at team bør forsøke å utvikle en spillestil med ballbesittelse nær motstanderteamets mål og score det første målet i kampen. Samtidig virker det viktig å utvikle en tydelig FMM som regulerer hvordan spillerne skal agere like etter målscore, siden dette fører til en forskyving av prestasjonsindikatorer fra teamet som scoret til teamet som slipper inn (Ridgewell, 2011). Handlingsvalg ved ballbesittelse i sone 14 virker å være noe team bør utvikle klare FMM til, fordi utnyttelsen av denne sonen sannsynligvis spiller en spesielt viktig rolle for å oppnå avslutninger på motstanderteamets mål (Rees, m.fl., 2011b).

Teamets kollektive organisering i kamp

Variabler tilknyttet taktiske evner, formasjoner og spillemåte er problematiske å måle og kvantifisere, men spiller trolig en nøkkelrolle som prestasjonsindikator i elitefotballteam (Carling, 2011). Det viser seg for eksempel at hurtige kontringsangrep hvor teamet forsøker å frakte ballen så hurtig som mulig mot motstanderens mål (en direkte spillestil) er spesielt gunstige i det øyeblikket et team vinner ballen fra motstanderteamet (McGarry, 2009). Tenga, Ronglan, og Bahr (2010) foreslår et kontinuum mellom en direkte og omstendelig spillestil. Ved en direkte spillestil vil spillerne forsøke å få ballen så hurtig som mulig mot motstanderens mål. Reep og Benjamin (1968) fant ut at 80% av målene som ble scoret i deres studie av 3213 kamper fra 1953 til 1968 kom som følge av angrep som bestod av 3 eller færre pasninger. Olsen, m.fl. (1994) og Lago-Ballesteros, Lago-Peñas, og Rey (2012) anser en direkte angrepsstil som mer effektiv i å oppnå ballbesittelse inne i motstanderens straffefelt, enn en omstendelig angrepsstil. Hughes og Franks (2005) hevder derimot at det scores en større andel mål etter lengre pasningssekvenser (6-7 pasninger) per ballbesittelse. De hevder den direkte spillestilen tilsynelatende er mer effektiv fordi korte

pasningsrekker forekommer i mye større grad enn lengre sekvenser. Suksessfulle fotballteam scorer også flere mål etter lengre ballbesittelser sammenlignet med mindre suksessfulle team (Hughes & Franks, 2005).

Pratas, Volossovitch, og Ferreira (2012) hevder offensive spillesekvenser som ender med avslutning på mål er påvirket av situasjonelle variabler, som for eksempel det numeriske og posisjonelle forholdet mellom angreps- og forsvarsspillere. Dermed kan man foreslå at det offensive bevegelsesmønsteret spiller en nøkkelrolle i fotball. Det virker å være spesielt viktig å utnytte overgangsfasen fra forsvar til angrep fordi teamet som omstiller seg fra angrep ofte vil være posisjonelt eller numerisk uorganiserte i forsvar (Tenga, Holme, Ronglan, & Bahr, 2010b; Turner & Sayers, 2010). Den presenterte teorien antyder at både den direkte og omstendelige spillestilen kan være effektiv. Det kan dermed virke som om man må beherske begge spillestilene og benytte den mest hensiktsmessige strategien ut i fra det numeriske og posisjonelle forholdet mellom de to teamene i spillsituasjonen (Tenga, Ronglan, m.fl., 2010).

2.4 FMM Ferdighetsdimensjon

Fotballkampen er et dynamisk system bestående av mange komponenter (spillere, ball, utstyr, dommere og så videre) som er i interaksjon med hverandre. Davids, Araújo, og Shuttleworth (2005) beskriver hvordan det oppstår mikrosystemer (1v1, 3v3, 5v5 osv.) innenfor dette systemet. Derfor beskrives fotball som en taktisk sofistisert sport som krever forståelse av de koordinasjonsprosessene som iverksettes blant spillerne under teamprestasjoner (Davids, m.fl., 2005). Fotballteamets FMM materialiserer seg i form av en teamprestasjon fordi spillernes interaksjonsmønster, som utgjør ulike teamferdigheter og teamprosesser reguleres av teamets FMM (Bourbousson, m.fl., 2010; Klimoski & Mohammed, 1994). Dette er i tråd med Salas, m.fl. (2008, s. 906) sin definisjon av teamprestasjoner som : *"an emergent phenomenon resulting from the goal-directed process whereby members draw from their individual and shared resources to display taskwork process, teamwork process, and integrated team-level processes to generate products and provide*

services". Cannon-Bowers og Salas (1998) beskriver de nevnte prosessene som teamferdigheter. De hevder evnen til å tilpasse seg til uforutsette situasjoner, vurdere og korrigere hverandres adferd og kommunisere effektivt er sentrale oppgavespesifikke ferdigheter som påvirkes av fotballteamets FMM.

I følge Grehaigne, Bouthier, og David (1997) baserer spilleres handlingsvalg seg på med- og motspilleres posisjoner, bevegelser og bevegelsenes hastighet. Spillernes kollektive evne til å presist reorganisere og tilpasse seg til nye spillsituasjoner gjennom omfordeling av oppgaver og arbeidsmengde i tråd med teamets oppgavespesifikke kunnskaper defineres som taktisk ferdighet. Dette samsvarer med taktikkbegrepet som benyttes i fotballitteraturen, som er: *"de handlingsmønstre en følger i ulike situasjoner for å oppnå best mulig resultat"* (Bergo, m.fl., 2002, s. 66). Ray Parlour beskriver spillernes ferdigheter i å reorganisere seg ut i fra kollektive kunnskapsstrukturer som et viktig komponent i et godt team. Denne beskrivelsen fra spilleren omhandler hvordan Arsenal's "uovervinnelige" gikk ubeseiret gjennom den engelske eliteserien i 2003/2004 sesongen:

"He (Wenger) loved it when people were changing positions in the game. You fill in the gaps, don't you? If the attack breaks down, you don't just think: 'Oh, he's got to get back there.' You fill in. It just happens organically. It's part of a good team. If you play a section of the field, you've got to have a good understanding with the people around you. I wouldn't have a lot to do with whoever played left-back or left-winger, but I'd know to get in the box, to the back post if they get to the line. You have pockets in the team and you all know where you're going." (Bergkamp & Winner, 2013, s. 227)

Tilpasningsevne

Spillernes spilleforståelse er ferdigheten til å iverksette teamets FMM og kan knyttes til komponentene tilpasningsevne, kreativitet, kjenne til andres ferdigheter og erfaring (Gershgoren, m.fl., 2013). Mens tilpasningsevne er spillernes ferdigheter å forutse fremtidige hendelser basert på eksisterende informasjon, viser kreativitet til spillernes evner i å løse problemer og skape

fordeler for eget team gjennom variasjon og innovasjon innenfor teamets teamstrategi. Kjennskap til andres ferdigheter er beskrevet i kapittelet om kunnskapsdimensjonen av FMM, mens erfaring viser til lengden og kvaliteten i spillernes fotballerfaring. Blickensderfer, Reynolds, Salas, og Cannon-Bowers (2010) fant blant annet ut at tidligere erfaring vil ha en direkte påvirkning på spillernes implisitte koordinasjon i teamidrett, men vil også påvirke koordinasjonen indirekte ved at spillerne utvikler felles forventninger til adferden i teamet. I tråd med sitatet fra Ray Parlour mener de at nøkkelementer for implisitt koordinasjon er å ha en forståelse av når hvilke handlinger skal iverksettes, når og hvordan man skal kompensere for andre spillere, og kunne oppfylle sitt ansvar uten å spørre andre spillere. Gjennom erfaring skapes det dermed en felles forventning til de nevnte elementene fordi forventet adferd i teamet er en signifikant forutsetning for graden av effektivitet i spillernes posisjonering i forhold til hverandre (Blickensderfer, m.fl., 2010). Sett i lys av resultater fra forskning på nye spillere i basketballteam som viser forbedrede prestasjoner etter å ha spilt sammen med teammedlemmene over en viss tidsperiode spiller erfaring en viktig rolle for å forbedre teamferdigheter (Torre-Ruiz & Aragón-Correa, 2012).

Carling og Bloomfield (2010) studerte betydning av en tidlig utvisning på de resterende medspillernes adferd i fotballteam. Og studien viser at arbeidsmengden øker sammenlignet med kamper hvor lagene spiller 11 mot 11 gjennom hele kampen. Spillerne vil øke arbeidsmengden totalt sett, men det vil samtidig oppstå signifikante endringer i spillernes adferd mellom første og andre omgang, som ikke observeres i kamper hvor teamene er like mange spillere. Forskerne mener den økte arbeidsmengden i førsteomgang skyldes at spillerne tvinges til å arbeide hardere på grunn av taktiske konsekvenser av utvisninger. De tilpasser seg den uventede situasjonene ved å ta et større ansvar i den kollektive samhandling for å utligne tapet av medspilleren. Endringene som forekommer mellom omgangene virker derimot å skyldes at det økte arbeidskravet fører til at spillerne blir tidligere slitne eller at teamet endrer strategi. Funnene tyder på at spillernes endringer i adferd er et resultat av teamets ferdigheter til å tilpasse seg til nye situasjoner gjennom implisitt

koordinering i løpet av en omgang, men også at teamstrategien tilpasses ved bruk av eksplisitt planlegging i pausen (Carling & Bloomfield, 2010).

Eccles og Tenenbaum (2004) viser til forskning som tyder på at koordinasjonsfeil kan føre til at teamet yter dårligere enn et team med færre medlemmer. Når spillere ikke makter å håndtere spillsituasjonene effektivt kan det føre til et negativt psykologisk moment (Jones & Harwood, 2008). Dette forekommer som en serie hendelser innenfor en begrenset tidsperiode hvor trenere og utøvere ikke klarer å løse oppgaven på en tilfredsstillende måte. Dette kan føre til en kollektiv kollaps, som oppstår når et team presterer under forventet nivå som følger av et negativt psykologisk moment. To av fem hovedgrunner som fører til kollektiv kollaps er svikt i rollesystemets funksjon og negativ kommunikasjon i teamet (Apitzsch, 2009). Man kan dermed tenke seg at spillernes kjennskap til de ulike rollene og kommunikasjonen i teamet er avgjørende faktorer for effektiv koordinasjon.

Kommunikasjon

Bruken av eksplisitt kommunikasjon i fotballteam kan være et tegn på at teamet ikke har en godt nok utviklet FMM blant spillerne, i følge Gershgoren, m.fl. (2013). Eccles og Tenenbaum (2004) mener likevel verbal og nonverbal kommunikasjon er viktig for å oppnå koordinerte handlinger i fotballteam. Dermed kan det være fruktbart å utvikle et sett felles terminologi som kan sikre effektiv kommunikasjon i situasjoner hvor spillerne ikke har tilstrekkelige FMM til å samhandle implisitt eller mulighet til å basere handlingsvalg på eksplisitt kommunikasjon (Reimer, m.fl., 2006). Ved å benytte seg av åpen kommunikasjon og terminologi som bare egne teammedlemmer gjenkjenner vil man kunne fremme koordinasjon uten å avsløre fremtidige handlinger for motstanderteamet (Gershgoren, m.fl., 2013).

Vurdere og korrigere adferd

En rolle i et fotballteam gir spilleren et bestemt ansvarsområde hvor det skapes forventninger om spilleres spesifikke ansvarsområder, handlinger og samhandling med andre (Reimer, m.fl., 2006). Rolleklarhet spiller en viktig rolle i

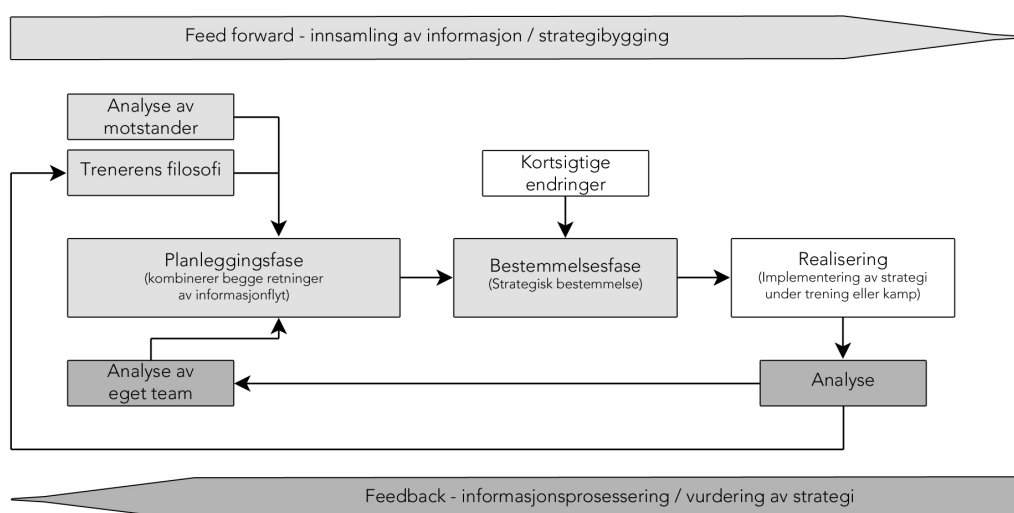
suksessfulle team (Carron & Brawley, 2008), mens rolletvetydighet skaper vanskeligheter for rolleinnehaver og teammedlemmer på grunn av manglende eller uklar informasjon tilknyttet flere aspekter av rollen (Beauchamp, Bray, Eys, & Carron, 2002). Ved å ha klart definerte roller mener Reimer, m.fl. (2006) at rolletvetydighet vil begrenses og at teammedlemmene lettere kan omorganisere arbeid i teamet. I etterkant av koordinasjon kan spillere ta ansvar for egen prestasjon ved å hverandre feedback som påvirker teamets FMM. Ved å korrigere og vurdere hverandres adferd finjusteres spillernes FMM, som i sin tur kan forbedre kommende teamkoordinasjon (Cannon - Bowers & Bowers, 2006).

2.5 Teamtrening

Travassos, Araújo, Duarte, og McGarry (2012) konkluderer etter sin studie av futsalteam (innendørs fotball som spilles 5 mot 5) at fotballspilleres kollektive kampadferd er selv-organiserende, og at spillerne baserer sine valg og handlinger på situasjonsbetinget tilgjengelig informasjon. De hevder treneres påvirkningsmuligheter på teamets kampadferd må sees i lys av dette. Dette får dermed følger for treneradferden ved organisering av teamtrening, uttak av spillere til kamp og i arbeidet med å utvikle en kampstrategi. Horn (2008) hevder trenerens adferd viser å ha en avgjørende, direkte og indirekte, påvirkning på teammedlemmers prestasjon og adferd. Treneren hevdes å være ansvarlig for å utvikle de mekanismene som fører til effektiv koordinasjon i et fotballteam (Reimer, m.fl., 2006). Sett i lys av Giske, m.fl. (2014) sin studie som viser at FMM-trening og motstanderspesifikk FMM forklarer 32 % av variansen i FMM i elitehåndball og ishockey, vil trolig trenerstyrte pedagogiske tiltak utgjøre en viktig del av teamets treningsinnhold som skal etablere og utvikle FMM i temaet.

Cordes, Lamb, og Lames (2012) fulgte et tysk elitefotballteam og deres trener i en sesong, og fant ut at trenerens filosofi er en viktig bidragsyter til teamets strategi. De prestasjonsindikatorene som er direkte relatert til trenerens filosofi utsettes i liten grad for endring i løpet av en sesong. Dette kan sees i lys av Eccles (2010) påstand om at trenere av sportsteam på elitenivå bruker betydelig tid i

forkant av viktige konkurranser på å trene teamet i planlagte spillvariasjoner, samt offensive og defensive formasjoner. Dette underbygges av Audas, Dobson, og Goddard (2002) som fant ut at fotballteam presterer dårligere i etterkant av et managerbytte midt i en sesong, sammenliknet med før. De mener endringer i formasjon, teamstrategi og spillerstall er naturlige følger av nye hovedtrenere/managere og at det tar opp mot 16 kamper (omtrent 3 måneder) før teamet har tilpasset seg til endringene som utskiftingen.

Figur 2.5: Modell for strategit utvikling i elitefotballteam som presentert av Cordes, m.fl. (2012). Lysegrå viser til feed forward, mørkegrå knyttes til feedback, mens hvit indikerer overgangen fra strategi til taktikk slik forfatterne foreslår.

Figuren ovenfor (2.5) viser Cordes, m.fl. (2012) sin modell om strategibygging i elitefotballteam. Modellen viser stegene i arbeidet med å utvikle en teamstrategi, og inneholder to retninger av informasjonsflyt (feed forward og feedback). Informasjon som "feedes frem" innsamles fra trenerens filosofi og analyser av eget team og motstanderteam. Den danner grunnlaget for strategivalg, mens feedback informasjonsstrømmen viser til vurderingsprosessen, som i sin tur danner grunnlaget for teamets neste kampstrategi. Planleggingsfasen og bestemmelsesfasen er sentrale i modellen, i følge forskerne. I bestemmelsesfasen kan det oppstå kortsiktige eller uforutsette hendelse (skader, suspensjoner osv.) som fører til at treneren må justere teamstrategien så sent som kvelden i forkant av kamp (Cordes, m.fl., 2012). Deretter materialiserer teamet strategien gjennom

taktisk iverksettelse, som deretter analyseres og utgjør grunnlaget for nye analyser av eget team, men påvirker også trenerens filosofi.

2.5.1 Teamtreningstiltak

Becker (2009) beskriver hvordan atleteres opplevelse av god coaching i idrettsteam kjennetegnes av trenernes evne til å kommunisere spillerroller, individuelle mål og en felles teamvisjon på en måte som gjør at alle vet nøyaktig hva treneren mener skal gjøres for å oppnå spillerutvikling og kunne hjelpe teamet. Dette utvikles ved at treneren iverksetter et hensiktsmessig treningsinnhold. I følge Gershgoren, m.fl. (2013) og Reimer, m.fl. (2006) må treneren vektlegge de to aspektene av treningene som omhandler kollektiv innhenting og bearbeiding av informasjon, i tillegg til koordinerte handlinger ved begrenset tilgjengelighet av tid og rom. Eccles (2010) definerer to måter FMM kan utvikles i fotballteam. På en side beskrives felles kunnskaper om sannsynlige utfall av en spillsituasjon vurdert opp mot med- og motspillers reaksjoner på situasjonen. Disse kunnskapene er kunnskaper som tilegnes og deles naturlig som et resultat av erfaring i spillsituasjonen. Den andre måten å utvikle felles kunnskaper er kunnskaper som deles, ofte eksplisitt, med intensjon fra andre spillere eller trenere.

Et teams kan endre sin FMM i forkant av, i løpet av og i etterkant av koordineringsprosessen (Eccles & Tenenbaum, 2004). Tiltak som iverksettes forut for koordinasjon inkluderer målsetting, planlegging og tildeling av rolleansvar. Eccles og Tenenbaum (2004) påpeker i tråd med Cordes, m.fl. (2012) at planlegging er en nøkkelfaktor i FMM arbeidet forut for koordinasjon, men at dette kan forekomme på mikro- og makronivå. De foreslår at det i interaktive teamidretter som fotball først og fremst vil være spesifikke overordnede strategier (på makronivå) som tillater fleksibilitet og situasjonstilpasset adferd på mikronivå. Ward og Eccles (2006) hevder detaljerte planer og strategier i fotball er i direkte konflikt med det kreative spillet som kjennetegner eliteprestasjoner. Utvikling av FMM i løpet av koordinasjon er problematisk i fotballteam fordi det ikke er tid eller tilstrekkelige kognitive

ressurser tilgjengelig til å utforme detaljerte planer, mens bearbeiding av FMM i etterkant av koordinasjon kjennetegnes av evaluering av suksess eller svikt i koordinasjonen.

Erfaringsbasert teamtrening

I samsvar med de første fasene i utviklingen av fotballferdighet (Travassos, Araújo, Duarte, m.fl., 2012), hevder Travassos, Araújo, Davids, Esteves, og Fernandes (2012) at trenerens manipulering av nøkkelbetingelser i treningstiltak er et sentralt premiss for forbedring av fotballferdigheter. Tanken er at spillerne utvikler ferdigheter gjennom eksponering for teamprosesser i tre faser. Først vil spillere måtte utvikle ferdigheten ved å utforske løsninger i omgivelser med spesielt tilrettelagte betingelser som retter spillernes intensjoner mot teamets mål. Deretter bør treneren tilrettelegge for større grad av valgfrihet og variasjon i bruk av de utforskede løsningene under mer konkurranselignende forhold. Til slutt bør spillerne utfordres til å tilpasse sin adferd hensiktsmessig ved oppgaveløsning i konkurranselike omgivelser. Dette sikrer funksjonalitet i det innøvde materialet.

Ved å manipulere den tilgjengelige informasjonen i teamtreningen kan treneren dermed fremprovosere spesifikke situasjoner som krever at spillerne må utforske ulike koordinasjonsmuligheter under kamplike forhold (Travassos, Araújo, Duarte, m.fl., 2012). Dette defineres som simulering av Rouse, Cannon-Bowers, og Salas (1992) fordi teamet trener på koordinasjonsprosesser i omgivelser som er tilnærmet kamplike. Gershgoren, m.fl. (2013) hevder trenere ved å blant annet la spillerne trene på spesifikke taktiske situasjoner, benytte ulike formasjoner og spille med ulike teamsammensetninger (like mange på hvert lag, overtall og undertall) skaper kamplike forhold hvor bestemte deler av teamets FMM utvikles. På denne måten er det tenkt at man kan oppnå optimal kommunikasjon og oppnå effektiv implisitt koordinasjon.

I den fotballfaglige litteraturen defineres det å spille mot redusert eller ingen motstand som "shadow-trening", og benyttes som regel ved innlæring av nye strategiske/taktiske aspekter (Lucchesi, 2001).

Rouse, m.fl. (1992) fremhever to treningsformer for teamtrening som kan benyttes for å utvikle FMM i naturlig kontekst: "krysstrening" og simulering. "Krysstrening" vil si at spillerne får rolletrening i andre teammedlemmers roller. Denne forskningen er ikke gjennomført på idrettsteam, men Cannon - Bowers og Bowers (2006) hevder dette også kan være en viktig teamtreningsintervensjon i fotballteam. De hevder trener ofte lar midtbanespillere trene som angripere fordi dette lar dem utforme en mental modell om hvilke pasninger midtbanespillerne bør bruke for å fremme angrepsspillerens prestasjoner.

Kommunikasjonsbasert teamtrening

Vurdering av fotballteams prestasjoner forekommer ofte ved at det studeres videosekvenser av tidligere samhandling. Teamets medlemmer identifiserer sammenbrudd i koordinasjonen i fellesskap (Eccles & Tenenbaum, 2004). Dette foregår i etterkant og forut for koordinasjon, men ofte i sammenheng med pre-briefing (Cannon - Bowers & Bowers, 2006). På denne måten kan analysen av FMM og taktisk gjennomføring danne grunnlaget for nye intervensjoner i tråd med Cordes, m.fl. (2012) sin figur for strategiutvikling. Til tross for lite forskning på tiltaket i idrettskontekster mener Cannon - Bowers og Bowers (2006) at pre-briefing er spesielt viktige for fotballteam. Ved bruk av video og feedback kan trenere optimalisere koordinasjonen ved å få utøverne til å skille øyeblikkene i kampen hvor de trenger en bred oppmerksomhetsplassering og når det kreves konsentrasjon på spesifikke med- og motspillere. Fra et basketball-perspektiv hevder forskerne at et viktig førstesteg i å oppnå dette vil være å presisere og avklare spillerens forbindelse og plass i de ulike spillemønstrene (Bourbousson, m.fl., 2010). Som nevnt tidligere vil rolleklarhet føre til klare forventninger til egen og andres adferd (Reimer, m.fl., 2006). Dette tilrettelegger også for at teamet kan vurdere og korrigere sin egen adferd i konkurransesituasjonen (Cannon-Bowers & Salas, 1998).

2.6 Forskerspørsmål

Formålet med denne studien er å utforske FMM-konseptet i fotballkontekst ved bruk av kvalitative forskningsintervju, lydopptak og observasjon av

elitefotballteam i kamp- og trening. Med utgangspunkt i relevant empiri fra forskningslitteratur og teori hentet fra den fotballfaglige litteraturen har jeg utviklet følgende forskerspørsmål:

1. *Finnes det FMM i norske elitefotballteam, og hva karakteriserer eventuelt teamets FMM i en elitefotballkontekst?*

Med utgangspunkt i teorien som er presentert ovenfor forventer jeg først og fremst å finne FMM i de undersøkte teamene. Deretter tyder det empiriske materialet på at det kan finnes tydelige og detaljerte FMM som regulerer spillernes valg- og handlingsmuligheter i kampsituasjon, spesielt på makronivå. Det er naturlig å forvente at trenerne har nokså rigide retningslinjer for ulike rollekrav med hensikt å fremme en felles forståelse blant spillerne.

2. *Dersom det finnes FMM: hvordan opplever teamets medlemmer at deres adferd i kamp reguleres av teamets FMM?*

I tråd med presentert empiri forventer jeg at teamets retningslinjer, til tross for fotballspilletts kompleksitet og uforutsigbarhet, fører til at spillerne har klare angrepsstrategier som de benytter seg av i kamp. Jeg ønsker også å se om jeg kan observere disse i kamp.

3. *Dersom det finnes FMM: hvordan organiserer trenerne teamtreningen med tanke på å bearbeide eller utvikle teamets FMM?*

Ettersom FMM virker å ha en avgjørende rolle for elitefotballteams prestasjoner forventer jeg at en relativt stor del av treningsarbeidet fokuserer på å utvikle spillernes forståelse av teamets retningslinjer. Det forventes dermed å finne bruk av trenerstyrte pedagogiske tiltak som er presentert i teorikapitlet.

3 METODE

I idrettspsykologien er man opptatt av ”*psykologiske faktorer som påvirker deltakelse i idrett og hvilke effekter idrett har på ulike psykologiske faktorer*”, og man følger de samme trendene som forskning innen tradisjonell psykologi (Giske, 1998, s. 7). Forskning kan generelt deles inn i kvalitativ og kvantitativ forskning. Uavhengig av metodevalg er det høyeste sannhetskriterium at forskningen og virkeligheten er i overenstemmelse med hverandre (Hellevik, 2002). Studiets overordnede design (case), ordlyden i mine forskerspørsmål og den eksisterende litteraturen om FMM i eliteballspillteam har ført til at det ble naturlig å i hovedsak benytte seg av en kvalitativ metodisk tilnærming i datainnsamlingsarbeidet.

I denne studien har jeg valgt å benytte meg av Case-studie som overordnet design. Case-forskning blir beskrevet som en veletablert forskningsstrategi med fokus på en bestemt enhet av interesse i sin naturlige kontekst: ”*Case study is a strategy for doing research which involves an empirical investigation of a particular contemporary phenomenon within its real life context using multiple sources of evidence*” (Yin, 1981; 1984, i Robson, 2011, s. 136). Dette støttes av Kvale og Brinkmann (2012) som hevder kvalitativ forskning ofte har en fenomenologisk tilnærming fordi man ønsker å forstå verden ut i fra forskningsobjektene perspektiv. Fokuset i studien blir dermed å gjennomføre en helhetlig og fortolkende analyse av informantenes forståelse og perspektiver om FMM i fotballspesifikk kontekst, men med mulighet for å benytte kvantitative metoder i en støttende funksjon (Robson, 2011).

Med utgangspunkt i forskerspørsmålene kan man definere dette prosjektet som et eksplorativt studie med en fenomenologisk kvalitativ tilnærming. Jeg tar ikke sikte på å generalisere, men heller å generere teori og kunnskap ved bruk av dypere analyser av et mindre utvalg individer (Kvale & Brinkmann, 2012). I dette kapittelet ønsker jeg å gjøre rede for de metodiske valg som er gjort i planleggingen og gjennomføring av datainnsamling og analyse. Ved å være åpen

om mine metodiske valg ønsker jeg å tilrettelegge for kontroll, etterprøving og kritikk fra andre forskere og interesserte.

3.1 Min metode

I mitt arbeid med å belyse forskerspørsmålene har jeg som nevnt ovenfor funnet det hensiktsmessig å vektlegge en kvalitativ metodisk tilnærming ved innsamling og analyse av data. Datainnsamlingen har foregått ved bruk av observasjon av et elitefotballteam i dets naturlige kontekst (teamtrening og seriekamp). I tillegg er det blitt benyttet lydopptak av et kampforberedende teammøte og hovedtrener under taktisk treningsøkt i ett av de undersøkte teamene. Hovedkilden til det empiriske materialet er et resultat av dybdeintervju med hovedtrenere og utvalgte spillere hos to ulike eliteteam. I planleggingsfasen av prosjektet ble det vurdert å gjennomføre mer omfattende observasjoner og analyser av flere kamper kombinert med et gruppeintervju. På grunn av problemer tilknyttet tilgjengelighet og organisering av intervju, samt usikkerhet omkring min egen evne å lede et gruppeintervju ble disse ideene forkastet for en mer tradisjonell intervjusituasjon med en intervjuer og et intervjuobjekt. Det ble dermed naturlig å fokusere på intervjuene som primærkilde. Observasjonsmengden ble dermed redusert til en treningsuke med påfølgende seriekamp til dels grunnet prosjektets omfang, men også på grunn av tilgjengelighet og praktisk gjennomførbarhet.

3.2 Instrument

3.2.1 Forskeren som instrument

Det overordnede målet ved bruk av semistrukturerte forskerintervju er som nevnt tidligere å forstå FMM-konseptet fra de intervjuedes perspektiver (Kvale & Brinkmann, 2012). Kvale og Brinkmann (2012) beskriver forskningsintervjuet som en profesjonell samtale hvor det konstrueres kunnskap som et resultat av samspillet mellom intervjueren og den intervjuede. Det kan for eksempel oppstå en skjevhet i forholdet mellom disse som fører til at samspillet ikke fungerer

optimalt, eller at forskeren tillegger meninger og tolkinger i den intervjuedes utsagn som ikke var tilsiktet. Forskeren må derfor kontinuerlig balansere mellom å skape en fortrolig samtale som fremmer empirisk materiale, og opprettholde en profesjonell distanse til den intervjuede (Kvale & Brinkmann, 2012). Forskerens rolle som instrument i intervjusituasjonen kan kritiseres fordi forskerens personlighet, faglige kunnskaper og erfaring som intervjuer vil påvirke intervjuets utvikling og de data som genereres. Dette kan skape problemer for andre forskere i å gjenskape intervjusituasjonen. Ved å være klar over egen erfaring, teoretisk bakgrunn og samspillet med den intervjuede har jeg forsøkt å minimere muligheten for at intervjuet utvikler seg i en uønsket retning. Intervjuguiden ble dermed et viktig hjelpemiddel for å holde samtalen målrettet.

3.2.2 Intervjuguide

Intervjuene ble gjennomført ved bruk av en intervjuguide. Intervjuguiden ble utformet på bakgrunn av eksisterende teori om FMM (Cannon-Bowers, m.fl., 1993; Cannon - Bowers & Bowers, 2006; Pedersen & Cooke, 2006; Reimer, m.fl., 2006; Rouse, m.fl., 1992; Salas & Cannon-Bowers, 2001). Erfaringer fra pilotintervjuet førte til noen endringer i intervjuguiden. Det ble i utgangspunktet planlagt å utvikle en egen intervjuguide til henholdsvis spillere og trenere i undersøkelsen, men siden intervjuguiden i semistrukturerte intervju tillater fleksibilitet besluttet jeg å benytte meg av samme intervjuguide i alle intervjuene. Etter gjennomført pilotintervju opplevdes intervjuguiden snarere som en begrensende faktor enn et hjelpemiddel til å oppnå den åpne samtalen som Kvale og Brinkmann (2012) etterlyser. I tråd med Robson (2011) ble intervjuguiden derfor modifisert slik at den bestod av enkelte hovedspørsmål med underpunkter. På denne måten opplevde jeg bedre flyt i samtalen og spørsmålene kunne i større grad tilpasses til samtalen underveis. I tråd med Gershgoren, m.fl. (2013) ble FMM byttet ut med mer dagligdagse fotballuttrykk som retningslinjer, strategi eller filosofi i intervjusituasjonen.

Den endelige intervjuguiden bestod av tre deler. Første del var et tankekart utviklet etter presentert teori og erfaringene etter pilotintervjuet. Tankekartet viste en tematisk oversikt over intervjuguiden. Dette gjorde det enklere å holde oversikt over de ulike temaene som ble undersøkt og skape naturlige overganger i samtalene. Del to bestod av spørsmål med underpunkter utarbeidet fra forskerspørsmålene og utforsket teori om FMM. Tredje del av intervjuguidene begynte som et tomt område hvor jeg la til nøkkelord etter hvert intervju. Denne delen var ikke planlagt i forkant, men ettersom jeg opplevde at intervjuobjektet i mitt første intervju kom med informasjon som var spesielt interessant eller ikke nevnt i intervjuguiden noterte jeg nøkkelord underveis nederst på hver intervjuguide. Disse ble skrevet inn på data etter hvert intervju og skrevet ut slik at neste intervjuobjekt kunne ta stilling til den nevnte informasjonen. Dermed utviklet intervjuguiden seg etter hvert som intervjuene ble gjennomført. Del en og to er identiske under alle intervjuer, mens del tre ble utviklet etter hvert som intervjuene ble gjennomført.

3.2.3 Intervjuguidens tematiske struktur

Intervjuguidens del to bestod av tre hovedkategorier tilknyttet FMM: (1) kunnskapsdimensjonen, (2) ferdighetsdimensjonen, og (3) teamtrening i fotballteamet (Cannon - Bowers & Salas, 2001). Kategori 1 ble vektlagt likt under gjennomføringen av alle intervju, mens det var naturlig å vektlegge kategori 3 noe mer hos trenere ettersom de anses som ansvarlige for organiseringen av teamtrening (Cordes, m.fl., 2012). Kategori 2 ble dermed vektlagt i større grad blant spillerne ettersom det er de som iverksetter teamets retningslinjer i kamp (Gershgoren, m.fl., 2013).

Kategori 1: Kunnskapsdimensjonen

Denne delen av intervjuguiden fokuserte på å avdekke og undersøke FMM i elitefotballteam. Trenere ble utfordret på å snakke om ønsket spillestil, mens spillere ble spurt om opplevd spillestil. Trenere ble videre spurt om viktigheten av enkeltspillere og spesifikke roller i laget, mens spillerne ble bedt om å beskrive egen rolle og kunnskaper om andres roller og ferdigheter. Siste del av

denne delen omhandlet i hvilken grad teamet utviklet FMM om motstanderteamet.

Kategori 2: Ferdighetsdimensjon og teamprosess

Informantene ble bedt om å beskrive gode teamprestasjoner. Spillerne ble utfordret på å fortelle om bruk av kommunikasjon, evnen til å tilpasse seg til spillsituasjoner og teamets evne til å iverksette de tiltakene som var planlagt i forkant av kamp.

Kategori 3: Teamtrening

Trenere og spillere ble bedt om å beskrive trening og treningstiltak i treningshverdagen med hensikt å bearbeide teamets strategi, og taktiske ferdigheter. Informantene ble deretter bedt om å vurdere i hvilken grad og på hvilken måte samspillet og teamprestasjonen ble evaluert i etterkant av kamp.

3.3 Informanter

Utvalget i studien består av to hovedtrenere og fire spillere fra to konkurrerende fotballteam i norsk eliteserie, og er delvis strategisk og bekvemmelig. Strategisk fordi kravene for deltakelse i studien var at intervjuobjektene snakket godt norsk og var sentrale spillere (stor andel spilletid) i sine respektive elitefotballteam. Men bekvemmelig fordi jeg var avhengig av at individene stilte seg til rådighet. Flere klubber ble invitert til å delta i prosjektet, men to klubbens hovedtrenere stilte seg og sine spillere tilgjengelige.

Tabell 3.1: Hovedtrenere som tok del i undersøkelsen.

Personlige karakteristika			Erfaring fra elitenivå		
ID	Alder	Rolle	Trenerkurs	Hovedtrener	Spiller
Trener-A	47 år	Hoved-trener Team-A	UEFA Pro-lisens	10 år	Internasjonalt
Trener-B	40 år	Hoved-trener Team-B	UEFA PRO-lisens	3 år	Nasjonalt

Trener-B er ved intervjuets gjennomføring 40 år gammel, og har gjennomført UEFA pro-lisens (Norges og Europas høyeste trenerutdanning) to år i forkant av datainnsamlingsperioden. Han har 3 års erfaring som hovedtrener i norsk elitefotball og en lang spillerkarriere på nasjonalt elitenivå. *Trener-A* fullførte sin UEFA pro-lisens i forkant av datainnsamlingen og har 10 års erfaring som hovedtrener i Norges to øverste divisjoner, 8 av disse på øverste nivå. *Trener-A* er 47 år gammel ved datainnsamlingen og har flere års spillererfaring fra nasjonalt og internasjonalt elitenivå.

Tabell 3.2: Spillerutvalg i undersøkelsen: 1 spiller fra Team-A og 3 fra Team-B.

ID	Alder	Eliteerfaring (år)	Rolle	Spilletid	
				Minutter	Kamper
Spiller-A	31	14	Spiss	2291	29 (2)
Spiller-B ₁	30	10	Midtbane*	2121	26 (2)
Spiller-B ₂	24	6	Midtbane	1518	21 (2)
Spiller-B ₃	30	13	Midtbane	278**	8 (4)

* Erfaring fra flere posisjoner; ** Lite spilletid grunnet skade: spilte 1861 minutter året før.

Spiller-A er 31 år og har 14 års erfaring på nasjonalt elitenivå, 3 av disse som spiller for Team-A. Han er angrepsspiller og gjennomførte 2291 spilleminutter i sesongen i forkant av intervjuet (29 kamper fra start og 2 som innbytter). Spilletiden antyder at spilleren har en sentral rolle i teamet. Spillerens erfaring i elitefotball gjør spilleren til et interessant intervjuobjekt.

Alle spillerne fra Team-B får mye spilletid i sin klubb og blir ansett som viktige spillere i laget. *Spiller B₁* og *B₂* er lokale spillere, mens *Spiller B₃* er tilreisende og tidligere utenlandsproff. De er henholdsvis 30, 24 og 30 år gamle og har 10, 6 og 2 års erfaring i Team-B. Spiller *B₁* ansees som et interessant intervjuobjekt på grunn av sin lange erfaring i teamet og evne til å bekle flere ulike roller i teamets lagoppstilling. Spiller-*B₂* har 6 års erfaring fra teamet, men har på grunn av skader hatt noe mindre spilletid enn Spiller-*B₁*. *Spiller-B₃* gjennomførte kun 278 minutter gjeldende sesong på grunn av skader, men 1861 spilleminutter sesongen i forkant tyder på at han også ble vurdert som en viktig spiller for teamet. Spillerens erfaring som utenlandsproff og erfaring fra andre fotballteam gjør ham til et interessant intervjuobjekt som utfyller de andre informantene fra teamet.

3.4 Gjennomføring

3.4.1 Pilotprosjekt og godkjenning

Trenerbiografier og fotballfaglig litteratur ble studert i forkant av pilotintervjuet for å generere kunnskap og utvikle en forståelse av FMM-konseptet i fotballteamets naturlige kontekst. Intervjuguiden ble utarbeidet på bakgrunn av dette, vitenskapelig teori, forskerspørsmål og en ukes observasjon av Team-As treninger og tilhørende seriekamp. Pilotintervjuet ble gjennomført med en hovedtrener i en lokal klubb i 3. divisjon. Treneren hadde spiller- og trenererfaring fra nasjonalt elitenivå. Pilotintervjuet førte til enkelt endringer i intervjuguiden, men gav meg først og fremst verdifull erfaring i å gjennomføre semistrukturerte dybdeintervju. Det var planlagt flere pilotintervju, men på grunn av begrenset tilgjengelighet av ønskede informanter viste det seg vanskelig å avtale tid til å gjennomføre disse. Prosjektet ble godkjent av fakultetets etikkomite og norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste i september 2013. På grunn av feil ved oppgitt årstall for prosjektslutt i første søknad til NSD måtte revidert søknad innsendes og godkjennes.

3.4.2 Tilgang og informert samtykke

Tilgang til informanter ble sikret ved mailkorrespondanse med de hovedtrenerne som sa seg villige til å delta i prosjektet. Prosjektbeskrivelse og informert samtykke ble vedlagt for å gi trenerne mulighet til å danne seg et bilde av studien i forkant av intervjurunden. Trener-A samtykket i å la meg observere teamet i trening og kamp i forkant av sesongens siste hjemmekamp. Intervjuet med Trener-A og Spiller-A ble avtalt og gjennomført på klubbens stadion 3 måneder etter observasjon fordi det var vanskelig å avtale tidspunkt som passet for trener og spiller tidligere. Intervju med Trener-B ble avtalt i etterkant av observasjonsuke hos Team-A. Treneren sa seg villig til å gjennomføre intervjuet på teamets stadion etter å ha mottatt mail med informasjon om studien og informert samtykke. Etter gjennomført intervju tok treneren initiativ til å la meg intervju tilgjengelige spillere i forkant og etterkant av teamets lunsj. Intervjuene med Spiller B₁, B₂ og B₃ ble avtalt og gjennomført i teamets lokaler. Informert samtykke ble underskrevet i forkant av intervjuene. Spiller-B₃ fikk ikke skrevet under informert samtykke grunnet manglende utskrevne kopier, men fikk informasjonen opplest fra medbrakt lesebrett (iPad). Avtalen ble "signert" muntlig ved hjelp av båndopptaker for å sikre informantens rettigheter som forskningsobjekt.

3.4.3 Observasjon

Observasjonen av Team-As teamtreninger, spillermøte og seriekamp gjennom en uke ble gjennomført i forkant av sesongens nest siste seriekamp. Målet med observasjonen var å få et innblikk i teamets treninger i en normal treningsuke. Det ble notert organisering av aktiviteter og i hvilken grad treneren involverte seg i aktivitetene. Et observert spillermøte og en taktisk trening ble tatt opp med lydopptaker for å fange opp FMM-relaterte utsagn i teamtreningskontekst. Treningsuken endte med hjemmekamp som ble observert på kamparena. Digital kopi av kampen ble gjort tilgjengelig av klubben for videre analyse i etterkant. Senere ble alle teamets scoringer gjort tilgjengelige, gjennomgått og kategorisert med hensikt i å danne deskriptiv statistikk om teamets spillestil i angrep. På grunn av tilgjengelighet og praktisk gjennomførbarhet ble observasjon og

lydopptak av gjeldende teamtreningsintervensjoner kun gjennomført hos Team-A.

3.4.4 Intervjuer

Intervjuene ble gjennomført i teamenes lokaler etter endt sesong. Ettersom jeg fikk mer erfaring med å lede intervjusamtalen opplevde jeg de siste intervjuene som kvalitativt bedre enn de første. Jeg maktet i større grad å frigjøre meg fra intervjuguiden og fokusere på å lese intervjuobjektene slik at oppfølgingsspørsmål og samspillet i intervjusituasjonen opplevdes mer dynamisk. Jeg utviklet også en evne til å i større grad endre på rekkefølgen av spørsmålene og endre ordlyden i spørsmålene i forhold til det jeg opplevde som hensiktsmessig i intervjusituasjonen (Robson, 2011). Intervjuenes lengde varierer fra 22:39 til 37:35 minutter og ble tatt opp ved hjelp av smarttelefon (iPhone 4). Telefonens opptaks kvalitet ble testet og kalibrert i forkant av intervjuene. Medbrakt taktikktavle ble benyttet av Trener-A og Spiller-B₃ med hensikt å vise spesifikke kampsituasjoner som var vanskelige å beskrive verbalt. Disse sekvensene ble fanget på video ved bruk av medbrakt digitalt lesebrett (iPad 2).

3.5 Analyse

3.5.1 Analyse av intervju- og lydopptak

Lydfilene fra intervjuer, teammøte og taktisk trening ble i sin helhet transkribert i tekstredigeringsprogram (Microsoft Word v. 14.4.6, Microsoft Corporation) på personlig PC (Macbook Pro, Apple 2012). Jeg benyttet meg av lytteprogram som tillot sakte avspilling av lydfilene (Speedible v. 1.0.4). Transkriberingen av lydfilene ble gjennomført i tre omganger. Først med nedsatt hastighet for å oppfange og registrere riktige ord i tekstredigeringsprogrammet. Deretter i normal hastighet for å få riktig setningsoppbygging og mening i innholdet. Avslutningsvis ble transkripsjonen gjennomlest uten lydavspilling for å sikre at transkripsjonen var meningsfull i seg selv. Eventuelle utsagn som var vanskelige

å forstå ble sjekket opp mot lydopptakene. En transkribert versjon av intervjuet med Trener-A (ikke meningsfortettet) er vedlagt (se vedlegg 1).

Etter transkribering ble det gjennomført en meningsfortetting av innholdet. Dette innebærer å bearbeide datamaterialet på en slik måte at muntlige og overflødige ord, og beskrivelser komprimeres til kortere setninger med samme meningsinnhold (Kvale & Brinkmann, 2012). I samsvar med Robson (2011) ble det i etterkant benyttet en tematisk koding av det transkriberte innholdet. Denne prosessen ble gjennomført ved hjelp av analyseprogrammet NVivo (v. 10.2.0, QRS International) og bestod av følgende trinn: (1) Alle deler av dataene ble identifisert som interessant eller uinteressante for videre analyse og tillagt en eller flere etiketter/kodeord. (2) Interessant enheter for videre analyse ble kategorisert og tematisert ut i fra kodeordene. (3) Koder og temaer ble utvalgt deduktivt på bakgrunn av presenter empiri, teori og forskerspørsmål. (4) Beskrivelser av forskerspørsmålene ble utviklet og deretter organisert ved en hermeneutisk tilnærming hvor enkeltutsagn vurderes ut i fra en helhetlig forståelse av intervjuet og vice versa (Robson, 2011).

3.5.2 Analyse av observasjonsdata

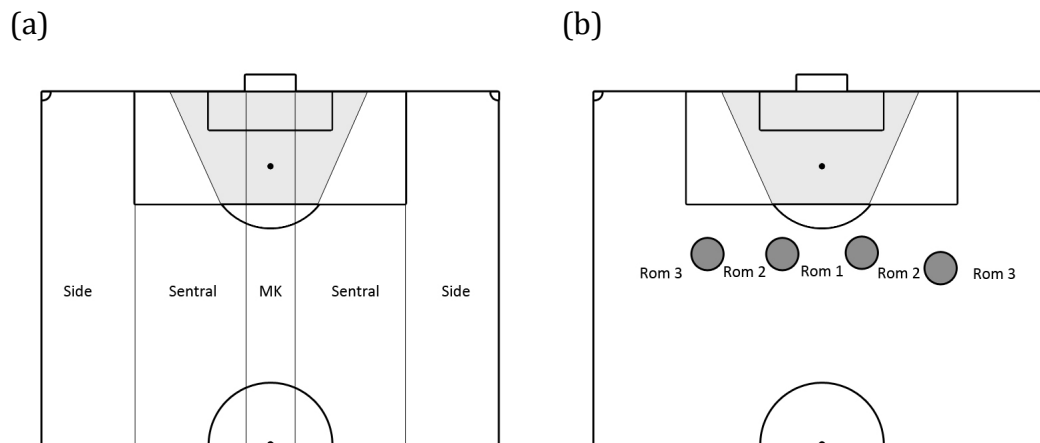
Observasjonsdata av seriekamp og teamets scoringer ble analysert ved bruk av analyseprogrammet Longomatch: the digital coach (v. 0.18 og v. 1.0.1).

Programmet lar forskeren vurdere og kode digitale videofiler. I forkant av videoavspilling definerte jeg kategorier og kodeord som skulle benyttes i analysen. Disse ble dedusert fra empirien som ble produsert i intervjuene med informantene i Team-A og teamets teamtrening. Ved avspilling av video ble interessante spillsituasjoner registrert og tillagt ulike kodeord i sann tid. Hvert kodeord var tilknyttet en bestemt tast på tastaturet som jeg benyttet til å markere bestemte hendelser i spillsituasjonene. For eksempel ble tasten "d" benyttet til å kategorisere "direkte angrep". Etersom denne oppgaven fokuserer på elitefotballteams offensive FMM ble kun angrep hvor teamet oppnådde ballbesittelse på fremre tredjedel av banen registrert som interessante. Etter kategorisering og koding ble de utvalgte spillsituasjonene sett på ny og

omkategorisert om nødvendig. Avslutningsvis ble deskriptive data hentet ut ved hjelp av analyseprogrammets statistikkfunksjoner.

I analysen av teamets scorede mål gjennom sesongen ble filmsekvensene av alle teamets mål kategorisert og notert i et egenutviklet håndnotasjons-system basert på relevant fotball- og faglitteratur (Carling, m.fl., 2005; Hughes & Bartlett, 2002; Tenga, Ronglan, m.fl., 2010), samt resultater fra intervjuene med spiller og trener fra Team-A. Dataene ble kategorisert og registrert i Microsoft Excel (v. 14.4.6) og analysert i statistikkprogrammet SPSS (v. 21.0, IBM). Variablene som ble registrert i teamets offensive organisering var:

- *Slottet*: Scoring innenfor "slottet". Definert av Trener-A som et område hvor 70-80% av teamets avslutninger som endte med scoringer ble gjennomført (figur 3.1).
- *Angrepstype*: angrep som ledet til scoring ble kategorisert som dødballangrep, direkte angrep eller omstendelige angrep, i tråd med Tenga, Ronglan, m.fl. (2010).
- *Balanse*: motstanderteamets balanse ved målgivende pasning hos angripende team ble registrert som i balanse eller i ubalanse (posisjonell eller numerisk) i samsvar med Tenga, Ronglan, m.fl. (2010).
- *Posisjonelle data*: for målscoreing og målgivende data ble registret i:
 - *Spesifikk bredde*: kategorisert som mål-, sentral- og sidekorridor i henhold til Hughes og Bartlett (2002) (figur 3.1).
 - *Relativ bredde*: kategorisert som rom 1, 2 og 3 i forhold til motstanderteamets forsvarsspillere (figur 3.1) (Bergo, m.fl., 2002).
- *Pasningstrekk*: Antall pasninger i løpet av angrepet som ledet til scoring.

Figur 3.1: viser slottet som grått område, (a) absolutte siderom i forhold til baneoppmerking (Hughes & Bartlett, 2002), og (b) Relative siderom i forhold til motstanderteamets forsvarsspillere (Bergo, m.fl., 2002).

3.6 Reliabilitet og validitet

Som forsker etterstreber man så høy validitet og reliabilitet som mulig. Studiets validitet handler om i hvilken grad man belyser de temaene og forskerspørsmålene som man ønsker, mens reliabilitet angår nøyaktigheten i gjennomføringen av undersøkelsen. Fra et positivistisk samfunnsvitenskapelig standpunkt vil det være problematisk å tilkjenne kvalitativ forskning høy grad av validitet ettersom man etterstreber kvantitative og objektive data (Gilje & Grimen, 1993; Hellevik, 2002). Kvalitativ forskning vurderes som krevende fordi høy grad av validitet forutsetter høy grad av reliabilitet, som viser til i hvilken grad målingene er nøyaktige og reproduserbare (Robson, 2011). Selv om det vil være umulig å gjenskape de nøyaktige forholdene som fant sted under observasjon og intervju er det flere tiltak forskeren kan iverksette for å styrke reliabilitet og validitet ved kvalitative studier.

Ved kvalitativ forskning oppstår det også validitetsproblemer (indre validitet) fordi forskeren jobber på et teoretisk og et empirisk plan (Hellevik, 2002). Overgangene mellom det teoretiske planet hvor forskeren arbeider med teori eller analyse av innsamlet data og det empiriske plan hvor forskeren bedriver datainnsamling er problematisk. For å sikre en god indre validitet er det viktig at det er god begrepsmessig samsvar mellom de ulike planene. Hellevik (2002)

benytter definisjonsmessig validitet som en benevnelse på graden av samsvar mellom de teoretiske begrepene eller konseptene forskeren ønsker å belyse og de operasjonelle begrepene som benyttes i intervjuguiden og i samtaler med intervjuobjektene. I kvalitative studier handler validitet dermed i stor grad om at de innsamlede dataene belyser det fenomenet man forsker på (Kvale & Brinkmann, 2012).

Reliabilitet i kvalitativ forskning angår instrumentets evne til produsere konsistente resultater, og vil ved kvalitative forskningsintervju si at uavhengige målinger ville gitt tilnærmet identisk empiri (Kvale & Brinkmann, 2012).

Forskeren kan fremme studiets reliabilitet ved å være grundig, forsiktig og ærlig i gjennomføringen og presentasjonen av forskningen (Robson, 2011). I tillegg til dette må forskeren ta hensyn til studiets økologisk validitet, som viser til i hvilken grad forskningsresultatene er relevante for situasjoner i den virkelige verden.

3.6.1 Min reliabilitet og validitet

I denne studien var de største utfordringene tilknyttet den definisjonsmessige validiteten. Ingen av de intervjuede hadde hørt om konseptet FMM, noe som heller ikke var forventet, men ord som samhandlingsevne, teamfilosofi eller spillestil viste seg å være begreper som objektene kunne si mye om. For å sikre den definisjonsmessige validiteten ble det i arbeidet med studiets teoretiske rasjonale benyttet både faglitteratur og fotballfaglig litteratur. Dermed kunne jeg som forsker finne benevnelser og uttrykk som ville gi meg informasjon som tilsvarte de begrepene som jeg ønsket å analysere.

Ved å benytte meg av kvalitative forskningsintervju er det vesentlig at jeg som forsker er bevisst min rolle som instrument ettersom kunnskapen oppstår som et resultat av interaksjonen mellom forsker og informanter. Jeg må også være klar over at studiets reliabilitet og validitet er et resultat forskerens valg og handlinger gjennom hele forskningsprosessen (Kvale & Brinkmann, 2012). Jeg forsøkte dermed som forsker å opptre som en lyttende samtalepartner overfor

informantene. Ved å interessere meg for informantenes utsagn, ha et profesjonelt forhold til den intervjuede og samtidig fremme et balansert maktforhold mellom meg og informanten klarte jeg å skape en avslappet atmosfære under intervjusituasjonen i tråd med Kvale og Brinkmann (2012) sine forslag.

Robson (2011) foreslår bruk av video- og lydopptaker i datainnsamlingen og en kritisk vurdering av egne funn. Ved gjennomføring av intervju ble det benyttet lydopptaker slik at jeg kunne hengi meg til den intervjuede og intervjusituasjonen, og kunne tilpasse oppfølgingsspørsmål og holde samtalen i gang. For å sikre at instrumentet (intervjuguiden) og innsamlingsprosessen (gjennomføringen av intervjuet) hadde god reliabilitet ble det gjennomført pilotintervju. Som nevnt tidligere ble det forsøkt å gjennomføre flere pilotintervju, men dette lot seg ikke gjennomføre av praktiske årsaker. Jeg antar at jeg ved å gjennomføre flere pilotintervjuer kunne forbedret mine intervjuferdigheter og forbedret den indre validitet i forskningen min ytterligere. Det faktum at FMM først og fremst er et teoretisk rammeverk med lite empirisk materiale fra idrettsteams naturlige kontekst vanskeliggjør prosessen tilknyttet definisjonsmessig validitet (Ward & Eccles, 2006). Mangelen på flere pilotintervju og utfordringer tilknyttet operasjonalisering av FMM-begrepet anser jeg som de største utfordringene tilknyttet dette studiets validitet.

For å kompensere for dette benyttet jeg meg av flere tiltak for å heve studiets validitet og reliabilitet. Informantene fikk både en skriftlig og muntlig beskrivelse av prosjektets mål og teoretiske rammeverk i forkant av intervjuene. Man kan argumentere med at dette farger informantene og at de bevisst eller ubevisst gir meg de svarene de tror jeg ønsker å høre. På en annen side er dette et viktig virkemiddel for å bygge bro mellom det teoretiske og empiriske planet som forskeren jobber på. Dessuten opplevde jeg de intervjuede som sannferdige og ærlige i sine svar. Jeg etterstrebet bruk av åpne spørsmål og ba informantene drøfte eller beskrive noe fremfor å bruke ledende og lukkede spørsmål. Dette anser jeg som validitets-hevende i dette prosjektet.

Reliabilitet og validitet kan også knyttes til analyseprosessen hvor forskeren jobber fra det empiriske tilbake til det teoretiske plan. I forkant av analyseprosessen kan man be deltakerne om å lese gjennom det transkriberte materialet for å gi dem en mulighet til å trekke eller revidere utsagn. Ingen av informantene ba om å benytte seg av denne muligheten og samtlige informanter fikk beskjed om at de når som helst i løpet av intervju og analyseprosessen kunne trekke seg fra prosjektet uten begrunnelse.

Case-forskning og kvalitativ metodebruk gir større frihet og mindre protokollstyrte innsamlinger og analyser av det empiriske materiale (Kvale & Brinkmann, 2012; Robson, 2011). For å styrke prosjektets validitet har jeg, i tråd med Robson (2011), valgt å benytte meg av triangulering i det metodiske arbeidet. Robson hevder man kan benytte seg av fire typer triangulering: datatriangulering (benytte mer enn en type datainnsamling), observatør-triangulering (benytte mer enn en observatør), metodisk triangulering (kombinere kvantitative og kvalitative tilnærminger) og teoretisk triangulering (bruke flere teorier og perspektiver). På grunn av tids- og ressursbegrensninger har jeg ikke kunnet benytte meg observatør-triangulering. Dette kunne jeg gjort ved å be noen andre gjennomføre et intervju med samme intervjuguide og se om jeg fikk samme data. I tillegg kunne dette blitt brukt i analyseprosessen for å se om andre forskere ville funnet frem til de samme resultatene i datamaterialet.

I denne oppgaven har jeg derimot benyttet meg av metodetriangulering (kvalitativ metode som hovedkilde, men også kvantitativ metode som støttende kilde) og datatriangulering (observasjon, intervju og lydopptak). Dermed har jeg sikret meg ulike empiriske kilder som kan sammenlignes, og ved en hermeneutisk fortolkning utvikle en bedre forståelse av det registrerte materialet. I følge Ward og Eccles (2006) kan forskning på FMM i sportsteam anses som relativt teoretisk rikt, men empirisk fattig. Dette har ført til at jeg har måttet benytte meg av teori om FMM i andre typer team, andre perspektiver (blant annet SA, beslutningsprosesser og prestasjonsindikatorer) og annen litteratur (fotballfaglig litteratur, biografier). Jeg opplever dermed jeg har klart å benytte meg av en teoretisk triangulering. Trianguleringen av studiets metode,

data og kildebruk mener jeg styrker dette studiet. Det kunne blitt løftet opp videre ved benyttelse av observatørtrianglering, men som nevnt tidligere lot ikke dette seg gjøre på grunn av tilgjengelige ressurser. Jeg vurderer det også som en styrke at jeg har benyttet meg av informanter fra to ulike team, selv om observasjons- og lydopptak av teammøte og taktisk trening bare lot seg gjennomføre i et av teamene. Analyser av begge teams scoringer gjennom sesongen og kamper lot seg ikke gjennomføre på grunn av manglende tilgjengelighet, men kunne styrket de innsamlede dataenes gyldighet på grunn av sammenligningsgrunnlaget.

4 RESULTATER OG DISKUSJON

Kapittelet er organisert i etter forskerspørsmålene som er presentert i teorikapittelet. Først vil jeg presentere og diskutere data som sier noe om FMMs eksistens i elitefotballteam. Deretter vil jeg ta for meg kunnskapsdimensjonen, ferdighetsdimensjonen og teamtrening i teamene. Det empiriske materialet som har vært gjenstand for analyse er 6 semistrukturerte dybdeintervju (Team A og B). Lyddopptak fra spillermøte og lyddopptak av hovedtrener fra påfølgende treningsøkt med Team-A. Analyser av Team As scorede mål gjennom sesongen og videoanalyse av en seriekamp inngår også som en del av datatrianguleringen for innsamlet data. Empirien sammenlignes internt mellom informanter og team, men også opp mot eksisterende teori. Avslutningsvis vil jeg foreta en oppsummerende diskusjon hvor hovedfunn og mine tanker om videre forskning presenteres.

4.1 FMM-eksistens i elitefotballteam

I kapittel 4.1 og 4.2 tar jeg sikte på å presentere og sette mitt empiriske materiale opp mot eksisterende teori. Forskerspørsmålet som jeg forsøker å besvare er forskerspørsmål 1:

"Finnes det FMM i norske elitefotballteam, og hva karakteriserer teamets FMM i en elitefotballkontekst?"

Analyser av dybdeintervjuene gav 127 relevante referanser (RR) som kunne relateres til FMM-innhold i de undersøkte teamene. I tråd med presentert teori ble det funnet empirisk materiale som støtter teorien om at FMM spiller en rolle i elitefotballteam (Cannon-Bowers, m.fl., 1993; Cannon - Bowers & Bowers, 2006; Reimer, m.fl., 2006). I idrettsteam beskrives FMM som en dynamisk, regulerende og teamrelatert kognitiv prosess som lar teammedlemmer koordinere sine handlinger når muligheten til å kommunisere er begrenset eller fraværende (Gershgoren, 2012). I team hvor handlingene koordineres reaktivt i forhold til motstanders adferd og det er begrensede muligheter for åpen diskusjon forventes det at FMM er fremtredende (Reimer, m.fl., 2006). FMM antas å spille en viktig rolle i fotballteam fordi de beskrives som team med høy grad av

gjensidig avhengighet og liten mulighet for koordinering (Cannon - Bowers & Bowers, 2006).

Innhentede data viser at FMM spiller en rolle i begge team, men også at det er ulikheter i de undersøkte teamene. Trener-A forklarer med følgende utsagn hvordan de benytter seg av en strategibyggende metode i tråd med Cordes, m.fl. (2012) for å få spillerne til å "tenke likt" i kampsituasjoner:

"Måten vi jobber for at folk skal tenke likt er veldig mye ved bruk av video. Det vil si at vi har en spillestil som vi [trenerne] har jobba med over tid. ... Vi bruker bilder helt bevisst for å gjøre det mer visuelt. Positive bilder, for å bygge en positiv spillestil både offensivt og defensivt. Og så tar vi da og ser på bilder, og så ut og øve. Så vi prøver på en måte å overføre og gjenskape det vi ser på videoen til øvelser på feltet, og til det ferdige produktet i kampen da. For det er jo kampen, eksamen, som er det viktigste hele tiden."

Empirien fra Team-A beskriver en prosess hvor trenerne eksponerer spillerne for spillsituasjoner ved bruk av video. Forslag til hensiktsmessige handlinger presenteres før teamet, ved bruk av treningstiltak, øver på å gjennomføre bestemte handlingssekvenser som skal forekomme i kamp. Denne arbeidsmetoden benyttes for å fremme spillernes evne til å lese spillet kollektivt. Dette harmonerer med Gréhaigne, Wallian, og Godbout (2005) sine påstander om at spill i elitefotball innebærer å lære seg å mestre posisjonering, varierte ballbevegelser og ballbaner. Ved å gjenkjenne og generere hensiktsmessige spillsituasjoner vil teamet kunne oppnå ubalanse i motstanderens organisering og oppnå effektive prestasjoner i samsvar med Ward og Williams (2003). Treneren bekrefter at teamets FMM omhandler spillernes evne til å tolke spillsituasjoner på en hensiktsmessig måte, i tråd med Gréhaigne, m.fl. (2005): *"Yes! Lese kampbildet. Og så øver vi opp en felles forståelse og en klokskap gjennom trening ved å bli flinkere og flinkere til å se og oppfatte dette."*

Intervjuene viser at alle informanter opplever en form for FMM som påvirker hvordan teamet samhandler. I tråd med definisjonen til Cannon-Bowers, m.fl. (1993) beskriver flere informanter at de har situasjonsbetingede forventninger

til andre teammedlemmers handlinger, men også at de må tilpasse sin egen adferd ut i fra kunnskaper om oppgaven og eget team. Spiller-A beskriver ved dette utsagnet hvordan teamets FMM fører til forventninger om at spesifikke posisjoner inntas av medspillere: *"Om vi ikke har helt bestemte bevegelsesmønstre, så har vi posisjoner i banen vi ønsker å være, i forhold til om en spiller er der, eller der, eller der, og med ballen"*. Han beskriver deretter en offensiv situasjon hvor han i rollen som spiss får ballen og har tydelige forventninger til medspillernes adferd:

"Jeg må hele tiden være trygg på at kantspillerne eller de som spiller sentral midtbane er i de posisjonene de skal være i det øyeblikket jeg får ballen. Det går ganske fort det her, og hvis de ikke kjenner igjen situasjonen og er der: da må man jo finne på noe helt annet. Man skal kunne slå kant blindt i bakrom i spesielle situasjoner, fordi man vet at han skal være der".

Sitatet ovenfor beskriver hvordan teammedlemmene i tråd med Gréhaigne, m.fl. (2001) oppnår gode teamprestasjoner ved å kunne ta riktige valg av riktige handlingssekvenser til riktig tid, for å kunne utføre handlingssekvensen effektivt og konsekvent. I Team-B beskrives teamets FMM i form av noen eksplisitt beskrevne grunnprinsipper og en generell fotballforståelse eller "smartheit" hos teammedlemmene. I motsetning til Team-As FMM, som i større grad virker situasjonsbetinget, opererer Team-B etter klart definerte prinsipper som samtidig gir store rom for frihet ved oppgaveløsning. Dette samsvarer med tidligere forskning (Eccles & Tenenbaum, 2004). *"Du har prinsippene du skal gå etter, men det gis rom for frihet innenfor de prinsippene"* uttaler Trener-B. Teamets grunnprinsipper viser seg å være en type rangert liste av ønskede handlinger. Dette kan ligne på det Webber, m.fl. (2000) beskriver som prosessuelle FMM, men må likevel anses som flere strategiske FMM ettersom den gir spillerne rom for å vurdere ulike handlingssekvenser ut i fra situasjonsbetingelsene som spillerne innhenter i omgivelsene. Dette kan sees i lys av studien til Salmon, m.fl. (2008). Dersom handling X ikke lar seg gjennomføre skal man forsøke handling Y, deretter handling Z. Spiller-B₁ sin beskrivelse av teamets grunnprinsipper er i samsvar med hovedtreneren: *"Du*

har noen linjer i bunn. Det først, det ant, det tredje, men for å få fram den kreative biten i spilleren er det veldig fritt”.

Informantene fra Team-B har utover de nevnte prinsippene (som presenteres mer detaljert i neste delkapittel) vanskeligheter med å eksplisitt definere teamets FMM, men hevder likevel at de opplever at teamet opptrer etter et svært tydelig spillemønster. Dette samsvarer med utsagn fra informanten i Cordes, m.fl. (2012) studie og bygger ytterligere opp under Eccles og Tenenbaum (2004) påstand om at veldig detaljerte FMM på mikronivå ikke er forenlig med eliteprestasjoner i fotball.

Spillernes problemer i å beskrive teamets FMM kan skyldes at medlemmene deler mye taus kunnskap i teamet. Berman, Down, og Hill (2002) beskriver taus kunnskap som ikke-kodifisert kunnskap. Noe taus kunnskap kan ifølge forskerne trolig kodifiseres til eksplisitt kunnskap, mens noe ikke lar seg omgjøre. Denne kunnskapen kan dermed ikke læres ved lesing av dokumenter eller lytting til forelesninger, men må tilegnes praktisk gjennom erfaring (Berman, m.fl., 2002; Eccles, 2010). Spillere som ikke klarer å tilegne seg denne tause kunnskapen kan dermed falle utenfor og ha vanskeligheter med å samhandle effektivt med andre teammedlemmer. Spiller-B₂ hevder teamets udefinerbare FMM har skapt problemer for enkelte spillere i å finne sin rolle i teamet, noe som viser seg å vanskeliggjøre samhandlingen med de andre medlemmene av teamet. Dette samsvarer med Beauchamp, m.fl. (2002), og Reimer, m.fl. (2006). Spilleren forklarer: *”Det er litt sånn her at du lett kan falle gjennom dersom du ikke finner din rolle. Og det er jo gode spillere som vi har gått glipp av på grunn av systemet. Men så får du fram andre spillere som kanskje ikke ville vært like gode.”*

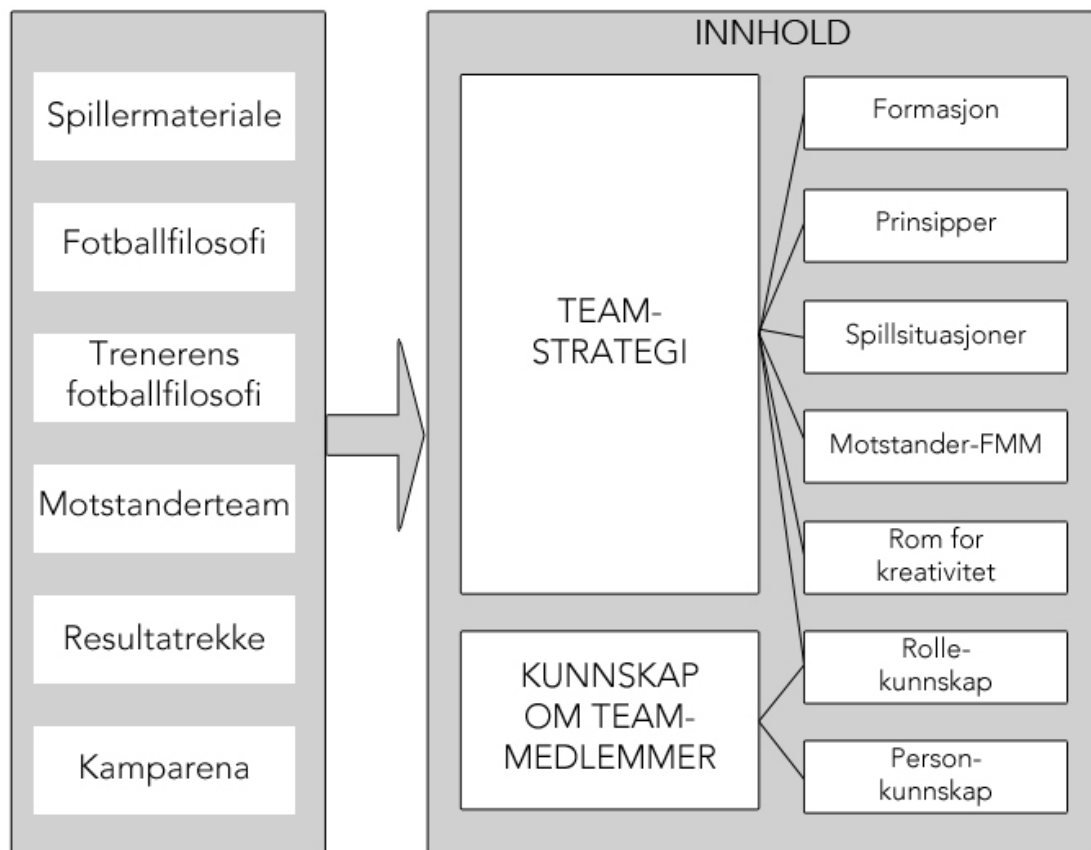
Spiller-B₂ forklarer at han, i likhet med intervjuobjektene i Team-A og Gershgoren, m.fl. (2013), anser det å lese og tilpasse seg til spillet som en nøkkelfaktor i moderne elitefotball. Spilleren henviser til internasjonale eliteteam som Barcelona og Bayern München for å få understreket sitt poeng om utviklingen av samhandlingsevnen i det moderne fotballteamet. Ved følgende

utsagn tilskriver han god samhandling til en generell forståelse av spillet og evnen til å gjenkjenne situasjoner, fremfor en eksplisitt teamstrategi:

"Fotball blir mer og mer dynamisk. Jeg tror ikke du kan ha slike statistiske roller: inn der og inn der osv. Du ser på de beste lagene, på Bayern og Barca, at det er vanvittig hvordan de flytter seg. Men det er jo et system inni det hele. Uten tvil. De øver jo på det. Du ser jo det på <seriemester> og. De er vanvittig flinke til å skape overtall, og vet hva de vil hele veien. Og det går på kunnskapen til spillerne. Hvor mye spillerne kan om selve spillet når de er i spill. Det tror jeg er viktig. Hva man skal gjøre i de forskjellige situasjonene."

4.2 FMM-kunnskapsdimensjon

De 127 RR som er relatert til innhold av delte eller felles kunnskapsstrukturer blant teammedlemmer er kategorisert som *FMM innhold* (59 RR) og *faktorer som påvirker teamets FMM innhold* (68 RR). Figur 3.1 viser resultatet av kode- og kategoriseringsprosessen av de relevante referanseenheterne. Figuren har ikke til hensikt å si noe om hvilke kunnskapsstrukturer som er viktige eller mindre viktige, men er satt opp med tanke på å gi et oversiktlig bilde av de kategoriene som ble funnet i analyseprosessen.

Figur 4.1: Oversikten over de faktorer (til venstre) som påvirker de ulike kategoriene av delte og felles kunnskapsstrukturer i elitefotballteam.

Påvirkende faktorer består av variabler som intervjuobjektene mener har en påvirkning på teamets FMM. De anser *spillermateriale* (tilgjengelige spillere), *fotballfilosofi* (generelle kunnskaper om fotball), *trenerens fotballfilosofi* (trenerens tanker om teamstrategi og teamtrening), *motstanderteam* (ferdigheter og FMM), *resultatrekke* og *kamparena* som bestemmende faktorer for teamets FMM-innhold.

Det empiriske materialet relatert til oppgavespesifikk FMM-innhold utgjør hovedkategoriene *teamstrategi* (42 RR) og *kunnskap om andre teammedlemmer* (16 RR). *Teamstrategi* består av teamets *formasjon*, *prinsipper* for teamets organisering, kunnskaper om *motstanderens FMM*, om spesifikke *spillsituasjoner*, *rom for kreativitet* og *rollekunnskaper*. *Rolekunnskap* og *personkunnskap* utgjør hovedkategorien *kunnskaper om andre teammedlemmer*.

4.2.1 Påvirkende faktorer

Spillermateriale

Tilgjengelige spillere trekkes frem av informanter i begge team som en avgjørende variabel for teamets FMM-innhold. I harmoni med Klimoski og Mohammed (1994) sitt rammeverk for FMMs rolle i teamprestasjoner (figur 2.2) tyder de følgende sitatene fra Trener-A på at teamets FMM og spillersammensetning påvirker hverandre gjensidig. På en side peker han på at spillersammensetningen er en viktig faktor i for teamets strategi: *"Så er det: hvilke spillertyper har vi? Vi ønsker å gi spillerne litt frihet i forhold til å få fram sine sterke sider i sin rolle,"* mens ulike spillersammensetninger også fører til ulike resultater av teamprosesser og dermed teamprestasjoner: *"Og med litt ulike sammensetninger av spillere, så får de satt sitt preg på det. Og da blir det som kommer ut litt annerledes enn om en annen spiller der"*. Dette underbygges av Cordes, m.fl. (2012) sin studie som viser at en trener i et tysk elitefotballteam kunne endre teamets strategi så sent som kvelden før kamp på grunn av endringer i spillertilgjengelighet. Samtidig som forskjellige spillere har ulike ferdigheter som skal komme frem i de ulike rollene, vil også kunnskaper om andre teammedlemmer endres når teamets sammensetning endres (Cannon-Bowers & Salas, 1998). Dermed blir FMM i teamet litt forskjellig ved ulik teamkomposisjon (Klimoski & Mohammed, 1994).

Ettersom FMM har en regulerende funksjon på teammedlemmenes adferd kan det tenkes at noen typer FMM vil være begrensende for enkelte spillere, eller at spillerne ikke evner å prestere i tråd med teamets FMM. Eksisterende forskning bygger under dette (Gershgoren, 2012; Gréhaigne & Godbout, 1995). Spiller-A beskriver, i tråd med Reimer, m.fl. (2006), hvordan det kan oppstå et misforhold mellom det tilgjengelige spillermaterialet og teamets FMM: *"Vi hadde problemer tidligere når vi manglet spillende midtstopper. I og med at vi ønsker at de, i vår spillestil, skal være første ledd i frispillinga."* Det kan derimot også oppstå problemer når teamets strategi virker for rigide og kontrollerende på teammedlemmenes adferd. Som nevnt tidligere anses kreativitet som et kjennetegn på eliteprestasjoner i fotball (Eccles & Tenenbaum, 2004). Spiller-B₂ beskriver hvordan enkelte kreative spillere behøver stor grad av frihet i

kampsituasjonen: *"Hvis du ser på de spillertypene vi har. Sånn som <venstreback/-kant> som er veldig flink til å være kreativ og finne på løsninger. Det nytter ikke å sette han inn i en ramme: sånn og sånn skal du gjøre det."*

Trener-B hevder i likhet med sin trenerkollega at teamprosessen og teamprestasjonen endrer seg som et resultat av laguttaket og sammensetningen av spillerne. Selv om informantene i Team-B tilsynelatende ikke kan beskrive tydelige rollekrav om teamets strategi, har de definert detaljerte beskrivelser til nye spillere som skal hentes inn i teamet, i tråd med tidligere forskning (Cordes, m.fl., 2012). Det virker dermed som om det å hente inn nytt spillermateriale som passer med trenerens ønskede spillestil er et viktig redskap for treneren i utviklingsarbeidet med teamets FMM, slik Gershgoren, m.fl. (2013) påpeker.

Trener-B forklarer:

"Jo, vi har jo det [klare rollekrav] når vi henter spillere. Det er klart du henter en viss kategori spiller. Når vi fikk 'høyrekant', så er ikke det en gjennombruddskant eller bredde spiller. Det er en som slår innlegg, en servitør. Da må jo han få gjøre det, men da må du helst ha en på venstresiden som er gjennombruddsterk".

Fotballfilosofi

I en studie av fotballteam hevdes det at enighet mellom spillere, og mellom spillere og trenere i oppgavespesifikke kunnskaper er en viktig del av rekrutteringsprosessen (Gershgoren, m.fl., 2013). Enkelte utsagn som kom frem i intervjuene i løpet av denne studien tyder på at en del av teams FMM handler om generell kunnskap om fotball, og evner til å lese spillsituasjoner eller en universell fotballforståelse. I tråd med tidligere presentert sitat fra Spiller-B₂ om dynamiske roller og fotballkunnskaper i topplag (side 41), og presentert teori, virker det som om det er noen generelle prinsipper som informantene anser som gjeldende uavhengig av spillersammensetning og teamstrategi (Bergo, m.fl., 2002; Ward & Williams, 2003). *"Enkle prinsipper i fotball er jo at korteste veien til mål alltid er det beste. Om du kan spille rett gjennom, på bakrom, så er jo det det beste,"* hevder Spiller-A. Flere informanter beskrev denne situasjonen (å komme alene med målvakten til det andre teamet) som den ultimate muligheten for scoring. Jeg kan dermed anta at det er en universell forståelse på tvers av de

undersøkte teamene om at dette er ønskesituasjonen, men at den delen av FMM som handler om de strategiske mentale modellene for å oppnå dette kan være ulike.

Trenerens fotballfilosofi

Intervjuene viser at trenere på elitenivå har ulike syn på hva som er hensiktsmessige teamstrategier. Trener-A forfekter at teamet bør kjenne godt til én bestemt teamstrategi fremfor å variere mellom flere: *"Jeg er ikke så opptatt av at hvis [plan] A ikke fungerer så skal vi ha B og C og så videre. Jeg tror det blir rotete overfor spillerne. Jeg ønsker å gjøre A skikkelig."* Spiller-B₁ og B₂ hevder Team-Bs nåværende og tidligere treners tilnærming i å utvikle teamstrategi er svært ulike. Deres uttalelse viser i lys av tidligere forskning at trenerens filosofi påvirker innholdet av teamets strategi, i hvilken grad det er bestemmende for spillernes handlingsvalg og metodene trenerne benytter seg av i treningsarbeidet (Cordes, m.fl., 2012; Klimoski & Mohammed, 1994). Spiller B₁ beskriver den forrige hovedtrenerens styremåte som mer styrende på mikronivå: *"Han tegna opp linjer og streker hvor vi skulle slå ball, hvor vi skulle løpe og hvilke rom vi skulle bruke. Det ble litt firkanta. Sånn og sånn skulle du gjøre, mens det skulle du ikke gjøre, og så videre."* Dette sitatet tyder på at den nåværende situasjonen samsvarer mer med Eccles og Tenenbaum (2004) som hevder fotballteam må gi rom for kreativitet og variasjon i deres FMM: *"Vi jobber jo med forskjellige øvelser på trening som ligger i bunn hele tiden, men det vil ikke si at det er det vi skal gjøre til en hver tid"*.

Som presentert tidligere formidles det i likhet med informanten i Cordes, m.fl. (2012) sin studie et klart sett av egenskaper som kreves ved innhenting av spillere. Gershgoren, m.fl. (2013) sin studie viser at dette gjøres for å få spillere som passer inn i trenerens fotballfilosofi, og at det samtidig vil skape større enighet mellom trener og spillere i FMM implementering.

Motstanderteam

Fotballteamets oppgave er å beseire motstanderteamet (Grehaigine, m.fl., 1997), og delte kunnskaper om oppgaven er sentralt i FMM-begrepet (Cannon-Bowers, m.fl., 1993). Dermed er det foreslått at kunnskaper om motstanderteamet spiller

en sentral rolle i utformingen av et teams FMM (Burns & Vollmeyer, 1998; Thagard, 1992). Dette utsagnet fra Trener-B viser at graden man tilpasser seg til motstanderteamet er en nøkkelfaktor i arbeidet med å utvikle en kampstrategi:

"Motspillet er en betydelig del av det å gjennomføre en kamp. Og ikke minst det å lage en strategi deretter. Så du er avhengig av hvor mye du skal forholde deg til dine egne prinsipper, styrker i laget og det som skal gå igjen fra uke til uke. Kontra ta bort punkter eller gardere deg mot at motspillet blir så bra som det kan være."

Sitatet ovenfor presenterer også to dimensjoner av teamstrategien i samsvar med Olsen, m.fl. (1994). En del av teamets strategi vil være konstant over tid og gå igjen fra uke til uke, mens en del av teamets kampstrategi vil være direkte påvirket av motstanderen de møter. I tråd med Cordes, m.fl. (2012) og forskningen til O'Donoghue (2009) mener informantene at man i Team-B tilpasser seg i stor grad til motstanderteamet. I motsetning til dette uttaler Trener-A at de først og fremst ønsker å fokusere på eget team og det som skal kjennetegne dem:

"Vi viser alltid bilder av motstandere, men vi er ikke så opptatt av å vise hvor gode de er. Vi er mer opptatte av å vise 'hvor ligger våre muligheter'. Vi prøver å gi spillerne et inntrykk av hvilken motstand vi møter og hva de prøver på. Så bruker vi mye tid på å forsterke det som allerede er bra hos oss selv."

Kamparena

Trener-A, Trener-B og spiller-B₁ forklarer at forhold knyttet til *kamparena* er en påvirkende faktor for innholdet i kunnskaps- og ferdighetsdimensjon i teamets FMM, slik Olsen (1988) hevder. Trener B hevder stedet kampen spilles på er en variabel man må ta hensyn til: *"så har du andre parabler¹ oppi det her [som påvirker teamstrategi]... Du har hjemme- og bortebane,"* mens Spiller-B₁ mener at det er viktig å tilpasse seg til underlaget på kamparenaen: *"Så kommer det [teamstrategien] litt an på om vi spiller på gress eller kunstgress. For det er to helt forskjellige verdener."* Studier av elitefotballteam viser blant annet at omkring

¹ I min hermeneutiske tolkning, basert på intervjuets tematikk helhetlig og den bestemte sekvensen, tolker jeg ordet parabel som en dialektisk variasjon av ordet variabel og forstår den intervjuedes meningsutsagn ut i fra dette.

60% av poengene som utdeles i løpet av en sesong tilfaller hjemmelaget, og at kamparena har betydning for teams tekniske og taktiske prestasjoner (Sampaio, Lago, Casais, & Leite, 2010; Seckin & Pollard, 2008). I motsetning til Team-B velger man i Team-A å ta lite hensyn til kamparena i utviklingen av kampstrategi, men Trener-A erkjenner at teamet må tilpasse teamprosessen til dette:

"Vi ønsker i utgangspunktet å angripe kampene likt, om det er hjemme eller borte. Men det er klart det er forskjeller. Du fører ofte spillet mer på hjemmebane enn du gjør på bortebane. Men spillerne synes det er veldig bra at vi ikke tar for store hensyn til motstander, eller om vi spiller borte eller hjemme. Sånn at det på en måte er den samme filosofien som ruller og går, men det kan hende du oftere må samle laget på bortebane. Du klarer ikke stå like ofte opp for gjenvinning".

Resultatrekke

Trener-B oppgir at det han kaller teamets bagasje, den siste rekken av resultater, kan føre til endringer i teamets strategi. Han forteller at det i sjeldne tilfeller, hvor teamet har en hatt en dårlig rekke med resultater, kan være hensiktsmessig å angripe kampen annerledes: *"Av og til når du har hatt en tapsrekke må du bare blåse rent. Du bare snur på kortet og sier 'nå gjør vi sånn'. Bare brette opp".*

Trener-A påpeker at det i situasjoner med motgang kan være mekanismer som ikke er tilknyttet oppgavespesifikk kunnskap som vanskeliggjør samhandling i teamet. Dette kan sees i lys av forskningen til Cannon-Bowers og Salas (1998) som også hevder at oppgaverelatert kunnskaper er viktige for teamkoordinasjonen. Han beskriver det som skjer i team under motgang slik: *"Det forgår mye mentalt i fotball. I en stall i tippeligaen er det kanskje 20 spillere. Det er klart at alle har sitt hode. Ved motgang går spillerne fra å være et kollektiv til å bli enkeltindivider."* Sett i lys av forskning på negativt psykologisk moment og kollektiv kollaps (Apitzsch, 2009; Jones & Harwood, 2008), virker det som om trenerne går fra et oppgavespesifikt til et oppgaverelatert fokus i teamtreningstiltak (Cannon - Bowers & Salas, 2001).

4.2.2 Innhold

Formasjon

I intervjuene velger samtlige informanter å ta utgangspunkt i teamets formasjon når de skal definere sitt teams spillestil eller teamstrategi. Informantene i begge team beskriver sitt team som et type 4-4-2 team. I tråd med Carling og Bloomfield (2010) mener flere av de intervjuede at eliteteam i Norge først og fremst kan kategoriseres som "4-4-2-team" eller "4-3-3 team". Trenerne er samstemte i at et 4-4-2 system gir større frihet for spillerne i det offensive spillet, mens team med 4-3-3 systemer virker å basere seg på en mer trenerstyrt og rigid teamstrategi. Trener-B sier de har begynt å benytte seg av små endringer i teamets oppsett: *"Vi varierer mer enn vi gjorde før. De 4-5 første årene var vi rent 4-4-2. Nå har vi små nyanser i oppsettet vårt, om vi går med et rent 4-4-2, 4-4-1-1, eller 4-2-3-1 som vi har gjort mye i det siste."* Følgende utsagn fra Trener-B tyder på at teamets formasjon, i samsvar med eksisterende forskning (Carling, 2011; Reimer, m.fl., 2006), har betydning for teamets prestasjon og at endringen til å variere teamets formasjon gjør dem mer uforutsigbare overfor motstanderen. *"Før tapte vi aldri for 4-4-2-lag. Da spilte vi rent 4-4-2 med to på topp og mer flate firere. Da slet vi med 4-3-3 lag, spesielt når de hadde en dyp midtbanespiller. De siste årene tror jeg ikke det er noen forskjell der,"* hevder treneren.

Prinsipper for teamets organisering

Team-As prinsipper for offensiv organisering er i samsvar med forskningsfunnene til Tenga, Holme, m.fl. (2010b). De tar i samsvar med forskningen til Turner og Sayers (2010) utgangspunkt i motstanderlagets tilstand i det øyeblikket teamet overtar besittelse av ballen. Trener-A beskriver det på følgende måte: *"Dersom det er en ubalanse så kontrer vi. Hvis det ikke er en ubalanse hos motstanderen så prøver vi å bygge opp spillet med å holde ballen i laget"*. I tråd med forskerne ønsker treneren å benytte seg av en direkte angrepsstrategi mot forsvar i posisjonell eller numerisk ubalanse og en mer omstendelige strategier mot motstanderteam i balanse (Tenga, Holme, m.fl., 2010b; Turner & Sayers, 2010). Mara, Wheeler, og Lyons (2012) hevder en angrepsstrategi med fokus på innlegg fra brede posisjoner i banen er effektivt i kvinnelig elitefotball. Trener-A forfekter en strategi i samsvar med dette, ved

angrep mot team i balanse. Han sier de ønsker: *"At backer skal overlappe og komme rundt på kantene. Mye innlegg, mye folk i boks [straffeområde]."* Teamets overordnede prinsipper for å oppnå dette tilknyttet, i tråd med Grehaigne, m.fl. (1997), til posisjonelle aspekter og spillernes bevegelser:

"Da er vi rom-orienterte. Det vil si at vi gjennom øvelser og formasjon prøver å få spillerne til å definere ledige rom. Det vil si at agerer motstanderen slik at der et stort rom bak forsvaret deres så er det jo lurt å gå inn der. Hvis ikke det er rom der, kan det være et rom mellom midtbaneleddet og forsvarsleddet deres. Kan vi gå inn der? Hvem går der? Er det en spiss? Er det en kant? Er det en sentral? Hvis de to alternativene ikke er der så er det alltid rom motsatt".

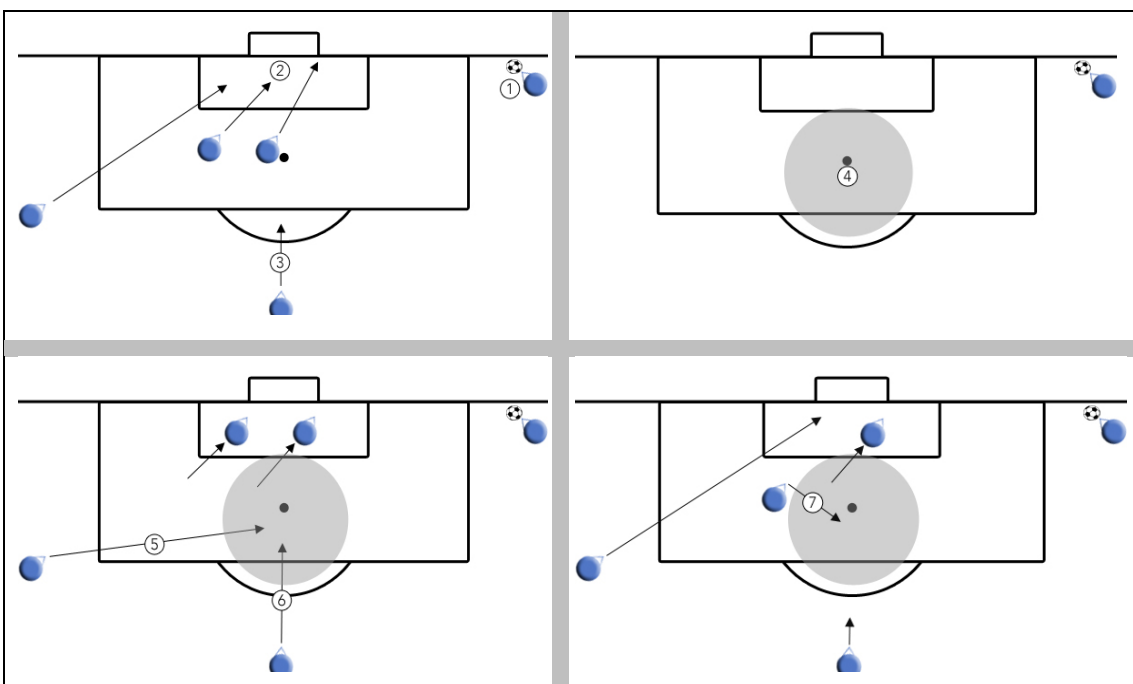
Som nevnt tidligere er spillerne i Team-B samstemte om at teamet har en tydelig spillestil, selv om det virker som om de har vanskelig for å definere denne eksplisitt utover teamets grunnprinsipper. Som i sin tur tyder på at det eksisterer detaljerte FMM på makronivå, men ikke på mikronivå (Eccles & Tenenbaum, 2004). Grunnprinsippene beskrives slik av Spiller-B₁: *"Du har selvfølgelig sånne knagger. Først skal du i bakrom hvis du har mulighet for det. Deretter mellomrom, så får du heller slå støtte hvis de andre ikke funker".* Trener-B forklarer at denne tankerekken iverksettes hver gang et nytt teammedlem overtar ballen: *"Første tanken er alltid bakrom, så er det mellomrom, så ut på kant, så er det 'på', så er det støttepasning. Og når den støttepasningen kommer så er det første igjen".* Det kan virke som om teamets teamstrategi er mer direkte sammenlignet med Team-A, og er i tråd med forskning som anser den direkte spillestilen som mest effektiv (Lago-Ballesteros, m.fl., 2012; Ridgewell, 2011).

Kunnskaper om spesifikke spillsituasjoner

I begge team oppgis innleggssituasjoner som eksempler på situasjoner hvor det forventes spesifikke handlingsvalg og bevegelsesmønstre for spilleren i ballbesittelse og spillerne rundt. Dermed vil spillerne bedre kunne tilpasse seg hverandres handlinger dersom det er klare forventninger til oppgaveløsning i teamet (Cannon-Bowers, m.fl., 1993). Figur 3.2 viser hvordan oppgavespesifikke kunnskaper tilknyttet en spesifikk spillsituasjon vil regulere spillerne i Team-As bevegelser rundt ballfører. Trener-A skisserer gjennom følgende utsagn, og bruk

av taktikktavle (figur 4.2), hvordan spillerne handler ut i fra etablerte strategiske FMM:

”Når vi er i denne situasjonen for legg (1): vi ønsker to spisser og kant inn (2), vi ønsker de sentrale [midtbanespillerne] og kanskje en back som en 'bak ballen spiller (3)'. Men vi er blitt veldig opptatte av dette området (4). Enten å få motsatt kant inn der (5), vi kan få en sentral opp (6), eller at en av spissene går der og motsatt kant går inn (7). Men dette området (4) er undervurdert fordi mange forsvarsspillere faller helt ned til målet, og så har ikke midtbanen kommet etter. De fanger ikke opp 45 [grader] ut her.”

Figur 4.2: Trener-As forventede handlinger blant spillerne ved innleggs-situasjon nær motstandernes mållinje.

Trener-B ønsker, i henhold til Eccles og Tenenbaum (2004), i større grad at spillerne selv tilpasser sine handlinger ut i fra sine egne styrker, men at det er et absolutt krav at prinsippene følges. Prinsippet i denne situasjonen er at det skal komme en spiller mot første stolpe. Utover dette er mye opp til spillerne selv i følge treneren:

”Vi spør hvordan spillerne vil løse det. Dersom spilleren ønsker å ta buede løp når han kommer inn i boksen så skal han få gjøre det, men da må du sørge for at en annen kommer på første stolpe. Prinsippet er at vi alltid skal ha en på første stolpe. Så driter egentlig jeg i hvem som gjør det, men en av de som er involverte er nødt til å gjøre det.”

Kreativitet

I tråd med sitatene som er presentert ovenfor åpnes det for kreative løsninger innenfor teamets retningslinjer. I intervjuer av trenere for fotballteam på college-nivå i USA ble kreativitet definert som en av fire underkategorier av delkomponenten spilleforståelse i FMM (Gershgoren, m.fl., 2013). Utsagn i denne studien tyder på at det tillegges store rom for kreativitet i teamets kunnskapsstrukturer og at dette en viktig komponent for teamets FMM i elitefotballteam slik Eccles og Tenenbaum (2004) hevder. Spiller-B₃ mener for eksempel at han opplever stor kreativ frihet i spill så lenge han forholder seg til "mønsteret" i teamet:

"Nei, det [tydelige spilleprinsipper] oppfatter jeg ikke at det er i det hele tatt i noen deler av spillet. Det er mer 'gjør deg spillbar', 'vend spillet'. Ikke nødvendigvis 'okay, nå er du der, så da skal spille dit'. Tankene er ganske klare, men det lever fra det ene øyeblikket til det andre. Og gjør du det ut fra mønsteret så gjør du det som er mest fornuftig.

Intervjuobjekter fra begge team understreker viktigheten av at det er muligheter for variasjon i valg av ulike handlingssekvenser i kampsituasjoner, men at hensiktsmessige valg er situasjonsbetinget. Spillernes evne til å lese situasjoner hensiktsmessig som et kollektiv blir dermed en nøkkelfaktor for teamets samhandling (Gréhaigne, m.fl., 2001; Ward & Williams, 2003). De hevder det er vesentlig å foreta varierte bevegelser i den offensive samhandlingen fordi det gjør det vanskeligere for motstanderen å iverksette mottiltak, slik Reimer, m.fl. (2006) hevder. Spiller-A sier han liker: *"Å ha den variasjonen mellom å slippe meg ned og være en spiller som en midtbane kan spille opp på, men også å stikke inn bak [forsvaret]. Jeg opplever at det blir vanskeligere for motstanderen å vite hvor de har meg når jeg klarer å få til den variasjonen."*

Motstander-FMM

Det er tidligere i oppgaven presentert teori og empiri som viser at motstanderteamet vil påvirke et fotballteams FMM, samhandling og prestasjon

(Burns & Vollmeyer, 1998; O'Donoghue, 2009). Kunnskaper om motstanderteamet og dets FMM er dermed tenkt å utgjøre en nøkkelrolle i utformingen av teamets strategi (Gréhaigne & Godbout, 1995). Ettersom ulike team påvirker et bestemt team forskjellig er det naturlig at teamets strategi tilpasses til det bestemte motstanderteamet (O'Donoghue, 2009). I tråd med dette kom det frem flere utsagn i intervjuene som viser at begge team tar hensyn til motstanderteamets FMM og karakteristika i arbeidet med å bearbeide sin egen FMM. I Team-A ønsker man i liten grad å ta hensyn til motstanderteamet. Spiller-A sier: *"Vi ønsker å gjøre det samme. Spillestilen vår skal være lik uansett hvilken formasjon vi møter, men man må gjøre noen justeringer."*

Trener-B hevder at motstanderen spiller en viktig rolle knyttet til utvikling og gjennomføring av en kampstrategi: *"Motspillet er en betydelig del av det å gjennomføre en kamp og ikke minst det som du snakker om: å lage en strategi deretter."* Han legger til: *"Vi tar alltid hensyn til motstanderlaget når vi forbereder oss til kamp"*. Trener-A forklarer at de til tross for fokus på eget team forsøker å danne en FMM om motstanderteamets karakteristika i forkant av kamp: *"Vi prøver å gi et inntrykk til spillerne om hvilken motstand det er vi møter, og hva det er de prøver på."*

Kunnskaper om andre teammedlemmer

Kunnskaper om andre teammedlemmer blir ansett som en viktig dimensjon i teams FMM (Cannon-Bowers & Salas, 1998). På grunn av det kreative spillerrommet i fotballteams FMM kan det være vanskelig å vite hva medspillere kommer til å gjøre (Eccles, 2010; Gershgoren, m.fl., 2013). Spiller-B₁ påpeker at han ikke alltid vet hva hans medspillere kommer til å gjøre, men ved å ha kunnskaper om andre teammedlemmer kan han utelukke en rekke handlinger: *"Selvfølgelig kjenner du spillerne som du spiller med hver dag. Du vet noen lunde hva som kommer til å skje, men det er forskjellige alternativer. Men så vet du også hva de ikke kommer til å gjøre."* Spiller-B₂ hevder teammedlemmenes kunnskaper om hverandre kan skilles mellom kunnskaper tilknyttet rolle og person. Dette kan sees i lys av eksisterende forskning på FMM (Beauchamp, m.fl., 2002; Reimer, m.fl., 2006): *"Det har alltid vært sånn at relasjonsbyggingen her har*

vært mer i forhold til personene enn rollene. Om du bytter venstrekanter så kan det forandre bildet helt fordi du ikke har den samme relasjonen til ham.” Spiller-B₃ mener eksplisitt kunnskap om andre først og fremst deles kollektivt, men at det i enkelte tilfeller foregår møter og informasjonsutveksling dyadisk i tråd med Eccles og Tenenbaum (2004):

”Jeg vil jo være avhengig av å vite hva kantspilleren gjør dersom jeg spiller sentral [midtbane]. Eller om spissene skal gjøre sånn eller sånn. Så det er jo avgjørende at det blir formidlet til alle, selv om det er individuelle forskjeller til den kampen. Men det blir ofte små møter i etterkant [av lagmøtet] også. For eksempel at venstre back og kant snakker med assistenttreneren og får noen beskjeder de skal være klar over, om hverandre. Da trenger kanskje ikke hele laget å vite det. Dersom det er noe spesielt, så vil det bli individualisert også.”

4.2.3 Sammenfattende diskusjon av kunnskapsdimensjonen i elitefotballteam

I samsvar med forventningene etter Reimer, m.fl. (2006) og Cannon - Bowers og Bowers (2006) gir informantene uttrykk for at det eksisterer FMM i de undersøkte elitefotballteamene. I intervjuene kom det frem empiri om dette i form av delte og felles kunnskaper om teamet, oppgavespesifikk kunnskap og kunnskaper om andre teammedlemmer, i henhold til Cannon-Bowers og Salas (1998). Funnen tyder på at noen kunnskapsstrukturer er generelle fotballkunnskaper, mens andre er kollektive og dyadiske kunnskaper om oppgaven og teamet. Noe som er i tråd med tidligere presentert forskning (Eccles & Tenenbaum, 2004; Gershgoren, 2012). Det empiriske materialet viser også at det er likheter og ulikheter i de undersøkte teamenes FMM, slik Klimoski og Mohammed (1994) hevder det kan være.

Den oppgavespesifikke kunnskapen, som handler om hvordan fotballteamet skal overvinne motstanderen i konkurransesituasjon, vektlegges i begge de undersøkte teamene (Cannon-Bowers & Salas, 1998). Det er funnet empiri som beskriver kunnskaper som skaper forventninger til spilleren som er i ballbesittelse, og andre spilleres bevegelsesmønstre. I Team-A uttaler informantene at de fokuserer på å utvikle de strategiene som fremmer egen

samhandling, mens uttalelsene fra Team-B tyder på at de i større grad enn Team-A ønsker å ta hensyn til motstanderteamet, og forsøke å hindre deres koordinering. Det empiriske materialet som er samlet inn ble kategorisert som påvirkende faktorer for fotballteams FMM, og FMM innhold.

Påvirkende faktorer

Spillertilgjengelighet og muligheten til å sette sammen forskjellige spillerkonstellasjoner ble ansett som nøkkelfaktorer for definering og implementering av teamets FMM. Studier på strategibyggning og FMMs rolle i team bygger opp om dette (Cordes, m.fl., 2012; Klimoski & Mohammed, 1994). Funnene i denne studien tyder, i tråd med Gershgoren, m.fl. (2013). Espitia-Escuer og García-Cebrián (2006) hevder derimot at team bør fokusere på å forbedre teamets effektivitet ved å optimalisere koordinasjonsmekanismene blant de eksisterende teammedlemmene fremfor å investere i nye spillere. Deres studie av spanske elitefotballteam viser at de teamene som arbeider med det eksisterende spiller materialet i større grad opplever suksess i å oppnå sitt potensial sammenlignet med team som foretrekker å hente nye spillere. Dersom man skal hente nye spillere virker det viktig å finne spillere som passer inn med de eksisterende teammedlemmene og teamets ønskede teamstrategi. Noe som er i samsvar med lignende forskning (Gershgoren, m.fl., 2013). Tidligere forskning på FMM i fotballteam og flygeledere viser at likhet i teammedlemmenes FMM vurderes som viktige for teamets prestasjon (Gershgoren, m.fl., 2013; Mathieu, Rapp, Maynard, & Mangos, 2010).

I tråd med påstandene til Reimer, m.fl. (2006) og forskningen til Jones og Harwood (2008) kan et teams FMM være utilstrekkelige til oppgaven eller som en informant foreslår: spillernes evner er ikke kompatible med teamets FMM og teamets effektivitet blir forverret. Trenerens fotballfilosofi viser seg å være en viktig faktor for hvilket innhold han ønsker å fremme i teamets FMM (Cordes, m.fl., 2012), og resultater fra denne studien viser at trenere kan ha svært ulike tilnærminger til hva som blir ansett som effektive teamstrategier. I tråd med Cannon-Bowers, m.fl. (1993) forskning omhandler en stor del av FMM å ha delte eller felles kunnskaper om oppgaven. I denne studien er det funnet empiri som

viser at teamenes kunnskaper om oppgaven til en viss grad handler om å fremme koordinasjon i eget lag, men også å iverksette tiltak for å hindre motstanderteamets koordinasjon eller motspill. Kamparena viser seg å ha en viss betydning for utformingen av teamets FMM (Sampaio, m.fl., 2010; Seckin & Pollard, 2008), og samsvarer med funn fra denne studien. En faktor som ble oppgitt av trenerne i undersøkelsen er at en dårlig rekke med prestasjoner kan føre til at man må fokusere på andre teammekanismer enn oppgavespesifikk kunnskap (Cannon-Bowers & Salas, 1998; Jones & Harwood, 2008).

Innhold

Teammedlemmene oppgir teamets formasjon som en viktig del av teamets kollektive teamstrategi (Lucchesi, 2001). De er samstemte i at forskjellige team med ulike formasjoner har ulike typer FMM på makro- og mikronivå, i tråd med Eccles og Tenenbaum (2004). Ettersom ulike formasjoner fører til at spillernes adferd forekommer fra ulike utgangsposisjoner viser empiri fra intervjuene at spillerne regulerer sin adferd etter felles kunnskaper om hvilke rom som benyttes ut i fra motstanderens formasjon. Dette er i overensstemmelse med forskningen til Gréhaigne, m.fl. (2001), og Carling (2011) som viser at motstanderteamets formasjon vil påvirke tekniske og taktiske variabler i eget team. Begge team benytter seg av varianter av 4-4-2-formasjoner. I følge O'Donoghue (2009) vil hver fotballkamp være ulik den forrige om det spilles mot samme eller et annet team. Man kan dermed tenke seg at det er svært utfordrende å finne én hensiktsmessig formasjon som passer til alle motstanderteam. Trener-B hevder han har funnet det hensiktsmessig å benytte seg av små variasjoner i sitt teams utgangsformasjon for å overvinne ulike motstanderteam.

Teamets prinsipper for samhandling er kunnskapsstrukturer som deles av alle medlemmene i de undersøkte teamene (Cannon - Bowers & Bowers, 2006; Eccles, 2010). Begge team ønsker å benytte seg av direkte angrepsstrategier dersom forsvarsteamet ikke er i balanse, slik Tenga, Holme, Ronglan, og Bahr (2010a) foreslår. Ved angrep mot forsvarsteam i balanse beskriver intervjuobjektene i Team-B en større tendens til å ville benytte seg av en direkte

angrepsstrategi. Forskning på effektive angrepsstrategier er tvetydige. Noen forskere hevder en direkte spillestil er mer effektiv (Lago-Ballesteros, m.fl., 2012), mens andre studier viser at en omstendelig spillestil er mest effektiv (Castellano, m.fl., 2012). Dette kan forstås ut i fra forskning som Tenga, Ronglan, m.fl. (2010) har gjennomført; den mest hensiktsmessige strategien er situasjonsbetinget.

Resultatene av intervjuene viser at det eksisterer eksplisitte prinsipper på mikronivå tilknyttet bestemte situasjoner i kampen. Begge teams trenere eksemplifiserer dette ved å beskrive situasjoner hvor teamet kommer til innlegg. I Team-B er prinsippet at en spiller skal møte på første stolpe. Utover dette tillates det at spillerne regulerer sine handlinger etter sin egen oppfattelse av hva som er deres styrke i den bestemte situasjonen (Gershgoren, m.fl., 2013). I Team-A uttaler treneren at det skal inntas ulike posisjoner foran motstanderteamets mål. Det tillates i tråd med tidligere forskning variasjon i hvilke spillere som inntar de ulike posisjonene (Gershgoren, m.fl., 2013), men at dette bestemmes ved en tilpasning til de andre spillernes posisjoner og bevegelser innenfor teamets prinsipper (Gréhaigne, m.fl., 2001). Det kan virke som om spillerne i Team-A i slike situasjoner vil regulere adferd etter eksplisitte strategier om oppgaven, mens man i Team-B må basere forventninger til de andre spillernes valg på kunnskaper om de andre teammedlemmene (Cannon-Bowers & Salas, 1998), eller at teammedlemmene gjennom erfaring har utviklet en felles forståelse av situasjonen i form av taus kunnskap (Berman, m.fl., 2002; Salmon, m.fl., 2008).

Det empiriske materialet fra intervjuene viser også at kunnskaper om motstanderteamet og deres FMM spiller en rolle for eget teams FMM, slik Burns og Vollmeyer (1998). Sett i lys av Thagard (1992) sin studie, viser Intervjudataene at motstanderteamets formasjon har betydning for handlingene til de undersøkte teamene, men at man tilpasser seg motstanderen i ulik grad. Trener-A beskriver en konflikt mellom graden av fokus på det å fremme egen samhandling og i hvilken grad man skal bruke ressurser på å begrense motstanderteamets samhandling. I denne studien uttaler informantene at det

ikke etableres mange alternative strategier, men at det gis rom for kreative løsninger innenfor teamets FMM, slik Gershgoren, m.fl. (2013) og Eccles og Tenenbaum (2004) forslår. Det viser seg at kreativ samhandling reguleres av alternative bevegelsesmønstre (for eksempel møte- og strekkebevegelse i spissleddet) og kunnskaper om andre medlemmer (spillerne vet hvilke handlingsvalg som utelukkes som følge av kunnskaper om hverandre) (Eccles, 2010).

Informanter i Team-B påpekte flere ganger i intervjuene at de fokuserte på de relasjonelle ferdighetene i teamet. I følge Bergo, m.fl. (2002) vil den relasjonelle dimensjonen i et team være spillernes evne til å *"Bruke seg selv best mulig i samspill med andre medspillere,"* og *"Og gi medspillerne anledningen til å utnytte sine evner og ferdigheter best mulig."* Som nevnt tidligere er dette forventede resultater av en tydelig FMM fordi spillerne kan tilpasse sin adferd til andre teammedlemmer (Cannon-Bowers, m.fl., 1993). Samtidig hevder alle de tre spillerne i Team-B at de opplever teamets prinsipper og strategier som lite rigide. Man kan dermed tenke seg at det er andre faktorer som fremmer teamets samhandling. Likevel hevdes det både i faglitteraturen (Gershgoren, m.fl., 2013) og fotballitteraturen (Bergo, m.fl., 2002) at en velutviklet forståelse for lagets samhandling (relasjonell dimensjon) har en sammenheng med teamets strategi.

Kunnskaper om teammedlemmer anses som viktig, spesielt for Team-Bs samhandling. Ettersom spillerne opplever at teamet har en tydelig spillestil, men har problemer med å beskrive eksplisitt hva dette er, kan det virke som om spillerne har utviklet kunnskaper om hverandre som består tause felles kunnskapsstrukturer (Berman, m.fl., 2002). Disse kunnskapsstrukturene vil være et resultat av erfaringsbasert læring (Eccles, 2010), og utvikles gjennom gjentakende utforskning av koordinasjonsmønstre under kamplike forhold (Travassos, Araújo, Duarte, m.fl., 2012).

4.3 FMM-ferdighetsdimensjon

Kapittel 4.3 vil først og fremst omhandle forskerspørsmål 2, men observasjonsdataene som presenteres i kapitlene 4.3.1 og 4.3.2 ønsker også å brukes til å si noe om dataene som er presentert om FMM eksistens i det forrige kapittelet.

Forskerspørsmål 1:

"Finnes det FMM i norske elitefotballteam, og hva karakteriserer teamets FMM i en elitefotballkontekst?"

Forskerspørsmål 2:

"Hvordan opplever teammedlemmene betydningen av FMM ved samhandling i kampdimensjonen?"

4.3.1 Observasjon av teamets scoringer gjennom sesongen

Analysen av Team-As scoringer i alle tellende kamper gjennom sesongen er gjort for å kunne finne data som sier noe om teamets FMM, sammenlignet med data fra intervjuene og andre studier på elitefotballteam. På grunn av problemer tilknyttet tilgjengelighet ble ikke Team-B utsatt for samme analyse.

Frekvensanalyser viser at 79,1 % (N=34) av Team-As 43 mål i løpet av sesongen ble scoret innenfor området "slottet". Dette er i tråd med sitater i intervju med Trener-A. Scoringer fra dødballangrep (44,2%, N=19) viste seg å være teamets mest effektive angrepsstrategi. Dette skiller seg fra gjennomsnittet (~36%) fra andre studier av elitefotballteam (Wright, m.fl., 2011; Yiannakos & Armatas, 2006).

I åpent spill scores 11 mål (46%) etter omstendelige angrep og 13 mål (54%) etter direkte angrep. Dette er i tråd med fordelingen av omstendelige og direkte angrep som fører til scoring under åpent spill i Tenga, Holme, m.fl. (2010b) sin studie av norske eliteteam fra 2004. Tabell 4.1 viser at omtrent halvparten av teamets scoringer er et resultat av en kort ballbesittelse (51,2 %), mens den resterende halvparten er fordelt jevnt mellom middels (23,3 %) og lange (25,6

%) ballbesittelser. Inndelinger av ballbesittelse er gjort i tråd med Tenga, Holme, m.fl. (2010a) som kategoriserer kort, middels og lang ballbesittelse som pasningssekvenser bestående av 0-2, 3-4 og 5+ pasninger. Funnene som er presentert viser at teamets korte ballbesittelse er tilnærmet lik andre norske team (~48 %) i forkant av scoring. Teamets ballbesittelse skiller seg noe fra andre norske team ved at det har 7,7 % færre scoringer etter middels lang ballbesittelse, men 4,6 % flere målscoringer etter lange ballbesittelser (Tenga, Holme, m.fl., 2010a).

Tabell 4.1: Antall i pasninger i forkant Team-As scoringer

# pasninger	N	%	Ballbesittelse *	N	%
0	4	9,3			
1	13	30,2	Kort	22	51,2
2	5	11,6			
3	5	11,6			
4	5	11,6	Middels	10	23,3
5	4	9,3			
6	2	4,7			
7-8	2	4,7	Lang	11	25,6
9-10	0	0			
11-13	1	2,3			
14+	2	2,3			

* Definert etter Tenga, Holme, m.fl. (2010a): Kort ballbesittelse = 0-2 pasninger, Middels ballbesittelse = 3-4 pasninger, Lang ballbesittelse = 5+ pasninger

Som følge av Trener-As utsagn om at han ønsker å utnytte siderom i angrepsfasen gjennomførte jeg en frekvensanalyse av bruken av siderom spesifikt (i forhold til banemål) og relativt (i forhold til motstandernes posisjonering) (Bergo, m.fl., 2002; Hughes & Bartlett, 2002). Tabell 4.2 viser at flere scoringer kommer som følge av sideangrep ved alle angrepstyper sammenlignet med åpent spill. Dette er naturlig ettersom flere av dødballmålene kommer etter for eksempel hjørnespark. I følge Mara, m.fl. (2012) scores 24% av

mål hos kvinnelige eliteteam i Australia etter målgivende pasninger fra sidekorridor. Forskerne bak denne studien anser dette som den mest effektive angrepsstrategien. Trener-A fremmer i intervjuet en spillestil som er i tråd med dette, men kun 3% av teamets målgivende pasninger kommer fra dette området i åpent spill. Det kan dermed virke som om teamet ikke lykkes i å gjennomføre sin planlagte angrepsstrategi effektivt, at motstanderteamene er klar over strategien og klarer å iverksette mottiltak, eller at treneren ikke klarer å formidle sine ideer til spillerne (Jones & Harwood, 2008; Reimer, m.fl., 2006).

Dataene i tabell 4.1 viser i tillegg at 41,7% av teamets målgivende pasninger kommer fra spillere som er plassert på utsiden av motstanderens ytterste forsvarsspiller (rom 1) under åpent spill. Siden jeg ikke har funnet andre studier som benytter seg av relativ posisjonering til motstanderne i angrep er det vanskelig å trekke slutninger ut fra tallene. Man kan derimot slå fast at 41,7% er en relativt stor andel av teamets scoringer og at dette krever mer forskning, men at det er mulig at teamet lykkes i sin angrepsstrategi mer enn først antatt. Differansen mellom antall målgivende pasninger fra siderom og rom 1, kan begrunnes med at motstanderteamet vil forsøke å dekke det siderommet hvor ballen befinner seg for å hindre Team-A å benytte seg av sin brede angrepsstrategi (Bergo, m.fl., 2002). Trener-A forklarer at de i slike situasjoner forsøker å vende spillet: *"Veldig mange lag flokker mye folk rundt ballen. Det vil si at de frigir mye motsatt rom fordi det er veldig mye folk på denne siden her. Så vi har veldig fokus på å vende spillet altså."* I situasjoner hvor motstanderteamet har flokket spillere rundt ballen og Team-A klarer å vende spillet har de store rom på motsatt side av banen. Etersom motstanderen er konsentrert på en side vil det være muligheter for at Team-A kan angripe "bredt" uten å måtte bevege seg helt ut i sidekorridor. Dette kan dermed forklare hvorfor teamet angriper på utsiden av motstanderteamets spillere (rom 1), uten å benytte seg av siderommet i banen.

Det er vanskelig å trekke slutninger på bakgrunn av de presenterte dataene i dette kapittelet. På en side tyder dataene at teamet mislykkes i å angripe bredt siden bare 3 % av teamets scoringer kommer som et resultat av innlegg fra

sidekorridor. En relativt høy andel av målgivende fra rom-1 tyder derimot på at teamet angriper bredt likevel, men på grunn av et dårlig sammenligningsgrunnlag er det problematisk å trekke slutninger fra disse tallene. Teamets angrepstype og ballbesittelse er i samsvar med andre studier og kan tyde på at teamet ikke benytter seg av en spesiell FMM som skiller seg fra andre fotballteam. Tallene viser at teamet scorer som følge av dødballangrep i noen større grad enn andre eliteteam.

Tabell 4.2: Oversikt over teamets scoringer og målgivende involveringer i forhold til spesifikk og relativ bredde.

Variabel	Scoring				Målgivende			
	Alle angrep		Åpent spill		Alle angrep		Åpent spill	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Absolutt bredde								
Sidekorridor	0	0	0	0	9	23,1	3	12,5
Sentralkorridor	21	48,8	11	45,8	20	51,3	16	66,7
Målkorridor	22	51,2	13	54,1	10	25,6	5	20,8
Relativ bredde								
Rom 1	8	18,6	5	20,8	21	53,8	10	41,7
Rom 2	18	41,9	9	37,5	10	25,6	9	37,5
Rom 3	17	39,5	10	41,6	8	20,5	5	20,8
Total	43	100	24	100	39	100	24	100

4.3.2 Kampanalyse

Kampanalysen viser at Team-A gikk seirende ut av kampen etter en tidlig scoring. Scoringen var et resultat av en god individuell prestasjon hvor en spiller scoret direkte fra frispark langt fra mål (omtrent midt mellom straffefelt og midtbanestrek). Kampstatistikken viser at Team-A hadde dobbelt så mange avslutninger på mål som motstanderteamet, men også mer en tre ganger så mange avslutninger totalt. Sammenhengen mellom teamets avslutninger og kampens utfall er dermed i tråd med presentert forskning (Castellano, m.fl., 2012). Derimot har motstanderteamet en høyere treffprosent på sine

Tabell 4.3: Kampstatistikk etter observert kamp

Team-A	Kampstatistikk	Motstander
1	Mål	0
4	Avslutninger på mål	2
22	Avslutninger totalt	7
47 %	Ballbesittelse*	53 %
309	Pasningsforsøk *	344
235	Vellykkede pasninger *	264
76,0 %	Pasningspresisjon	76,7 %

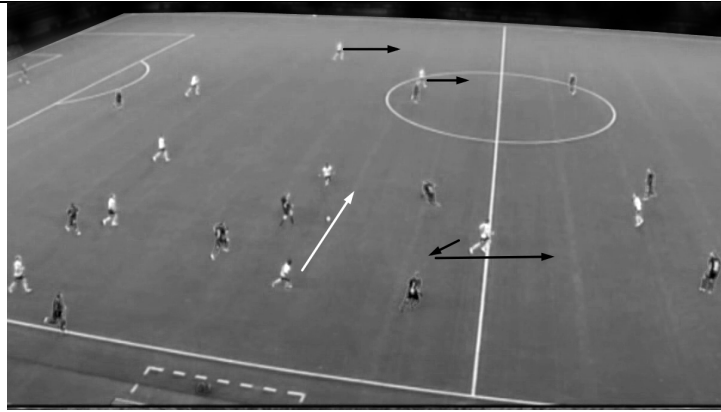
* Hentet fra statistikkmodul hos www.vglive.no (VG Multimedia, 2013).

avslutninger.

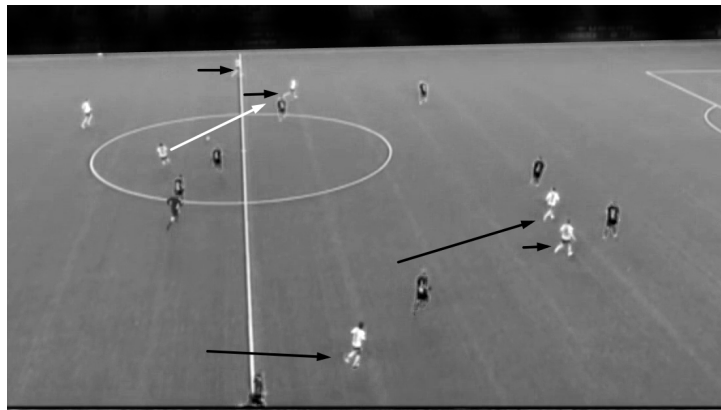
Prestasjonsindikatorer som ballbesittelse, pasningsforsøk og vellykkede pasninger er i favør motstanderteamet, mens pasningspresisjonen er tilnærmet lik.

Team-A klarte å oppnå ballbesittelse på fremre tredjedel av banen 38 ganger i løpet av kampen. Av disse

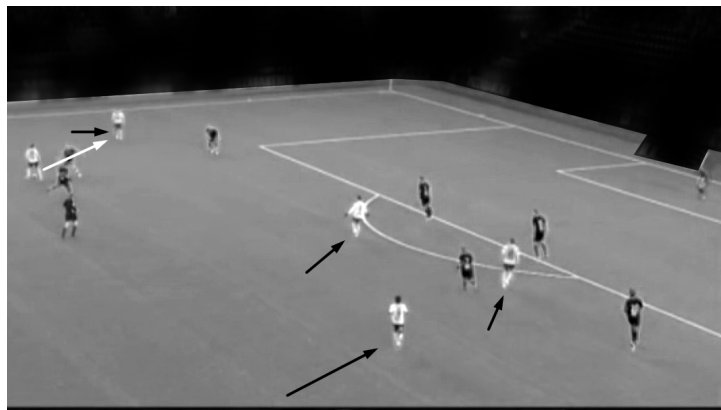
angrepene var 44% prosent etter direkte angrep og 56% etter omstendelige angrep. Disse dataene er i harmoni med det som ble funnet i analysen av teamets scoringer gjennom sesongen. Derimot viser det seg 78% av teamets angrep i kampen iverksettes i rom 1, mens 73% starter i sidekorridor. Et angrep ble ansett som iverksatt i den posisjonen teamet oppnår ballbesittelse på fremre tredjedel av banen. Av de 38 inngangene inn i fremre tredjedel av banen ble det gjort 12 forsøk på innlegg. Flere av disse ble blokkert eller gikk utenfor, men omtrent halvparten ble slått inn foran mål. I de 12 situasjonene hvor innlegg ble foretatt ble trenerens beskrevne bevegelsesmønster ved innleggssituasjon (se figur s. 4.2) gjenkjent 8 ganger (67%). Et typisk sideangrep hvor teamet oppfylte trenerens beskrevne forventninger foregikk som vist i figuren (4.3) nedenfor. Dette er i tråd med det empiriske materialet som presenteres i kapittel 4.2. Teamet angriper mye på sidene, men den målgivende pasningen viser seg i svært liten grad (3%) å komme fra brede områder. Ettersom bevegelsene foran mål gjenkjennes i 67% av angrepene kan man hevde at teamet har en FMM om dette, men at de av ulike grunner ikke lykkes i å innta de riktige posisjonene i hvert angrep.

1: Team-A har vunnet ballen på sin høyre side. Høyre midtbanespiller er i ballbesittelse. Nærmeste spiss møter, men endrer løprsretning når ballen slås sentralt. Midtbanespillerne på motsatt side beveger seg fremover bredt i banen.

2: Nærmeste sentral midtbanespiller vender spillet til motsatt side. Høyre midtbanespiller og spisser beveger seg mot motstanders mål. I denne situasjonen tilbyr ingen av spissene møtebevegelse sentralt i banen.

3: Forflytning av ballen inn i fremre tredjedel forgår i rom-1/sidekorridor ved overlappende løp fra medspiller. Denne spilleren mottar ballen. Spisser og høyrekant (pasningslegger i bilde 1) fortsetter bevegelsene inn foran mål.

4: Spiller i rom1/sidekorridor slår innlegg. Spissene inntar posisjoner ved fremre og bakre stolpe, mens motsatt kantspiller henger igjen i tråd med trenerens ønsker. Innlegget heades unna av motsanderens midtstopper.

Figur 4.3: Et angrep i tråd med trenerens ønsker. Team-A er det hvite teamet. Hvit pil viser ballens bane, mens sorte piler viser hvite teammedlemmers bevegelser.

Resultatene av kampanalysen viser at teamet i stor grad (omtrent 3/4) benytter seg av en bred angrepsstrategi ved å entre fremre tredjedel av banen i sidekorridor og rom 1. Selv om bare 3 % av teamets totale scoringer slås fra sidekorridor vil jeg ut i fra kampanalysen påstå at teamet lykkes i å iverksette sin foretrukne strategi. Grunnen til at analysen av teamets scoringer ikke viser de samme tendensene kan skyldes at motstanderteamene i stor grad forsøker å hindre Team-A i benytte siderommene (Grehaigne, m.fl., 1997). Vi ser i figur 4.3, situasjon 3: at motstanderteamet benytter 3 spillere til å dekke opp Team-As to brede angrepsspillere. Differansen mellom analysen av teamets scoringer og kampanalyse kan også skyldes at det ved teamets scoringer bare ble registrert brede angrep når den målgivende pasningen ble slått fra et bredt område. I flere spillesekvenser i løpet av kampen kom avslutninger sjeldent direkte etter innlegg. Det oppstod ofte avslutningsforsøk som følge av mislykkede klareringer, avslutninger eller pasningsforsøk innenfor motstanderteamets mål. Dermed vil den målgivende pasningen registreres som en sentral handling, selv om angrepet er et resultat av en bred angrepsstrategi.

4.3.3 Intervjudata

Informantene oppgav 47 RR som omtaler spillernes ferdigheter i å implementere teamets FMM i kampsituasjon og kan si noe om forskerspørsmål 2.

Intervjudataene viser at det er flere ferdigheter som anses som viktige for teammedlemmenes samhandlingsevne i konkurransekontekst. Informantene oppgir en *dynamisk tilpasningsevne* til spillsituasjoner kjennetegnet av samtidige og hurtige bevegelser, samt hurtig forflytning av ballen som nøkkelfaktorer. For å klare dette er det noen *roller* i teamets som vurderes som ekstra viktige for handlingsforløpet og teamets suksess. Trenerens påvirkningsmuligheter i kampsituasjon, betydningen av kommunikasjon og andre faktorer for teamenes samhandlingsevne blir også tatt opp.

Hurtig tilpasninger til spillsituasjoner

Spiller-A beskriver følgende situasjon hvor teammedlemmene åpenbart tilpasser sine handlinger ut i fra kunnskaper om oppgaveløsning og motstanderteamet:

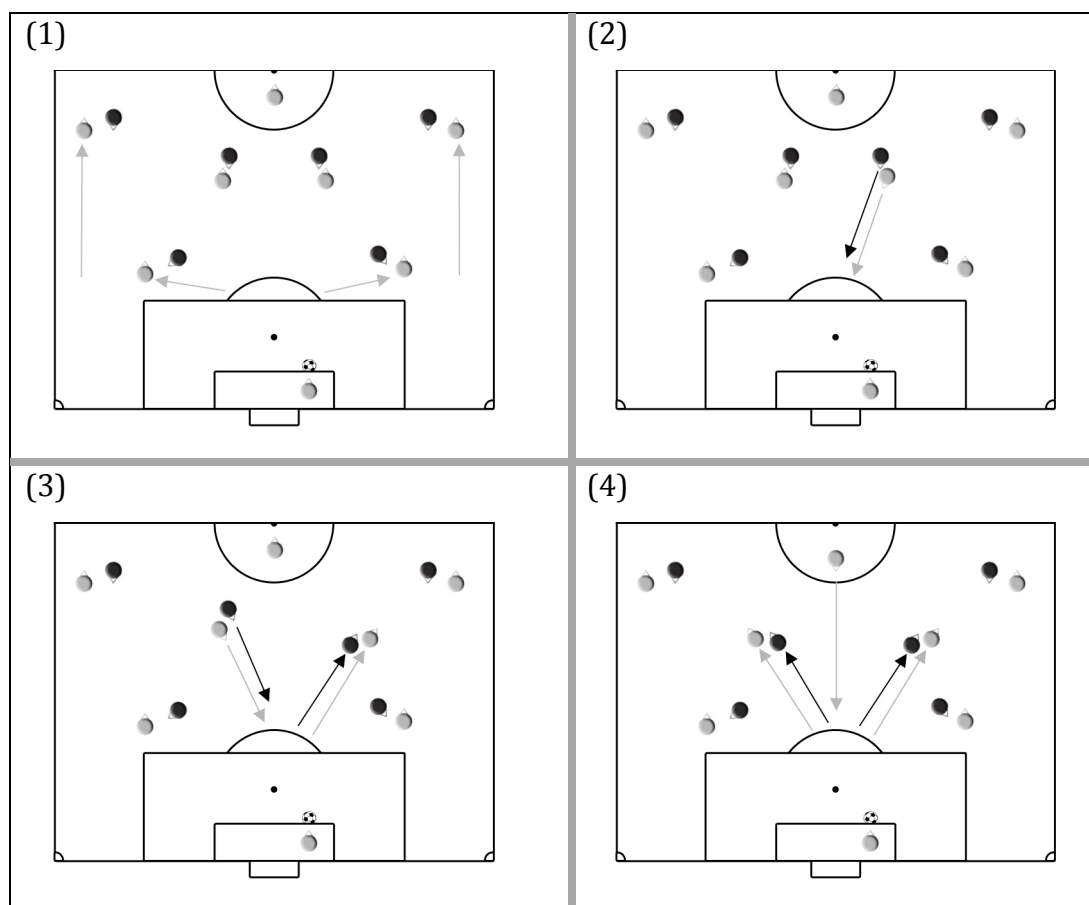
"Det er noen forskjeller på å spille mot 4-4-2-lag kontra 4-3-3-lag. For eksempel i forhold til hvor det er sannsynlig at oppspillene vil komme fra når man skal spille seg fri bakfra. Det endrer seg i forhold til om oppspilla kommer i fra midtstopper eller back. Mot 4-3-3 blir det ofte lettere å spille fri den ene midtstopperen."

Sitatet viser at teammedlemmene må besitte kunnskaper om motstandernes utgangsposisjoner for å kunne spille seg ut av eget forsvar. I følge Lucchesi (2001) vil antall spillere i motstanderens toppledd føre til at eget lag må benytte seg av forskjellige rom i utspill fra eget forsvar, noe som kan sees i lys av Grehaigne, m.fl. (1997). Mot 4-3-3 må man i tråd med Spiller-A og Lucchesi (2001) kunne benytte seg av overtallet midtstopperne skaper mot midtspissen (2v1) når backene er dekket av motstanderteamets brede angrepsspillere. Mot et team som spiller med to spisser vil man i større grad spille ut på sidene fordi spissene ofte vil dekke midtstopperne.

De intervjuede spillerne understreker evnen til å gjennomføre samtidige handlinger hurtig som en nøkkelfaktor for å oppnå effektiv samhandling i teamet. Spiller-B₂ forklarer: *"De beste kampene vi har spilt i år er når vi har fått dynamikken og forståelsen i midtbaneleddet til å fungere med plass-skifter og skape overtall."* Han eksemplifiserer dette med utspill fra egen målvakt, som presentert ved figur 4.4. Teamet ønsker i følge spilleren å trekke backene høyt og bredt i banen slik at midtstopperne kan skape bredde og trekke med seg motstanderteamets angrepsspillere ut til sidene (bilde 1). Han forklarer videre hvordan spillerne må utføre hurtige og samtidige posisjonsbytter slik at motstanderteamets spillere ikke klarer å holde følge med bevegelsene spillerne fortar:

"Det ser jo veldig enkelt ut her da [på taktikktavla], men man må gjøre det såpass fort at en eller annen plass vil det glippe [markering hos motstanderteamet]. Det er ikke sikkert det første løpet vil la det skje, men man må klare å holde det oppe. Hvis

han bare blir stående så er det lett å ta han ut. Hvis han flytter seg, så kommer neste mann, så er plutselig jeg ledig der.”

Figur 4.4: Hurtige bevegelser blant spillerne i Team-B (lyse spillere) for å få motspillerne (mørke) til å glippe i markeringene.

Spilleren viser ved bruk av takktikktavle (figuren ovenfor) og forklarer i intervjuet hvordan teamet kan spille seg gjennom motstandernes første pressledd (angrepsspillerne). Midtbanespilleren som først kommer ned for å motta ball sentralt i banen kan ikke bli stående stille i posisjon fordi en motspiller vil markere ham (2). Dersom den høyre sentrale midtbanespilleren (HSM) hurtig løper frem og ut til siden skaper han et rom som venstre sentrale midtbanespiller (VSM) kan møte. Dersom motspillerne ikke følger bevegelsene til HSM og VSM kan en av dem motta ballen. Dersom motspillerne følger begge spillerne, vil også VSM måtte løpe frem og ut til sin side. Dermed må det i følge Spiller-B₂ før eller siden oppstå et rom et sted, som i dette tilfellet brukes av offensiv sentral midtbanespiller (Spiller-B₂). I motsetning til innleggssituasjonen i Team-A (figur 4.2 og 4.3) blir ikke denne samhandlingssekvensen forklart ut i

fra eksplisitte prinsipper. Spilleren virker å hevde i sitatet på side 69 at dynamikken og forståelsen i midtbaneleddet må være til stede, men uttrykker ikke at dette er en innøvd strategi. Det virker dermed som om denne samhandlingen skyldes en dynamisk tilpasning til andre medlemmers handlinger ut i fra tause kunnskaper om situasjonen (Berman, m.fl., 2002). I Gershgoren, m.fl. (2013) sin studie hevdes det at evnen å forvente utfall av situasjoner, kjenne til andre spilleres ferdigheter, kreativt handle innfor teamets FMM er nøkkelkomponenter for teams kollektive koordinasjon. Erfaringen fra lignende spillsituasjoner fører til at spillerne effektivt samhandler ut i fra erfaringsbaserte kunnskaper om oppgaven, temaet og omgivelsene (Eccles, 2010; Travassos, Araújo, Duarte, m.fl., 2012). Ut i fra det spiller-B₂ beskriver virker det som om spillerne forutser og tilpasser seg situasjonen ved å ha utviklet tause kunnskaper om hverandre som følger av erfaringer fra lignende situasjoner. En av informantene i Gershgoren, m.fl. (2013, s. 300) sin studie hevder blant annet: *"Hvordan skal du kunne forutse hva som kommer til å skje? Det er relatert til erfaring."* Spiller-As beskrivelse av Team-A ved effektiv samhandling samstemmer i stor grad med Spiller-B₂s utsagn om dynamikk i midtbaneleddet. Spiller-A hevder hurtig behandling av ballen og mange samtidige bevegelser er nøkkelfaktorer for teamet ved effektiv koordinasjon. *"Det som kjennetegner oss da er veldig ofte at ballen går fort og at det er veldig god bevegelse. Alle er i bevegelse samtidig, det tror jeg er hovedgreia. Og da føles det som om alle de alternativene som vi har satt opp er der,"* sier han. Tidligere forskning tyder på at erfaring er viktig for at teammedlemmene skal klare å koordinere handlingene presist og hurtig (Blickensderfer, m.fl., 2010; Torre-Ruiz & Aragón-Correa, 2012).

Viktige roller for teamets tilpasningsevne og selvkorrigerings

"Alle situasjoner er jo litt annerledes, men det er til syvende og sist alltid opp til han som har ballen å velge hva som er riktig der og da", uttaler Spiller-A. Det er dermed den ballbesittende spillerens handlinger som er bestemmende for andre teammedlemmers handlinger og spillsituasjoners forløp. Han utdyper: *"Hvis en back kommer opp på siden for eksempel. Så vil vi ha en av spissene til å slippe oss ned i mellomrommet slik at backen har mulighet til å spille oss i beina. Og ha den*

andre til å true bakrom.” Backen tilbys flere valgmuligheter gjennom medspillernes bevegelser, men må selv velge å benytte seg av det mest hensiktsmessige tilbudet. Som beskrevet tidligere i figur 4.4 må spillerne også tilpasse sine bevegelser til andre spillere som ikke er i besittelse av ballen ved å hente ut riktig informasjon fra spillsituasjonen (Reimer, m.fl., 2006; Ward & Eccles, 2006). I den beskrevne situasjonen ovenfor eksisterer det en eksplisitt avtale mellom angriperne som er bestemmende for hvem av dem som gjør hvilken bevegelse. Spilleren forklarer at: *”Det er alltid den som er nærmest ballen som skal avgjøre hvordan spissene beveger seg. Så får den andre gjøre det motsatte.”*

Trener-A anser ”sekser-rollen” i teamet som spesielt viktig for teamets offensive samhandling. Dette utsagnet forklarer hvorfor: *”Det kan være ’sekseren’. Defensiv midtbane, en stabiliserende midtbanespiller. Det er en viktig rolle for han kan gjøre både kantspillere og andre midtbanespillere bedre.”* I tillegg har treneren valgt å etablere en ledergruppe blant spillerne. Disse skal være trenerens talerør inn i gruppa og hjelper til å sikre at teamets teamstrategi følges ved hjelp av selvkorrigerende, beskrevet av Cannon - Bowers og Salas (2001). Treneren sier:

”Vi har valgt ei ledergruppe på fem mann som jeg plukker ut som mine menn. De blir spurt om å ta et ekstra ansvar både på kamp og i trening. Jeg kommuniserer litt ekstra med disse spillerne i forhold til måten å angripe kamper på, i forhold til spillestil. De er på en måte min forlengede arm inn i gruppa.”

Kommunikasjon

Informantene oppgav at ulike former for kommunikasjon ble benyttet for å justere teamets strategi underveis i kampen, men også som et koordinasjonsfremmende middel. Kommunikasjonens tosidige rolle er i tråd med annen forskning (Eccles & Tenenbaum, 2004). Spiller-A mener det til tider kommuniseres ved hjelp av kroppsspråk og blikkontakt for å fremme samhandling: *”Litt snakking er det jo. Men det går på blikk-kontakt, kroppsspråk og alt. Vise hvor man vil ha ballen. Gi et signal om at ’her er jeg’ eller ’her vil jeg ha den.’ ”* I følge Gershgoren, m.fl. (2013) benyttes eksplisitt kommunikasjon som støtte for team som ikke har tilstrekkelige FMM. Det ble ikke funnet noen sitater

i noen av disse intervjuene som sier noe om dette, men Spiller-B₁ hevder derimot at kommunikasjonen kan ha andre roller i teamet. Han hevder det først og fremst er knyttet opp mot engasjement, men at det i tillegg hjelper de andre teammedlemmene å få oversikt over spillsituasjonen og dermed fremme koordinering:

"Det med kommunikasjon har med engasjement å gjøre også. Jo mer jeg prater og jo mer engasjement jeg får, jo mer føler jeg at jeg er med i treninga. Selv om jeg ikke har ball så føler jeg at jeg hjelper de rundt meg til å være på et høyere nivå og få oversikt rundt seg."

Trenerens påvirkningsmuligheter

Trenerne pratet om kommunikasjonens rolle for koordinasjon i temaet fra et trener-spiller perspektiv. Med andre ord hvordan de kunne kommunisere sine planer og tanker til spillerne i løpet av kampen. *"I fotball ligger den største muligheten i pausen. Det er det ingen tvil om,"* hevder Trener-A og bygger under Carling og Bloomfield (2010) sin påstand om at man kan observere endringer i teamstrategier før og etter pause. Som nevnt tidligere hevder han at hans ledergruppe fører til at teamet kan regulere seg egen adferd i større grad under konkurranse (Cannon - Bowers & Bowers, 2006). Han forklarer det å justere på teamstrategi slik:

"Det er mange som skal snu det. (...) dersom du først er kommet inn i et spor eller motstanderen gjør noe du ikke klarer å demme opp for, så er det veldig ofte vi må til pause før vi klarer å gjøre store endringer. Det er dessverre det, men jeg tror at jo flere ledertyper du har, jo enklere er det å få gjort noe med det."

En annen bruk av kommunikasjonskanal kan være å bruke et lappesystem for å sende beskjeder til spillerne. *"Jeg har brukt lapp-systemet et par ganger. Det å gi en lapp med noen stikkord til kapteinen underveis i kamp om vi ønsker noen endringer,"* hevder Trener-A. Trener-B mener derimot at det er uproblematisk å påvirke spillet midt i kampen ved å gjøre små endringer i teamets formasjon så lenge man har tatt høyde for dette ved laguttaket. Han hevder han ikke har behov for lappesystem eller andre kommunikasjonskanaler enn eksplisitt

kommunikasjon inn til spillerne. Han forklarer hvordan teamet kan legge om i omgangene slik:

"Det kan være du tar høyde for det når du har tatt ut et lag. Med å bare justere spillere. Du kan gå med en dyp og to indreløpere i midtbaneleddet. Dra ned den ene så får du to inne og en litt høyere. Så det er sånne små nyanser som du kikker på hele tiden. Det kan vi gjøre underveis i førsteomgang det.

Spiller-B₃ hevder man kan bruke naturlige pauser i kampen til å få kommunisert med de på sidelinjen ettersom kommunikasjon i kamp ikke alltid når fram til alle spillerne i teamet: *"Hvis det er stopp i spillet så kan man jo løpe og høre om det er noe,"* mens det tidvis kan hende man ikke får en beskjed før i etterkant av kampen: *"Ofte kan man avslutte en kamp og så få beskjed: 'fikk du med deg at vi skulle gjøre det og det?' 'Nei, det fikk jeg ikke med meg.' Så har halve laget fått det med seg. Så kom det ikke over på venstresida."* Ved å trene på effektiv kommunikasjon og utvikle et sett med tilpasset terminologi hevder forskere teamene kan effektivisere koordinasjonen når de ikke klarer å samhandle implisitt (Cannon - Bowers & Bowers, 2006; Reimer, m.fl., 2006).

Fysikken viktigere enn det kognitive?

Flere av informantene i Team-A hevdet at teamets FMM ikke var den viktigste faktoren for teamets effektivitet, men at spillernes løpskapasitet og "fitness" er ansett som den viktigste faktoren for teamsuksess. *"Jeg opplever at det [når spillerne 'har dagen' fysisk] er det viktigste for å ha suksess her. Og selvfølgelig har man krav til andre deler av fotballspilleren også, men jeg synes vi er best de dagene det funker best,"* sier Spiller-B₃. I følge dette utsagnet fra Trener-B benytter teamet én av treningsdagene til å bearbeide teamets strategi, mens resten av teamtreningen er forbeholdt å klargjøre spillerne til neste kamp. Hen hevder: *"Mye blir gjort fredagen for oss med strategi, bildebruk, lage en kampplan. Resten av uka blir til å få spillerne 'fit'. Legger mye vekt på å ha de klar fysisk, så tar vi den mentale biten på fredagen."* Spiller-B₃ understreker betydningen av det fysiske aspektet i sitt team ved dette sitatet: *"Det vil sikkert alle lag si, at de er avhengige av den løpskraften, men jeg føler at her er det ekstra viktig."*

4.3.4 Sammenfattende diskusjon av ferdighetsdimensjonen

Dataene som omhandler ferdighetsdimensjonen av teamenes FMM tyder blant annet på at det fysiske aspektet av elitefotballprestasjoner anses som den viktigste faktoren for Team-Bs teamprestasjoner. Begge lag avsetter en dag i treningsuken til å fokusere på felles oppgavespesifikke kunnskaper i teamene. I Team-A avholdes det pre-briefing med påfølgende treningsøkt, mens man i Team-B først og fremst benytter seg av pre-briefing. Begge de nevnte tilnærmingene antas å ha positiv påvirkning på teamets FMM (Cannon - Bowers & Bowers, 2006).

Resultatet av frekvensanalysene er tvetydige angående Team-As evne til å gjennomføre sin ønskede spillestil. Kampanalysen viser tydelig at teamet i stor grad entrer banens fremre tredjedel i siderom, men at målgivende involveringer svært sjeldent kommer fra siderom. Intervjudataen viser at informantene anser hurtig samhandling som en nøkkelfaktor for teamets suksess. Dette gjøres gjennom evnen til å lese situasjonen (Salmon, m.fl., 2008) og å handle ut i fra erfaringsbasert og kommunikasjonsbasert tilegnet FMM (Eccles, 2010). Det er dermed tydelig at teammedlemmenes koordinasjon ofte baserer seg på implisitt koordinasjon som reguleres av teamets FMM (Bourbousson, m.fl., 2010; Klimoski & Mohammed, 1994).

Spillerne iverksetter teamets FMM gjennom å tilpasse seg til spillsituasjoner (Gershgoren, m.fl., 2013). Teamenes ferdighetsdimensjon skiller seg situasjonsbetinget fra hverandre ved å vise til kunnskaper som er tydelig regulert av detaljerte FMM (møte-stikke bevegelse i spissleddet) og innovative handlingsvalg i tråd med teamets retningslinjer (midtbanespillernes dynamikk, se figur 4.4). Ved å ikke bare ha én kaptein, men definere en ledergruppe blant spillerne i teamet mener Trener-A at det er større muligheter for at spillerne selv kan vurdere og korrigere egne teamprestasjoner under kamp. Ved selvkorrigerer tar spillerne selv ansvar for å vurdere og endre samhandlingsmønsteret (Cannon - Bowers & Salas, 2001). I tråd med Carling og Bloomfield (2010) anser Trener-A pausen som den beste muligheten til å gjennomføre en markant endring i teamprosessen og -prestasjonen.

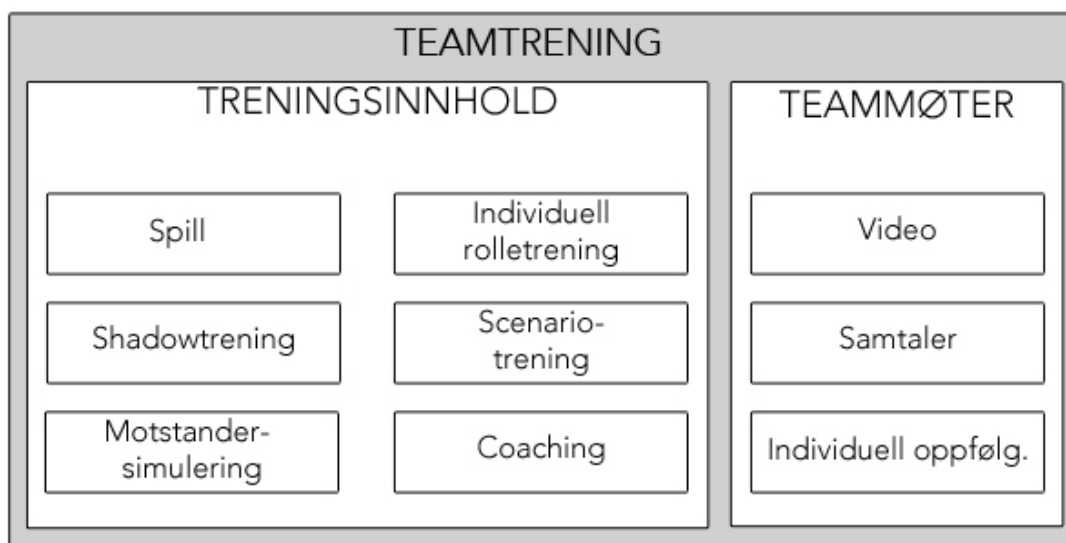
Det benyttes ulike kommunikasjonsformer blant spillerne og mellom spillerne og de som befinner seg på sidelinjen. Spillerne benytter seg av eksplisitt og implisitt kommunikasjon for å fremme samhandling og skape engasjement i teamet, i tråd med Eccles og Tenenbaum (2004). I kommunikasjonen mellom trenere og spillere benyttes pauser i spillet og lappesystemer, men flere informanter mener det kan være vanskelig å kommunisere taktiske endringer i løpet av teamkoordinasjonen (Eccles & Tenenbaum, 2004). Trener-B mener hans største påvirkningsfaktor på teamets spill under kamp er justering av spillersammensetninger (Klimoski & Mohammed, 1994). Han hevder han aldri har byttet spillere før pause av taktiske årsaker fordi teamet opparbeider seg tydelige forventninger til motstanderteamet og har tatt høyde for eventuelle taktiske endringer som kan forekomme i forkant av kampen (Cannon - Bowers & Bowers, 2006).

4.4 Teamtrening i elitefotballteam

I dette kapitlet presenteres data fra lydopptak av teamtreningstiltak og intervjudata for å belyse forskerspørsmål 3:

”Hvordan arbeider teamenes hovedtrenere i teamets treningshverdag for å utvikle og bearbeide teamets FM?”

Empiri som kan relateres til forskerspørsmålet har fått samlebetegnelsen *Teamtrening* (83 RR) og kan deles inn i *teammøter* (33 RR) med teoretisk innhold og praktisk *treningsinnhold* (50 RR). Kategoriseringen er i samsvar med Eccles (2010) som erfaringsbasert og kommunikasjonsbasert. Det viser seg at klubbene har ulike tilnærminger for å utvikle teamenes FMM. I Team-B utvikler man teamets FMM ved bruk av teammøter, mens man i Team-A benytter seg av begge de nevnte metodene.

Figur 4.5: Oversikt over de ulike tiltakene for å påvirke teamets FMM i løpet av en treningsuke.

4.4.1 Teammøter

Intervjuene brakte fram følgende elementer i teammøtene: *video, samtaler og individuell oppfølging*. I Team-A ligger legges det meste av det taktiske arbeidet inn mot en spesifikk kamp til kommunikasjonsbasert FMM trening, i samsvar med Eccles (2010). Spiller-B₃ sier følgende: *"Jeg føler det meste av taktikken ligger inne på møterommet. Ikke så veldig mye på trening,"* mens Trener-A forfekter at teammøte og treningsinnhold henger sammen: *"Vi prøver på en måte å overføre og gjenskape det vi ser på video til øvelser på felte, og til det ferdige produktet i kampen."*

I tråd med Bourbousson, m.fl. (2010) mener informanter begge team at bruk av video spiller en svært viktig rolle i teamenes bygging av FMM. I følge informantene har begge team et ukentlig møte hvor de gjennomgår og planlegger teamets strategi inn mot neste kamp. Trener-A mener teamets strategi bygges gjennom en bildebruk på møterommet: *"og så knytter vi de bildene til måten vi ønsker å spille. Og så bygger vi etter hvert opp en spillestil da, i bilder."* Spiller-A anser bruken av video som den beste måten å få oversikt over og lære seg å vurdere spillsituasjoner kollektivt:

"Det er den absolutt beste og mest isolerte måten å se en situasjon på. I skjermbildet får du jo se alle. Hvilke posisjoner du har. Da kan du dra ut gode bilder og: 'det er sånn her vi ønsker å opptre' og 'det er sånn vi ønsker at det skal være'. Det er lett å sitte her og se det på skjermen. Da blir det litt lettere å kunne gå ut på feltet og gjenskape det."

I Team-B spiller bruken av video en like viktig rolle. I følge treneren dreier teammøtene seg om å: *"vise bilder på motstander og oss selv i forkant av kampen vi skal inn i. Hvordan skal vi fremstå?"* I følge Spiller-B₁ er det først og fremst på makronivå spillerne danner en FMM om motstanderen: *"Vi legger ikke opp hele spillet vårt etter hvem vi møter, men det er enkelte grep som vi skal ta. Hvordan vi skal presse, skyve og sånne ting som det."*

I tillegg til bruk av video benyttes teammøtene til å planlegge ved hjelp av eksplisitt kommunikasjon (Cannon - Bowers & Bowers, 2006). Spiller-B₃ hevder kommunikasjonen fra trenerne ofte foregår i plenum, men at det også kan oppstå små møter i etterkant hvor noen av spillerne snakker med hverandre eller trenerne. I disse møtene vil de vurdere tidligere adferd eller gå sammen i par for å definere ulike situasjoner som de må være spesielt klar over i forkant av kamp. Dette er i henhold til data i eksisterende forskning (Bourbousson, m.fl., 2010; Cordes, m.fl., 2012). I tråd med Eccles og Tenenbaum (2004) finnes det også dyadisk delte kunnskapsstrukturer i teamene, men hovedvekten av det FMM-fremmende arbeidet i de undersøkte teamene gjøres i en kollektiv setting.

4.4.2 Treningsinnhold

Trener-A sier de har med seg teamets grunnfilosofi om å utnytte rom i alt treningsarbeidet sitt: *"Den tankegangen har vi med oss uansett om vi jobber med pasningsøvelser, om vi jobber med possessionøvelser eller om vi jobber med vanlig spill."* Dette er i tråd med Travassos, Araújo, Duarte, m.fl. (2012) som mener erfaring fra kollektiv kampadferd spiller en nøkkelrolle i utviklingen av teamet som en selv-organiserende enhet. Trener-B mener spillet i seg selv, og spesielt kampen er den bestemte treningsformen for et teams kollektive adferd. Det er dermed den kollektive erfaringen som er nøkkelen for effektiv samhandling

(Blickensderfer, m.fl., 2010). Trener-A sier: *"Kampen er den viktigste formasjonstreningen vi har. Vi bruker ikke så mye tid i løpet av treningsuka på å sette opp motstanderlag eller drille formasjon (...) istedenfor en formasjonsbit så kan det være tolagsspill: 8 mot 8. Fullt trøkk. hvor det er elementer i spillet som vi ønsker skal forsterkes."*

Trener-A benytter seg av shadow-trening fordi: *"du skal få inn tankegangen, og du skal få inn bevegelsene og timingen til å sitte. Og da er det ikke alltid så lurt å ha så motstand. Det krever mye mer."* Trener manipulerer og forenkler situasjonen ved å ta bort motstanderteamet for å få frem læringsmomentene sine i henhold til Travassos, Araújo, Davids, m.fl. (2012). Ved å ha lav funksjonalitet i treningstiltaket kan spillerne fokusere på bevegelsesmønster og timing i bevegelsene, som anses som viktige krav for kollektiv koordinering (Eccles, 2010). Trener-B argumenterer, ut fra egen erfaring, for at shadow-trening ikke er et hensiktsmessig treningstiltak fordi det ikke er komplisert. Dette kan forstås ut i lys forskning på teamtrening i elitefotballteam (Travassos, Araújo, Davids, m.fl., 2012). Trener uttaler:

"Det verste jeg visste som fotballspiller var når de 11 som skulle starte skulle spille mot de 8 som var igjen. Også heiv du en gul vest på fysioen og på medisinsk ansvarlig. Og så skulle vi som hadde vester ta det helt piano, bare på 50%. Så skulle de 11 være på 80%. Det var ikke realistisk. Det du øvde på var ikke det som skjedde på søndagen. Da smeller det!"

Rouse, m.fl. (1992) mener simulering og krysstrening er nyttige teamtreningsintervensjoner for å få fremme FMM. Trener-A var bestemt på at spillerne skulle kunne bekle flere roller i teamet, men at de ikke benyttet krysstrening som en egen treningsform. I pilotprosjektet ble krysstrening dratt frem som en variant av shadow-trening som ble benyttet i innlæringen av teamets bevegelsesmønsteret som skulle forekomme i teamets angrepsfase. Ingen av informantene i hovedstudien oppgav krysstrening som en benyttet treningsmetode. Bruken av oppgavesimulering var heller ikke utstrakt i Team-B, men ble savnet av Spiler-B₂: *"Nei, vi har veldig lite sånne økter hvor vi har 11 mot 11 og sånn. Det kunne jo... Hvert fall jeg som trener ville hatt litt mer av det."*

Trener-A hevder de benytter seg av dette i kampforberedelser: *"Det blir aldri likt motstanderen, men vi prøver å sette de [et av lagene på trening] opp i samme formasjon. (...) Så vi prøver å få det laget til å imitere motstanderen mest mulig."* Ved å gjøre dette skapes det trolig enda mer konkurranselike forhold, som fører til at spillerne kan oppnå kollektive erfaringer på hensiktsmessige interaksjonsmønstre (Blickensderfer, m.fl., 2010; Travassos, Araújo, Davids, m.fl., 2012).

Andre tiltak som treneren benyttet seg av for å finjustere spillernes samhandling eller bearbeide teamets FMM var individuell rolletrening, trening på spesifikke kampsituasjoner (scenario) og coaching under treningsøktene. Individuell rolletrening blir benyttet som et tiltak hvor spillerne deles i grupper for å trene på sine rollekrav og utviklingsmål. I utgangspunktet virker ikke tiltaket å ha en FMM-fremmende funksjon, men slik Reimer, m.fl. (2006) foreslår vil en tydelig rolle føre til konsekvente handlingsmønstre som fører til en klarere forventninger til egen og andres adferd. I intervjuene ble det ikke nevnt at noen av teamene øvde på alternative teamstrategier for spesielle scenarier som kunne oppstå. Gjennom observasjon og lydopptak av taktisk treningsøkt hos Team-A kom det likevel frem en situasjon teamet ønsket å øve på i forkant av kamp. Begynnelsen av økta foregikk ved at teammedlemmene spilte mot "dukker" i en form for shadow-trening. Treneren forklarte tre ulike angrepsvarianter som de skulle øve på. Da øvelsen nærmet seg slutten tilkalte treneren spillerne og sa:

"To the end of the game, if we must do something: He take the big one of the <other team> down. Og så går vi bredt og høyt med backene. Og så pumper vi. Det vil si: <midtstopper> skal ta <motsatt midtstopper>. Det vil si at det er bevegelsen rundt der vi er interessert i, sant? And the central players, it's the end of the match, if we need something, that

Sitatet i seg selv kan være vanskelig å forstå, men ut i fra videosekvensen som ble fanget i sammenheng med sitatet er det tydelig at teamet skal flytte fram en av midtstopperne for å marker ut en av motstanderteamets spillere. Spillerne ble i tråd med sitatet fortalt å spille ballen ut på backene som skulle slå ballen inn foran motstanderteamets mål. Som man ser av sitatet er dette en strategi

treneren ønsker teamet skal iverksette dersom de trenger et mål på slutten av kampen.

I tillegg til å manipulere omgivelsene for teamets koordinasjon kan treneren i løpet av treningen gå inn og eksplisitt kommunisere med spillerne. Trener-A beskrev coaching i spill som et viktig virkemiddel for å få spillerne til å fokusere på teamets mål i spillsituasjoner. Han forklarer: *"Da kan det være at du stopper spillet og sier at 'det er vi ute etter nå'. (...) Da deler vi heller i to lag, 8 mot 8, og smeller på. Og via coaching få fram de elementene som vi vil ha igjen i kamp."*

4.4.3 Observert teammøte

Analyser av lydopptak etter observert teammøte viser 15 RR om eget team som omhandler organisering ved dødball (1 RR), den offensive angrepsfasen (3 RR) og tilpasninger til motstanderteamet (11 RR). Ved bruk av video viste treneren spillsituasjoner som sannsynligvis ville oppstå i den forestående kampen og gav forklarte hvordan teamet burde samhandle. 10 RR omtalte motstanderteamet og beskrivelser av deres formasjon, bevegelsesmønster, viktige spillere å demme opp for og vanlige ballbaner. Treneren kunne for eksempel pause en spillesekvens og forklare hva han var ute etter på denne måten:

"Stopp bildet. Also a good situation, we are ready for crosses against a team as them. Center defenders are falling down. They don't attack the center areas. So we have to, if it's possible, to cross early on the ground behind them when they are running against their own goal. And nyber two: this area [område foran midtstopperne]."

4.4.4 Observert teamtreningsintervensjon

Den taktiske økta bestod av oppvarming og en del med shadow-trening før spillerne hadde måling av hastighet på 30 meter sprint. Deretter fulgte en spillesekvens hvor de spilte 11 mot 11. I løpet av økta viser analyser av lydopptaket fra trenerens instruksjon at 34 RR kan knyttes til FMM-innhold og teamkoordinering. 108 RR var ikke FMM-relaterte og omhandlet kvaliteten i spillernes involveringer, uttalelser av motiverende karakter, organisering av

aktivitet eller annet. De FMM-relaterte utsagnene angikk bevegelsesmønsteret og ballbanen i shadow-treningen, kvaliteten på gjennomføringen av samhandlingen og kunnskaper om andre teammedlemmer. For eksempel tok treneren tak i en situasjon under shadow-treningen og forklarte følgende:

"Det er ikke meninga at vi skal møte ned forbi den, sant? Det er meninga vi skal komme opp her! Nå er det litt kunstig, men vi skal møte, i prinsippet, mellom ledda her. Ser du det? Inn i det mellomrommet der. Ikke i front av han! Så da må stopperne ta med seg ballen litt lenger. Kom igjen!"

4.4.5 Sammenfattende diskusjon av teamtrening i elitefotballteam

Bruken av video for å vurdere og korrigere kollektiv koordinering benyttes ukentlig i begge de undersøkte teamene, og anses som et viktig virkemiddel slik Bourbousson, m.fl. (2010) foreslår. Dette benyttes som en bevisst strategi i utviklingen av teamstrategi i henhold til Cordes, m.fl. (2012) sin modell for strategiutvikling i fotballteam. Som i modellen brukes analyser som et utgangspunkt for planlegging og iverksetting av treningstiltak. I Team-B benytter trenerne seg først og fremst av kommunikasjonsbaserte tiltak for å bearbeide teamets FMM. Ved bruk video og kommunikasjon i plenum dannes det en felles forståelse av oppgaven i teamet. Gjennom konkurranseliknende aktivitet får spillerne erfaringsbasert FMM-utvikling. Her vil treneren i pauser eller noen ganger fryse situasjoner og samtale med spillerne for å finne hensiktsmessige løsninger på situasjoner som teamet må beherske i neste kamp. Undersøkelsen viser derimot at man i Team-B benytter seg av et rikere arsenal av teamtreningsintervensjoner. Ved bruk av motstandersimulering og ulike former for shadow-trening manipulerer treneren omgivelser som er i tråd med fasene for utvikling av fotballferdighet (Travassos, Araújo, Davids, m.fl., 2012). På grunn av erfaringer som egen spiller ønsker Trener-B å benytte seg av så konkurranselikt treningsinnhold som mulig. På den måten kan man hevde at også Trener-B simulerer kampsituasjonen jamfør Rouse, m.fl. (1992), men fremfor å simulere motstanderteamets særtrekk som man gjør i Team-A ønsker

man å simulere intensiteten og konkurranseforholdene som kjennetegner oppgaveløsningen i kamp.

Lydopptak fra teammøte bekrefter Trener-As presenterte utsagn om at de først og fremst vil fokusere på egen koordinasjon, men også presenterer video av motstanderen for å vise hvor spillerne hvor det er mulig å angripe motstanderteamet. Lydopptak av trenerens kommunikasjon og instruksjon under taktisk treningsøkt viser at 24% av trenerens utsagn kan relateres til innhold og implementering av kollektive offensive teamstrategier. Dette er i tråd med studier av basketalltreneres læringsadferd på elitenivå som viser at 29% av trenerens kommunikasjon omhandler taktisk instruksjon (Bloom, Crumpton, & Anderson, 1999). Den taktiske kommunikasjonen omhandler først og fremst posisjoner som skal inntas, bevegelsesmønster og ballens bevegelsesmønster i teamet. Dette tyder på at FMM ikke bare omhandler forventninger til spilleren i ballbesittelse, men også de resterende spillernes bevegelser.

4.5 Oppsummerende diskusjon

Jeg opplever at denne oppgaven bringer frem mer detaljerte beskrivelser av FMM i fotballkontekst sammenlignet med tidligere studier som for eksempel Gershgoren, m.fl. (2013). Det ble identifisert data som tilsier at FMM eksisterer og spiller en rolle i elitefotballteam (Cannon - Bowers & Bowers, 2006). Denne oppgaven identifiserer påvirkende faktorer for teamets FMM, og oppgavespesifikt innhold i tråd med Cannon-Bowers og Salas (1998). Det er tidligere hevdet at for eksempel teamsammensetning påvirker teamets FMM (Klimoski & Mohammed, 1994), men i denne oppgaven beskrives det flere påvirkende faktorer for teamets FMM i en fotballkontekst.

Før analysearbeidet av det innsamlede materialet hadde jeg forventet å i større grad finne flere rigide og detaljerte retningslinjer i teamene. I henhold til Eccles og Tenenbaum (2004) er derimot FMM tydelig identifiserbare på makronivå. Det viser seg at teamenes utgangsposisjoner (formasjon) og trenerens filosofi er viktige for teamets FMM. Vektleggingen av formasjon og den kreative og delvis

uforutsigbare dimensjonen av teams FMM på mikronivå som kom frem i denne studien kan forstås ut i fra forskningen til Stone og Veloso (1999). De påstår formasjoner utgjør et utgangspunkt som tillater flytende bytter av roller i formasjonen ut i fra pre-definerte triggere som spillerne evaluerer i kamp. Fremfor å ha helt klare roller tilegnet hver spiller, som var forventet å finne i studien, vil denne typen posisjonsspesifikke rollefordeling fremme spillernes mulighet til å tilpasse seg hverandre og midlertidig bytte roller og organisering innad i teamet i tråd med annen FMM-forskning (Cannon - Bowers & Bowers, 2006; Reimer, m.fl., 2006). Det antas også at en del av de kollektive kunnskapsstrukturene er taus kunnskap som baserer seg på erfaring etter kollektiv koordinering i konkurranselignende forhold (Blickensderfer, m.fl., 2010; Salmon, m.fl., 2008).

Spillernes evne til å iverksette teamets FMM viser seg vanskelig å måle og kvantifisere (Ward & Eccles, 2006). De kvantitative analysene er ikke ensidige, men kan tyde på at Team-A i nokså stor grad klarer å koordinere handlingene sine i tråd med den bredde-orienterte teamstrategien som treneren ønsker teamet skal ha. Hurtige tilpasninger til spillsituasjoner gjennom dynamiske bevegelsesmønstre med stadige posisjonsskifter og hurtig ballbehandling kjennetegner teamene ved effektiv koordinasjon (Grehaigue, m.fl., 1997). Teammedlemmenes kunnskaper om hverandre virker å spille en viktig rolle i fotballteam for at denne dynamiske tilpasningen skal kunne finne sted (Cannon - Bowers & Salas, 2001).

Trenerens metoder for å bearbeidet teamets FMM er i tråd med Cordes, m.fl. (2012) modell for utvikling av teamstrategier i elitefotballteam. Gjennom analyser av motstanderteamets og eget teams prestasjoner, samt trenerens fotballfilosofi planlegges og iverksettes det teamstrategier som kan endre seg fra kamp til kamp. Det viser seg at teamene i denne studien i stor grad benytter seg av kommunikasjonsbasert teamtrening, men man i Team-A benytter seg av flere ulike erfaringsbaserte teamtreningstiltak. Viktigheten av videobruk i arbeidet med å utvikle FMM trekkes frem av samtlige informanter. I tråd med Bourbousson, m.fl. (2010) hevder Spiller-A at bruken av videoen hjelper ham å

forutse motstandernes handlinger: *"Når du kommer utpå der så har du det i bakhodet, for du har hørt det før. Og du vet hva som kommer til å skje når du spiller mot den spilleren eller det laget."*

Metodene som er brukt i denne studien tar sikte på å gi en detaljert beskrivelse av deler av FMM-begrepet i elitefotballkontekst. Det er dermed lite hensiktsmessig å generalisere på bakgrunn av denne studien. FMM er et konsept som krever større grad av forskning på fenomenet i sin naturlige kontekst (Salas, m.fl., 2008). På bakgrunn av denne studien vil jeg trekke frem FMMs rolle i idrettsteam, koordinasjonsprosesser og teamtrening som svært interessante og nyttige forskningsteam for fremtidig forskning. Det er fortsatt et stort behov for forskning som omhandler idrettsteam og mekanismene som fremmer gode teamprestasjoner (Bourbousson, m.fl., 2010), og mye av FMM-innholdet og de mekanismene som kan relateres til FMM er ikke studert i idrettsteam (Cannon - Bowers & Bowers, 2006).

5.0 REFEREANSER

- Ali, A. (2011). Measuring soccer skill performance: A review. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 21(2), 170-183.
- Apitzsch, E. (2009). Coaches' and elite team players' perception and experiencing of collective collapse. *Athletic Insight: The Online Journal of Sport Psychology*, 11(2).
- Armatas, V., Yiannakos, A., Papadopoulou, S. & Skoufas, D. (2009). Evaluation of goals scored in top ranking soccer matches: Greek "super league" 2006-07. *Serbian journal of sports sciences*, 3(1), 39-43.
- Audas, R., Dobson, S. & Goddard, J. (2002). The impact of managerial change on team performance in professional sports. *Journal of Economics and Business*, 54(6), 633-650.
- Beauchamp, M. R., Bray, S. R., Eys, M. A. & Carron, A. V. (2002). Role ambiguity, role efficacy, and role performance: Multidimensional and mediational relationships within interdependent sport teams. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 6(3), 229.
- Becker, A. J. (2009). It's not what they do, it's how they do it: Athlete experiences of great coaching. *International Journal of Sports Science and Coaching*, 4(1), 93-119.
- Bergkamp, D. & Winner, D. (2013). *Stillnes and speed - my story*. London: Simon & Schuster UK Ltd.
- Bergo, A., Johansen, P. A., Larsen, Ø. & Morisbak, A. (2002). *Ferdighetsutvikling i fotball: Handlingsvalg og handling*. Oslo: Akilles.
- Berman, S. L., Down, J. & Hill, C. W. (2002). Tacit knowledge as a source of competitive advantage in the national basketball association. *Academy of Management Journal*, 45(1), 13-31.
- Blickensderfer, E. L., Reynolds, R., Salas, E. & Cannon-Bowers, J. A. (2010). Shared expectations and implicit coordination in tennis doubles teams. *Journal of Applied Sport Psychology*, 22(4), 486-499.
- Bloom, G. A., Crumpton, R. & Anderson, J. E. (1999). A systematic observation study of the teaching behaviors of an expert basketball coach. *Sport Psychologist*, 13, 157-170.
- Bourbousson, J., Poizat, G., Saury, J. & Seve, C. (2010). Team coordination in basketball: Description of the cognitive connections among teammates. *Journal of Applied Sport Psychology*, 22(2), 150-166.
- Burns, B. D. & Vollmeyer, R. (1998). Modeling the adversary and success in competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(3), 711-718.
- Cannon-Bowers, J. A. & Salas, E. (1998). Team performance and training in complex environments: Recent findings from applied research. *Current Directions in Psychological Science*, 7(83), 83-87.
- Cannon-Bowers, J. A., Salas, E. & Converse, S. (1993). Shared mental models in expert team decision making. In N. J. Castellan Jr (Red.), *Individual and group decision making: Current issues* (s. 221-246). Hillsdale: Lawrence Erlbaum associates.
- Cannon - Bowers, J. A. & Bowers, C. (2006). Applying work team results to sports teams: Opportunities and cautions. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 4(4), 447-462.

- Cannon - Bowers, J. A. & Salas, E. (2001). Reflections on shared cognition. *Journal of Organizational Behavior*, 22(2), 195-202.
- Carling, C. (2011). Influence of opposition team formation on physical and skill-related performance in a professional soccer team. *European Journal of Sport Science*, 11(3), 155-164.
- Carling, C. & Bloomfield, J. (2010). The effect of an early dismissal on player work-rate in a professional soccer match. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 13(1), 126-128.
- Carling, C., Williams, A. M. & Reilly, T. (2005). *Handbook of soccer match analysis: A systematic approach to improving performance*: Psychology Press.
- Carron, A. V. & Brawley, L. R. (2008). Group dynamics in sport and physical activity. I T. S. Horn (Red.), *Advances in sport psychology* (s. 214-237). USA: Human Kinetics.
- Carron, A. V., Hausenblas, H. A. & Eys, M. A. (2005). Group dynamics in sport. I T. S. Horn (Red.), *Advances in sport psychology* (s. 163-180). England: Human Kinetics.
- Carson, M. (2013). *The manager: Inside the minds of football's leaders*. England: Bloomsbury Publishing.
- Castellano, J., Casamichana, D. & Lago, C. (2012). The use of match statistics that discriminate between successful and unsuccessful soccer teams. *Journal of human kinetics*, 31, 137-147.
- Clemente, F., Couceiro, M., Martins, F. & Mendes, R. (2012). Team's performance on fifa u17 world cup 2011: Study based on notational analysis. 13-17.
- Collet, C. (2013). The possession game? A comparative analysis of ball retention and team success in european and international football, 2007–2010. *Journal of sports sciences*, 31(2), 123-136.
- Cordes, O., Lamb, P. F. & Lames, M. (2012). Concepts and methods for strategy building and tactical adherence: A case study in football. *International Journal of Sports Science and Coaching*, 7(2), 241-254.
- Davids, K., Araújo, D. & Shuttleworth, R. (2005). Applications of dynamical systems theory to football. *Science and football V*, 537-550.
- Delgado-Bordonau, J. & Mendez-Villanueva, A. (2012). Tactical periodization: Mourinho's best-kept secret. *Soccer NSCAA Journal*, 3, 28-34.
- Dreier, S., Morisbak, A. & Skarsfjord, T. (2009). *Fotballferdigheten*. Norge: Akilles.
- Eccles, D. (2010). The coordination of labour in sports teams. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 3(2), 154-170.
- Eccles, D. W. & Tenenbaum, G. (2004). Why an expert team is more than a team of experts: A social-cognitive conceptualization of team coordination and communication in sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 26(4), 85-98.
- Ensum, J., Pollard, R. & Taylor, S. (2005). *Applications of logistic regression to shots at goal at association football*. Paper presented at the Science and football V: the proceedings of the Fifth World Congress on Science and Football.
- Espitia-Escuer, M. & García-Cebrián, L. I. (2006). Performance in sports teams: Results and potential in the professional soccer league in Spain. *Management Decision*, 44(8), 1020-1030.
- Gershgoren, L. (2012). The development and validation of the shared mental models in team sports questionnaire.

- Gershgoren, L., Medeiros Filho, E., Tenenbaum, G. & Schinke, R. J. (2013). Coaching shared mental models in soccer: A longitudinal case study. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 7(4), 293-312.
- Gilje, N. & Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger - innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Giske, R. (1998). *Innføring i idrettspsykologi*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Giske, R., Rodahl, S. E. & Høigaard, R. (2014). Shared mental task models in elite ice hockey and handball teams: Does it exist and how does the coach intervene to make an impact? *Journal of Applied Sport Psychology*, 01-15.
- Gómez, M. A., Gómez-Lopez, M., Lago, C. & Sampaio, J. (2012). Effects of game location and final outcome on game-related statistics in each zone of the pitch in professional football. *European Journal of Sport Science*, 12(5), 393-398.
- Gréhaigne, J.-F., Bouthier, D. & David, B. (1997). Dynamic-system analysis of opponent relationships in collective actions in soccer. *Journal of Sports Sciences*, 15(2), 137-149.
- Gréhaigne, J.-F. & Godbout, P. (1995). Tactical knowledge in team sports from a constructivist and cognitivist perspective. *Quest*, 47(4), 490-505.
- Gréhaigne, J.-F., Godbout, P. & Bouthier, D. (2001). The teaching and learning of decision making in team sports. *Quest*, 53(1), 59-76.
- Gréhaigne, J.-F., Wallian, N. & Godbout, P. (2005). Tactical-decision learning model and students' practices. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 10(3), 255-269.
- Hellevik, O. (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap* (7 utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Horn, T. S. (2008). Coaching effectiveness in the sport domain. I T. S. Horn (Red.), *Advances in sport psychology* (Vol. 3, s. 240-267). Ohio: Human Kinetics.
- Hughes & Bartlett. (2002). The use of performance indicators in performance analysis. *Journal of sports sciences*, 20(10), 739-754.
- Hughes, M. & Churchill, S. (2005). Attacking profiles of successful and unsuccessful teams in copa america 2001 *Science and football v: The proceedings of the fifth world congress on science and football* (s. 222-228). London: Routledge.
- Hughes, M. & Franks, I. (2005). Analysis of passing sequences, shots and goals in soccer. *Journal of Sports Sciences*, 23(5), 509-514.
- Jankovic, A., Leontijevic, B., Pasic, M. & Jelusic, V. (2011). Influence of certain tactical attacking patterns on the result achieved by the teams participants of the 2010 fifa world cup in south africa. *Physical Culture*, 65(1), 34-45.
- Jones, M. & Harwood, C. (2008). Psychological momentum within competitive soccer: Players' perspectives. *Journal of Applied Sport Psychology*, 20(1), 57-72.
- Jones, P., James, N. & Mellalieu, S. D. (2004). Possession as a performance indicator in soccer. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 4(1), 98-102.
- Klimoski, R. & Mohammed, S. (1994). Team mental model: Construct or metaphor? *Journal of management*, 20(2), 403-437.
- Kormelink, H. & Seeverens, T. (1997). *The coaching philosophies of louis van gaal and the ajax coaches*: Reedswain.

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2012). *Det kvalitative forskningsintervju* (2 utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lago, C. (2009). The influence of match location, quality of opposition, and match status on possession strategies in professional association football. *Journal of sports sciences*, 27(13), 1463-1469.
- Lago, C. & Martín, R. (2007). Determinants of possession of the ball in soccer. *Journal of Sports Sciences*, 25(9), 969-974.
- Lago-Ballesteros, J. & Lago-Peñas, C. (2010). Performance in team sports: Identifying the keys to success in soccer. *Journal of Human Kinetics*, 25(1), 85-91.
- Lago-Ballesteros, J., Lago-Peñas, C. & Rey, E. (2012). The effect of playing tactics and situational variables on achieving score-box possessions in a professional soccer team. *Journal of sports sciences*, 30(14), 1455-1461.
- Lago-Peñas, C. & Dellal, A. (2010). Ball possession strategies in elite soccer according to the evolution of the match-score: The influence of situational variables. *Journal of Human Kinetics*, 25, 93-100.
- Lago-Peñas, C., Lago-Ballesteros, J., Dellal, A. & Gómez, M. (2010). Game-related statistics that discriminated winning, drawing and losing teams from the spanish soccer league. *Journal of sports science & medicine*, 9(2), 288.
- Langan-Fox, J., Wirth, A., Code, S., Langfield-Smith, K. & Wirth, A. (2001). Analyzing shared and team mental models. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 28(2), 99-112.
- Langan - Fox, J., Anglim, J. & Wilson, J. R. (2004). Mental models, team mental models, and performance: Process, development, and future directions. *Human Factors and Ergonomics in Manufacturing & Service Industries*, 14(4), 331-352.
- Lourenço, L. (2004). *Jose mourinho - made in portugal*. Malta: Dewis Lewis Media Ltd.
- Lucchesi, M. (2001). *Attacking soccer: A tactical analysis*: Reedsvain.
- Mara, J. K., Wheeler, K. W. & Lyons, K. (2012). Attacking strategies that lead to goal scoring opportunities in high level women's football. *International Journal of Sports Science and Coaching*, 7(3), 565-578.
- Mathieu, J. E., Heffner, T. S., Goodwin, G. F., Cannon - Bowers, J. A. & Salas, E. (2005). Scaling the quality of teammates' mental models: Equifinality and normative comparisons. *Journal of Organizational Behavior*, 26(1), 37-56.
- Mathieu, J. E., Heffner, T. S., Goodwin, G. F., Salas, E. & Cannon-Bowers, J. A. (2000). The influence of shared mental models on team process and performance. *Journal of applied psychology*, 85(2), 273.
- Mathieu, J. E., Rapp, T. L., Maynard, M. T. & Mangos, P. M. (2010). Interactive effects of team and task shared mental models as related to air traffic controllers' collective efficacy and effectiveness. *Human Performance*, 23(1), 22-40.
- McGarry, T. (2009). Applied and theoretical perspectives of performance analysis in sport: Scientific issues and challenges. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 9(1), 128-140.
- O'Donoghue, P. G. (2009). Interacting performances theory. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 9(1), 26-46.
- Olsen, E. (1988). An analysis of goal scoring strategies in the world championship in mexico, 1986. *Science and football*, 373-376.

- Olsen, E., Larsen, O. & Semb, N. J. (1994). *Effektiv fotball*. Norge: Gyldendal.
- Pedersen, H. K. & Cooke, N. J. (2006). From battle plans to football plays: Extending military team cognition to football. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 4(4), 422-446.
- Pratas, J., Volossovitch, A. & Ferreira, A. (2012). The effect of situational variables on teams' performance in offensive sequences ending in a shot on goal. A case study. *Open Sports Sciences Journal*, 5, 193-199.
- Redwood-Brown, A. (2008). Passing patterns before and after goal scoring in fa premier league soccer. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 8(3), 172-182.
- Reep, C. & Benjamin, B. (1968). Skill and chance in association football. *Journal of the Royal Statistical Society. Series A (General)*, 581-585.
- Rees, G., James, N., Hughes, M., Taylor, J. & Vučković, G. (2011a). The effect of match status on attacking strategies in the english championship. *Research Methods and Performance Analysis*, 172-178.
- Rees, G., James, N., Hughes, M., Taylor, J. & Vučković, G. (2011b). The use of zone 14 as a strategic attacking area in the english championship. *Research Methods and Performance Analysis*, 205-212.
- Reimer, T., Park, E. S. & Hinsz, V. B. (2006). Shared and coordinated cognition in competitive and dynamic task environments: An information - processing perspective for team sports. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 4(4), 376-400.
- Ridgewell, A. (2011). Passing patterns before and after scoring in the 2010 fifa world cup. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 11(3), 562-574.
- Robson, C. (2011). *Real world research* (3 utg.). England: John Wiley & Sons Ltd.
- Rouse, W. B., Cannon-Bowers, J. A. & Salas, E. (1992). The role of mental models in team performance in complex systems. *Systems, Man and Cybernetics, IEEE Transactions on*, 22(6), 1296-1308.
- Rouse, W. B. & Morris, N. M. (1986). On looking into the black box: Prospects and limits in the search for mental models. *Psychological bulletin*, 100(3), 349.
- Saito, K., Yoshimura, M. & Ogiwara, T. (2013). Pass appearance time and pass attempts by teams qualifying for the second stage of fifa world cup 2010 in south africa. *Fotball Science*, 10, 65-69.
- Salas, E. & Cannon-Bowers, J. A. (2001). The science of training: A decade of progress. *Annual review of psychology*, 52(1), 471-499.
- Salas, E., DiazGranados, D., Klein, C., Burke, C. S., Stagl, K. C., Goodwin, G. F. & Halpin, S. M. (2008). Does team training improve team performance? A meta-analysis. *Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society*, 50(6), 903-933.
- Salas, E., Sims, D. E. & Burke, C. S. (2005). Is there a "big five" in teamwork? *Small group research*, 36(5), 555-599.
- Salmon, P. M., Stanton, N. A., Walker, G. H., Baber, C., Jenkins, D. P., McMaster, R. & Young, M. S. (2008). What really is going on? Review of situation awareness models for individuals and teams. *Theoretical Issues in Ergonomics Science*, 9(4), 297-323.
- Sampaio, J., Lago, C., Casais, L. & Leite, N. (2010). Effects of starting score-line, game location, and quality of opposition in basketball quarter score. *European Journal of Sport Science*, 10(6), 391-396.

- Scoulding, A., James, N. & Taylor, J. (2004). Passing in the soccer world cup 2002. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 4(2), 36-41.
- Seckin, A. & Pollard, R. (2008). Home advantage in turkish professional soccer 1. *Perceptual and motor skills*, 107(1), 51-54.
- Stone, P. & Veloso, M. (1999). Task decomposition and dynamic role assignment for real-time strategic teamwork *Intelligent agents v: Agents theories, architectures, and languages* (s. 293-308).
- Taylor, J. B., Mellalieu, S. D. & James, N. (2005). A comparison of individual and unit tactical behaviour and team strategy in professional soccer. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 5(2), 87-101.
- Tenga, A., Holme, I., Ronglan, L. T. & Bahr, R. (2010a). Effect of playing tactics on achieving score-box possessions in a random series of team possessions from norwegian professional soccer matches. *Journal of Sports Sciences*, 28(3), 245-255.
- Tenga, A., Holme, I., Ronglan, L. T. & Bahr, R. (2010b). Effect of playing tactics on goal scoring in norwegian professional soccer. *Journal of Sports Sciences*, 28(3), 237-244.
- Tenga, A., Ronglan, L. T. & Bahr, R. (2010). Measuring the effectiveness of offensive match-play in professional soccer. *European Journal of Sport Science*, 10(4), 269-277.
- Thagard, P. (1992). Adversarial problem solving: Modeling an opponent using explanatory coherence. *Cognitive Science*, 16(1), 123-149.
- Torre-Ruiz, J. M. d. l. & Aragón-Correa, J. A. (2012). Performance of newcomers in highly interdependent teams: The case of basketball teams. *European Sport Management Quarterly*, 12(3), 205-226.
- Travassos, B., Araújo, D., Davids, K., Esteves, P. T. & Fernandes, O. (2012). Improving passing actions in team sports by developing interpersonal interactions between players. *International Journal of Sports Science and Coaching*, 7(4), 677-688.
- Travassos, B., Araújo, D., Duarte, R. & McGarry, T. (2012). Spatiotemporal coordination behaviors in futsal (indoor football) are guided by informational game constraints. *Human movement science*, 31(4), 932-945.
- Turner, B. & Sayers, M. (2010). The influence of transition speed on event outcomes in a high performance football team. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 10(3), 207-220.
- Ward, P. & Eccles, D. W. (2006). A commentary on "team cognition and expert teams: Emerging insights into performance for exceptional teams".
- Ward, P. & Williams, A. M. (2003). Perceptual and cognitive skill development in soccer: The multidimensional nature of expert performance. *Journal of sport & exercise psychology*, 25(1).
- Webber, S. S., Chen, G., Payne, S. C., Marsh, S. M. & Zaccaro, S. J. (2000). Enhancing team mental model measurement with performance appraisal practices. *Organizational Research Methods*, 3(4), 307-322.
- Wright, C., Atkins, S., Polman, R., Jones, B. & Sargeson, L. (2011). Factors associated with goals and goal scoring opportunities in professional soccer. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 11(3), 438-449.

Yiannakos, A. & Armatas, V. (2006). Evaluation of the goal scoring patterns in european championship in portugal 2004. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 6(1), 178-188.

Internettsider

<http://www.vglive.no>

Vedlegg 1

Intervju med Trener-B – 24.01.14

Normal skrift = intervjuer

Kursiv skrift = Intervjuobjekt

Intervjuet starter med en kort presentasjon av tema og samtykkeerklæring før opptaket starter.

Så det jeg lurer på da er jo egentlig... Vi kan jo bare begynne med: Dere fikk jo en vill boost i høst, for eksempel. Kan du reflektere rundt det for eksempel?

Ja, det kan vi. Altså, det er klart at det foregår mye mentalt i fotball. Det er klart, fotballen, i en stall i tippeligaen så er det kanskje 20 spillere. Det er klart at alle har sitt hode. Eh, og det jeg opplever når, forskjellen på litt på medgang og motgang, og når, i fjor høst, når på en måte, eller i sommer når vi opplevde veldig motgang. Så gikk spillerne fra å være et kollektiv, altså ei gruppe som gjør ting sammen, til å bli enkeltindivid. Og det vet jeg kjennetegner jo litt lag i motgang, at folk får litt nok med seg selv. De begynner å tenke mer, de blir mer tankefulle. Og det er klart det kan oppstå mer gnisninger. Det kan vær at man grubler veldig på: "hva skal jeg gjøre for å prestere igjen?". Og så blir man stille og taus, istedenfor å være på en måte åpen og veldig sånn diskuterende da. Så, så, så disse tingene følte jeg på gruppa, men så... så jeg måtte holde noen, faktisk, foredrag for spillerne om at dette er helt ufarlig. Innen psykologien er det helt vanlig at disse mekanismene oppstår.

Mhm.

Det er sånn at vi går fra å være kollektiv til å være individ, og vi må bryte disse mønstre. Så det rådet jeg fikk da var at "dere må gjøre noe annet". "Dere må gjøre noe nytt". Eh, gjerne både i forhold til trening, men ikke minst i forhold til å bare bryte mønsteret. Så jeg tok jo med meg gjengen på go-cart i sørlandshallen og vi hadde det kjempe gøy, og vi tok oss en båttur på havet. Og jeg følte at, etter å ha gjort dette så... Altså det å bygge sterkere kollektiv og, liksom, samhold. Så ble prestasjonene og umiddelbart bedre. Eh, men de ble ikke ordentlig gode før vi fikk inn en ny spiller som, som hadde veldig med erfaring. 60 landskamper for Finland. 12 år som proff i utlandet. Eh, han skapte en veldig sånn trygghet og ro. Så en mann kan faktisk påvirke et helt lag, med sin væremåte og sin profesjonalitet. Eh, så, så, ja, men det er klart: måten vi jobber med, for at folk skal tenke likt er jo veldig mye video. Det vil si at vi har en spillestil som vi har jobba med, som trenerne har jobba med over tid. Eh, og vi prøver å dele spillet inn i ulike faser. Eh, og det er ikke nok å bare vise det med ord eller si det med ord eller vise det med noen

setninger. Vi prøver å knytte på bilder, for det du ser det er mye lettere å... altså du får, det blir mye mer visuelt.

Ja, ja...

Så, så vi bruker bilder fra sesongen helt bevisst. Positive bilder, til å bygge en positiv spillestil både offensivt og defensivt. Og så tar vi da: ser vi bilder, og så ut og øve. Så vi prøver på en måte og overføre og gjenskape det vi ser på videoen til øvelser på feltet og til en, til det ferdige produktet i kampen da. For det er jo kampen, eksamen, som er det viktigste hele tiden.

Riktig...

Så, så jeg føler på en måte at det er en måte å gjøre det på som, som er bra. Men det er klart at når man opplever motgang så er det så mange andre mekanismer som trer inn og, det er ikke bare når vi er samla her, men da får de mye negativt fokus på seg hjemme eller i omgivelsene og media og alt. Så da blir ofte ting mye større enn de egentlig trenger å være.

Mhm. Litt sånn snøball...

Ja, begynner å rulle, sant? Så baller det på seg.

Mhm. Hvordan, har du voldsomt klare tanker om hvordan laget skal opptre eller blir det litt avhengig av hvilke spillere du har, eller?

Nei, vi, vi, vi vet hvordan bildet, vi ønsker at bildet skal se ut.

Mhm.

Eh, altså vi prøver å dele det inn i: når vi vinner ballen: hva gjør vi da? Det første vi tenker er at er det en ubalanse så kontrer vi.

Ja.

Hvis det ikke er en ubalanse hos motstanderen, at de er på en måte i balanse, så prøver vi å bygge opp spillet med å holde ballen i laget. Altså spille mot etablert. Og så er det liksom, når vi taper ball, hva skjer da? Da prøver vi løpet av 5 sekund å vinne den igjen, hvis ikke så senker vi oss. Hvor senker vi oss og hvordan ser det ut?

Ikke sant...

Da er det liksom 4-4-2, ned til midten. Så vi prøver å ha disse fasene. Eh, og så, men vi har litt større frihet i det offensive. Da er vi rom-orienterte. Det vil si at vi gjennom øvelser og så videre, og formasjon og alt så prøver vi å få spillerne til å ikke på måte tegne opp hvor de skal spille, men rett og slett at de definerer ledige rom. Det vil si at agerer motstanderen slik at det er stort rom bak forsvaret deres, så er det jo lurt å gå inn der. Hvis ikke det er rom der, kan det være et rom mellom midtbaneleddet og forsvaret til motstanderen. Kan vi gå inn der? Hvem går inn

der? Er det en spiss? Er det en kant? Er det en sentral? Hvis ikke de to alternativene er der så er det alltid rom motsatt. Så, så vi prøver å få folk i øvelser til å utnytte ledige rom, for da er vi vanskelige å fange opp for, hvis motstanderen vet hele tiden hvor et lage spiller, "de spiller ballen a-b-c-d" så er det så lett å demme opp for. Men jeg tenker på innen fotball så er det litt opp til spillerne og velge ut i fra hvor motstanderen gir deg rom.

Ja.

Er det mye siderom, ja da må vi utnytte siderommene og da er det jo ikke lurt å spille sentralt.

Nei...

Det er litt av bakgrunnen for filosofien da.

Så det er litt på å lese kampbildet og spillsituasjonen?

Yes! Lese kampbildet. Og så øver vi opp en felles forståelse og en klokskap gjennom trening da gjennom å bli flinkere og flinkere til å se dette her. Til å oppfatte det. For da er vi vanskeligere, vi er ikke så lette å stoppe.

Mhm.

Tenker jeg.

Er, er det noen spesielle, på feltet tenker jeg, måter og fremme det på tenker du?

Ja, vi, vi... Egentlig så har vi jo den tankegangen med oss uansett altså, om vi jobber med pasningsøvelser, om vi jobber med possessionøvelser, om vi jobber med vanlig spill. Så er denne romtanken, altså utnytt/spill der det er ledig. Da får du flyt og rytme, sant?

Ja, ja, ja.

I tillegg så har vi jo hver uke defensiv og offensiv øving. Eh, der vi spiller 11 mot 11, men og der vi bare deler opp og i dag, nå trener vi på hvordan vi skal være organisert når vi står høyt, stått høyt i gjenvinning eller når vi faller ned. Eller det kan være som i går at vi gikk gjennom offensive ballveier, altså vi øver litt på å flytte ballen offensivt gjennom laget ut i fra en sånn bevisst tankegang da. Og da gjør vi det noen ganger med motstand, og andre ganger uten motstand. Ren shadow-trening uten motstand.

Ja.

Ja. Fordi at du skal bare få inn tankegangen og du skal få inn bevegelsene og timingen til å sitte. Og da er det ikke alltid at det er så lurt å ha så mye, tar du med motstand, så blir det, krever det det mye mer av oss, sant? Men vi prøver å jobbe med disse tingene. Der spillestil ligger i bunn for alt vi gjør. Også øver vi på

forskjellige måter, også knytter vi det til video, og til feltet, og til samtaler selvfølgelig med de enkelte. For vi har jo og, spillerne sine involveringer de blir jo, er jo alltid tilgjengelige etter kamp. Så de kan på en måte se sine involveringer. Så du jobber både på individnivå og på, på lagsnivå. Sant?

Mhm. Eh, du sa... Spill...type holdt jeg på og si. Eh, ordet du brukte?

Possession? Nei..

Du sa det lå i bunn...

Spillestil?

Spillestil! Hehe, har dere noe klart definert holdt jeg på og si, eller blir det litt til under veis?

Ja. Nei da. 4-4-2. 4-4-1-1, 4-4-2 defensivt. Men vi spiller 4-4-2 offensivt. Vi ønsker at backer skal overlappe og komme rundt på kantene. Mye innlegg, mye folk i boks, men så er den på en måte, det er på en måte tallformasjonen. Så er det liksom hvilke spillertyper har vi, og ønsker å gi spillerne en litt frihet i forhold til at de får frem sine sterke sider i sin rolle. At vi ikke blir for låst. Så det er klart at vi må ha et skall, og vi må ha en god plan-a. Jeg er ikke så veldig opptatt av å ha så mange planer, for vi ønsker å trene og øve og bli så god til plan-a at det er godt nok. Og så må på en måte plan-b mer bli i de fasene av spillet at du kanskje skal ri på en ledelse eller må ta litt ekstra risiko for å score et mål eller et eller annet sånn.

Ja, mhm.

Men jeg er ikke så opptatt av at hvis A ikke fungerer så skal vi ha B og C og... Jeg tror det blir rotete overfor spillerne, jeg ønsker å gjøre A skikkelig.

Ja. Så kan du si at: kan du variere den med hvem du setter opp hvor, ikke sant?

Ja, det kan vi. Og det blir det jo og med litt ulike sammensetninger av spillere så får de satt sitt preg på det. Og da blir det som kommer ut litt annerledes enn om en annen spiller der. Sånn er det jo.

Jaha...

Det er ingen tvil om at hver spiller har sin egen identitet og at den vil... hos noen kommer fram hurtighet, noen vil med hardt arbeid, noen vil med gode tekniske ferdigheter, noen med hodespill og så videre. Det er jo det som er litt artig med fotball, det er jo komplementære ferdigheter satt sammen i system, sant?

Ja, ja.

Så, så det er spennende.

Ja. Hm! Jeg så, jeg så gjennom alle målene fra sesongen. Som <klubben> scorte da.

Ja? Ja.

Og da følte jeg, altså det er jo alltid noe dødball. Litt cornere og litt frispark og sånn, men så følte jeg ofte at det var mye ut på kant, eller en spiss som skråer og som legger på tvers foran mål.

Ja, og det er nok bevisst altså. Og vi har vært veldig bevisst på... Det som vi har mer og mer bevisst på det er når vi, når vi er et legg for eksempel (begynner å sette opp brikker på taktikktavla).

Er det greit at jeg filmer akkurat det du viser her?

Ja da. Det for eksempel, det kan være en sånn, når vi er her i denne situasjonen til legg, for eksempel, og vi ønsker to spisser, og vi ønsker kant inn, og vi ønsker de sentrale opp som en, og kanskje av og til backen som en sånn "bak ballen spiller". Men det vi og ønsker da noen ganger enten hvis spissene på en måte går her, så er vi blitt veldig opptatte av det området her. Fordi at, enten å få motsatt kant inn der eller vi kan få en sentral opp der, eller at en av spissene går der og motsatt kant går inn. Men dette området, er et omr..., for veldig mange forsvarsspillere de faller ned mot målet.

Mhm.

Og så har ikke midtbanen kommet helt etter. Og så over 70 prosent, 77prosent, 73 prosent av alle mål spilles, scores i det de kaller "slottet". Det vil si at det er dette området her, ikke sant?

Riktig.

Der er det nærmest som et slags slott der. Det, det er der det scores, så det er der vi må få inn folk. Og <høyrekanten> scorte jo noen sånne på slutten av sesongen.

Ja, riktig.

Men, det området der er undervurdert. Veldig mange renske unna her inne, men de fanger ikke opp 45 ut her. Så det, der ser du og mer og mer sjanser og mål i fra oss, kommer. Spesielt hvis vi møter lag som er sterke i den midtstopperposisjonen, har veldig sånn duellsterke spillere. Sånn som <tippeligaklubb>, <tippeligaklubb> (samme kamp som jeg analyserer) hadde vi veldig fokus på at leggene skulle her.

Riktig.

Og vi scorer faktisk mål derfra i begge de kampene.

Ja. Hm.

Ja.

Hvor mye føler du, eller opplever du at dere må variere i forhold til motstanderne da?

Lite. Vi, vi... Grunnfilosofien vår er den samme uansett om vi er hjemme eller borte.

Ja, ok.

Eh, og uansett hvem vi møter, men: det er noen lag som, eh, som spiller på en måte... Veldig mange lag, en del lag som flokke mye folk rundt ballen. Det vil jo si at de frigir mye motsatt rom, sant? Det vil jo si at det er veldig mye folk som er på denne siden her, sant?

Ja, ikke sant.

Og så liksom glemmer de den litt. Sa har vi veldig fokus på å vende spillet altså.

Ja.

Sant? Eller at det kan være et lag som er veldig smalt, at de har lite, sant? Og frigjør siderom. Da må vi komme over kantene, det kan variere fra motstand til motstand.

Ja.

Noen lag som er veldig offensive og gir mye bakrom, altså vi tenker litt... I eget spill tenker vi romorientering og om motstanderen så tenker vi "okei, hvor er våre muligheter?", "hvor gir de mest rom?". Og så prøver vi å spille inn der. Det er litt av cluet, så den variasjonen kan komme, men vi ønsker egentlig i utgangspunktet å angripe kampene likt, om det er hjemme eller borte. Men det er klart at det er, hjemme- og bortebane er jo forskjell. Så at det er helt likt, det er ikke, du fører ofte spillet mer på hjemmebane enn du gjør på bortebane. Men, men tankegang og filosofi, og det gir spillerne tilbakemelding på at det er noe av det de synes er veldig bra med oss, og det er at vi ikke tar for store hensyn om vi spiller borte eller hjemme, eller hvem mot. Sånn at det er på en måte den samme filosofien som ruller og går, men det kan hende at oftere på bortebane må samle laget. At du faller liksom, du klarer ikke å stå like ofte opp for gjenvinning for eksempel, "okei, da: bare samle laget" det er jo ufarlig det.

Ja. Skape litt trygghet og at det...

For det som var problemet vårt i fjor var jo avstandene i laget, at når vi var dårlige så hadde vi store avstander. Da blir det en og en ute på banen, mens når vi fikk kontroll på dette så ser vi at avstandene i laget er mye kortere, er tettere. Folk er i riktig utgangsposisjon mye oftere. Eh, og det er jo en gang sånn at jo bedre du er defensivt, jo bedre ligger det jo til rette for det offensive spillet. Jo oftere vinner du ball, gunstig, og du kan angripe motstander.

Mhm. Er det, du var jo for så vidt inne på han ene, det var jo han <defensiv midtbane> som dere henta og som betydde mye. Men er det, det er vel noen spillere som er litt viktigere å få på plass enn andre eller?

Ja, det er det.

Er det posisjonsavhengig, eller spillertype, eller...?

Nei, det kan jo være den "sekseren". Det er en viktig rolle for han har så, han kan gjøre både kantspiller og den andre midtbanespilleren bedre.

Da tenker du defensiv midtbane?

Defensiv midtbane, nr 6, en sånn stabiliserende midtbanespiller. Men det er klart: vi har jo valgt ei ledergruppe på fem mann. Så jeg har 5 av spillerne som jeg plukker ut som mine menn, som på en måte får et ekstra ansvar og som blir spurt om å ta det ekstra ansvaret, både på kamp og i trening. Og jeg kommuniserer litt ekstra med disse fem spillerne i forhold til og, måten å angripe kamper på, i forhold til spillestil, i forhold til, altså de er på en måte min forlenga arm inn i gruppa.

Mhm.

Og de har på en måte gitt beskjed om at vi liker å ta et ekstra ansvar og vil gjøre det. Så det synes jeg har vært et suksesskriteriet, det å ha ei definert, ikke bare et kapteinsteam på en kaptein og en visekaptein, men at du har fem mann. Da er de ganske sterk og stor gruppe som, som er med å driver dette her for det er viktig for oss at spillerne responderer på det vi, det vi ønsker. Sant?

Mhm. Mhm.

Eh, kunne du gått gjennom en typisk sånn uke? Hvordan den ser ut og hva dere tenker om treningene: restitusjon eller taktisk eller...?

Nå på, tenker du? Eller i sesong?

Nja, det kan du egentlig ta litt hva oms er forskjellen på det.

Ja. For det at, det som er, det som er... Nå for eksempel, nå på vinteren, det er jo litt forskjell på at vi trener to økter for dagen noen dager i uken da. Men, men vanligvis, i sesong, så er det vanlig at vi spiller kamp søndagen. Og da vil neste dag, mandagen, være restitusjon.

Ja.

Tirsdag vil være fri.

Ja.

Og onsdag vil være ei sånn "kom-i-gang-økt". Mye possession, mye ball, men ikke den tøffeste økta. Den tøffeste økta kommer torsdag. Den kommer tre dager før kamp. Da, da, da spiller de eventuelt 11 mot 11 da har vi litt mer volum og litt trøkk. Det, det er den økta som skal løfte oss det lille hakket.

Mhm.

Og så har vi da fredag, har vi litt eksplosivitet og litt kortere perio..., ikke så mye volum som dagen før. Og vi begynner og å tenke litt kanskje taktiske ting inn mot kampen. Det kan være litt offensiv, defensiv jobbing, litt formasjon. Og så lørdag er bare sånn "dagen før kamp", vi reiser jo til bortekamp alltid dagen før kamp og trener der vi kommer, så, men det er en lettere økt som på en måte bare skal sørge for at vi har friske bein. På denne tiden nå, så prøver vi å bygge mye volum og da en sånn typisk økt nå i januar er at vi, de har egenaktivitet søndagene da. Så vi her sånn kom-i-gang-økt mandagen da, mye possession, mye, mye sånn..., eh, ball. Men, men komme i gang på en god måte.

Mhm.

Og så har vi oppvarming og eksplosivitet i trapper, og basisstyrke på ettermiddag den dagen. Tirsdagen spiller vi 11 mot, eh storspill, så stort spill som vi kan. Eh, da er det "trøkk-spill", type tre ganger 12 minutt eller noe sånt, altså der vi 8 mot 8, 9 mot 9. Og ettermiddagen er det styrketrening. Onsdagen har vi litt roligere dag i, på vinterstid. Altså vi jobber to økter mandag, tirsdag. Så får vi en litt roligere, altså jobber rolle. Det vil si at vi varmer godt opp og så får folk øver på detaljer om onsdagene. Torsdagene er formasjonsdag. Eh, da, da er det mye possession og mye fotball, men da øver enten offensivt eller defensivt. Annen hver uke nå egentlig på denne tiden. Fredag er det mye det samme som tirsdag, da er det et stort spill. Da er det, type i dag: da har vi varmet godt opp og hatt litt possession og så har vi spilt tre ganger 12 minutt, og så har de styrketrening på ettermiddag. Og lørdagene er det en langkjøringstur og trapper og basisstyrke. Så det blir mye mer fysisk fokus på vinteren, men vi prøver å vedlikeholde formasjon og spill. Eh, og mye, ja, vi har mye ball. Ballen er på det meste.

Mhm. Du sa øve roller, holdt jeg på og si. Hva tenker du på da?

Nei det går på at forsvarsspillere øver kanskje på, altså backer, kanter øver kanskje på innlegg. Avsl..., spisser jobber kanskje foran mål, midtstopperne jobber med arbeidsoppgaver, for hver spiller har jo sine utviklingsmål hos oss som skal på en måte dra de videre og, den dagen er på en måte litt at de kan bestemme litt hva de vil jobbe med selv, men eller så setter vi opp det som de på en måte har som mål om å bli bedre på.

Ja.

Det setter de litt àv, for at da går intensiteten litt ned, men repetisjonene opp, de får lov å øve. Det er ikke mye spill den dagen, men mer sånn terping på detaljer og avslutninger eller... Ja.

Ja, stemmer.

Hver mann øver liksom litt i forhold til hva som er viktig i sin rolle.

Ja, det definerer de litt selv da egentlig?

Nei, eller ja, eller... Vi definerer nok en del også har, vi definerer nok, men så kan de komme med innspill, sant? Så vi er ikke så vanskelige på det, men vi planlegger jo dette og det går jo stort sett greit, men så kan det være enkeltspillere som har lyst å prioritere noe annet og så videre. Men det får de lov til.

Hm. Skjønner. Hender det at dere, før en kamp i sesong for eksempel, at dere, hva heter det da? Imiterer motstanderen holdt jeg på og si, når dere spiller?

Ja, som regel, når vi øver formasjon enten offensivt eller defensivt så har vi jo et lag som vi ofte spiller mot. Og det laget prøver vi å sette opp i, det blir jo aldri likt som motstanderen, men vi prøver å sette de opp i samme formasjon. Vi prøver at de gjør litt det som motstanderen gjør. Så er det lag som slår mye innlegg, så prøver vi å få det laget til å slå mye innlegg. Så vi prøver å få det laget til å imitere motstanderen mest mulig, spesielt i forhold til tallkombinasjoner og formasjonene som de spiller.

Ja, hvordan de er satt sammen.

Ja.

Mhm. Hvordan føler du på, inn mot kamp i løpet av kamp, hvordan er mulighetene til å på en måte påvirke og endre kamputviklinga...? Og hvordan laget spiller da.

Ja. Det er... I fotball så er det sånn at den største muligheten den ligger i, den ligger i pausen. Det er ingen tvil om det. Det, det, det er, det ser du jo på mange lag at du ser at det funker ikke, men de klarer på en måte ikke å... For det er mange som på en måte skal snu dette.

Ja.

Sånn at det er veldig ofte at det er ikke før de har fått snakka sammen i pausen at de fremstår litt annerledes. Jeg føler at det er en styrke at jeg har plukka ut en fem mann stor ledergruppe for det er klart at det... Og jeg oppfordrer jo de til å, at vi har en viss dialog i forhold til dette. Så, så det er på en måte presshøyde, fokusområde og sånn det kan du jo endre litt underveis og det får du spillerne ofte med på, men det er klart at er du først kommet inn i et spor eller at motstanderen gjør noe som du ikke klarer å demme opp for så er det veldig ofte at vi må til pause før vi klarer å gjøre store endringer. Det er dessverre det, men jeg tror at jo, jo flere på en måte lederetyper du har jo enklere er det å få gjort noe med det.

Ja.

Har du mye unggutter, har du mange urutinerte, har du mange stille spillere så er det vanskeligere Og det er vanskelig å nå ut, i under kamp. Spesielt når det er mye folk og sånt så er det vanskelig å gi ut. Og jeg har brukt lapp-systemet et par ganger, altså det og gi en lapp med noen stikkord til kapteinen underveis i kamp hvis vi ønsker noen endringer.

Mhm. Har du noen eksempler på det for eksempel hva det kan være?

Nei det kan være 10 meter forskjell for eksempel på, vi må senke oss 10 meter, eller vi må, vi må utnytte de og de rommene, eller vi må, vi må få kontakt og fatt i de spillerne som er rundt oss. Altså det kan være enkle beskjeder til en kaptein som på en måte, der spillet vårt nå er gått i stå. Det kan for eksempel være at vi spiller for mye langbatter rett fram og vi må få ballen ned på bakken. Vi må vende spillet, vi må bruke de ledige rommene som er, så det kan være ulike beskjeder som blir gitt.

Ja. Eh, Skal vi se. Vi har frest gjennom ganske mye kjapt her altså, så det er jo bra. Du snakka litt om video og forsterke positive bilder da, tenker du på dere selv i angrep og sånn eller?

Ja, altså vi viser jo bilder av motstanderen alltid. Vi viser noen bilder, men vi er ikke opptatt av å vise hvor gode motstanderen er. Vi er mer opptatte av å vise "hvor ligger våre muligheter".

Mhm.

Vi, vi, vi prøver å gi et inntrykk til spillerne våre om hvilket, hvilke motstand er det vi møter og hva er det de prøver på. Og, og så bruker vi mye tid på og forsterke det som allerede er bra hos oss selv, gjennom bildet. Bildet det sier mye mer enn ord.

Ja.

Så, så vi bruker det og så knytter vi de bildene til måten vi ønsker å spille på. Og så bygger vi etter hvert opp da en spillestil, i bilder. Ja.

Mhm. Har dere mye, i treningsøkt, at det er mye stopp og diskusjon og sånn eller?

Nei, mindre og mindre. Vi har, vi har. Jeg føler det at å stoppe for mye underveis i trening det frustrerer folk. Det, det, det... Vi hadde en periode hvor vi var som dårligst i fjor at spillerne begynte å diskutere mye underveis i treningene og det bare problematiserte hele greia. Jeg tror det er viktigere og få aktivitet, få flyt. Så får en heller inn og korrigerer lite granne, men nå har vi gjort dette her så mye at vi kan på en måte bruke, det går mye av seg selv, men at vi av og til i pauser og sånn kan gå inn og korrigerer. Jeg prøver å unngå å gå inn og stoppe for mye i spillets gang.

Ja, ja.

De må få lov til å, for det opplever jeg at det skaper frustrasjon og irritasjon hvis vi stopper for mye. Så det ønsker jeg ikke egentlig.

Mhm.

Da får vi heller ta ting i etterkant av trening, eller vi kan ta ting i pauser. Eh, istedenfor å hele tiden gå inn og kicke og korrigerer på... Folk må få lov til å., ja.

Ja.

De må få lov til å bruke seg.

Mhm. Ja. Er det noe du ser for deg, du må jo bare si i fra hvis det er noe du ikke vil svare på da, holdt jeg på og si. Men nå har dere tatt en del steg, altså i høst, på det og være et kollektiv og ligge tett og hvordan dere utnytter rom og sånn. Hva tenker du på en måte er videre å jobbe med?

Nei altså, jeg må knipe meg litt i armen for jeg ser at spillerne de er, vi trener mye nå, men de er veldig "pigg"altså. Og jeg ser at folk spiller med en større trygghet, folk gjør mindre feil. Folk orker mer og folk spiller med større tempo. Så det er veldig mange som viser at de har gjort en god jobb i egentreningsperioden nå før jul. Så har vi gjort noen små endringer i opplegget vårt i forhold til at vi bruker ikke så lang tid på oppvarming nå med masse pasningsøvelser. Vi går ofte rett i fra til at vi har jobba litt med, løpt litt, vi har jobba litt med sånn agility, med koordinasjon og rytme, og balanse og sånt, og litt lett med ball. Og så går vi mer inn i spillrelaterte øvelser. Det, det går mye mer inni spillrelaterte øvelser der det er med- og motspillere, og der det er om det er å holde ballen i laget-spill, eller det er overtalls-spill, eller det er ulike. Så, så, så føler jeg at vi, ja, vi har tatt noen steg ut i fra fjorårets høst som, som, gjør at jeg synes vi er kapabel til å spille hurtigere fotball allerede i januar.

Ja.

Så det synes jeg er veldig bra.

Så det er mer å utvikle det dere allerede er innpå, ikke legge til noe nytt?

Nei, jeg synes jo at vi, vi, vi kommer jo med noen nye øvelser. Vi kommer med noen nye regler på en del ting, i forhold til å, men, men, men for det at vi hadde jo en evaluering etter sesongen og vi prøver jo å på en måte møte spillerne noen plasser der vi synes og det er fornuftig å gjøre små endringer og ta de på alvor, men vi, vi. Basisen og det og... Jeg har jo gått på pro-lisens kurs og nå, og det er klart at når du blir kjent med andre og du ser, så, så får du jo og en forståelse for at det vi driver med er ganske bra. Og at vi allerede har fokus på mye av det som er riktig, i forhold til det sånn som vi tenker. Og derfor skal vi på en måte ikke gjøre for store utskiftninger heller, vi skal bygge videre på en filosofi og tankegang som har gitt oss utvikling i hvert fall.

Ja. Ehm, ja. Nå hadde jeg et spørsmål til...

Så kommer på en måte til å jobbe mye over samme lesten i tiden framover og, med små justeringer. Og nå innføre noe nytt der, og litt nye rutiner her, og litt sånn så... Så det er spennende.

Ja. Har dere, det var jo snakk om. Eller "det var jo snakk om", Rosenborg, når de var god så hadde de liksom postulatene eller sånn regler for liksom, for spillerne i spill da på en måte. Har dere noen sånne konkrete?

Nei, ikke nedskrevne, men vi har på en måte et dokument og med litt ord og litt sånn, litt mer kjøtt på det. Og spillerne kjenner på en måte, det er en del uttrykk som går igjen og det er en del ting ønsker å prøve på.

Ja.

Uten at vi på en måte nærmest har skrevet det opp i postulatene at "når du er i den situasjonen så skal du gjøre sånn og sånn" og det... Altså, vi er litt mer åpen enn det... Rosenborg spiller 4-3-3 og Bodø-Glimt gjør det nå, og de er litt mer sånn at det er regler på hvor de skal løpe og hvor ballen skal gå, men det ønsker jeg egentlig ikke for jeg føler at det, på et eller annet ti... Du kan da komme opp på ett eller annet visst nivå, og så må du, selvfølgelig Rosenborg var gode og alt dette her, men jeg føler på en måte at det er litt mer forutsigbart hvordan du spiller da. Og det ønsker jeg at det skal være litt mindre forutsigbart.

Ja, så større frihet egentlig.

Ja, og at spillerne skal ha en litt større frihet til å velge. Vi må lære de opp til å ta avgjørelser der og da i tempo, sant? For i spillets gang får du ikke, da, da, da... Ja og så er det litt sånn at hvis du spiller velig: "Ja nå skal du spille der", "Ja, men hvis det ikke er mulig å spille der, hva skal jeg gjøre da liksom?".

Ja, ja.

Så stopper det seg liksom ofte opp så... Ja, det er jo plusser og minuser med alt egentlig, sant?

Ja, riktig.

Nei, men dette er kjempe. Jeg føler vi har fått frest gjennom alt det jeg tenkte vi skulle. Er det noe du føler på en måte som du vil...

Nei, egentlig ikke. Tror ikke det. Tror ikke det.

Ja, men da tenker jeg vi har det.

Ja, du får prøve å koke det ned til noe som er bra, ha-ha-ha.

Ja, det tror jeg vi skal få til, det var mye å ta av her så det er helt topp.

Når skal du levere da?

Nei det blir vel i mai tenker jeg.

//Samtalen avsluttes og jeg takker intervjuobjekt enda en gang for at han stilte opp. //

